

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»

Förderung der Agrarausbildung in der Ukraine

ЗБІРНИК ТЕЗ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ДУАЛЬНА ФОРМА
ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЯК ОДНА
З МОДЕЛЕЙ ПОЛІПШЕННЯ
ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ДЛЯ АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ»

BOOK OF ABSTRACTS OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

«THE DUAL FORM OF
EDUCATION AS ONE OF THE
MODELS OF IMPROVING THE
QUALITY OF SPECIALISTS
TRAINING FOR THE AGRARIAN
SECTOR OF THE ECONOMY OF
UKRAINE»

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

Львівський агротехнічний
інститут

ЛИПКОВАТІВСЬКИЙ
АГРАРНИЙ КОЛЕДЖ

Виноградський аграрний
коледж

Іллінецький державний аграрний коледж

17 ЖОВТНЯ 2019 РОКУ,
УКРАЇНА, КИЇВ

OCTOBER 17, 2019,
UKRAINE, KYIV

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЯК ОДНА З МОДЕЛЕЙ
ПОЛПШЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»**

**Київ
2019**

УДК 378.1 (082)

**Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Науково-методичного центру ВФПО (протокол від 17.09.2019 № 6)**

**Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції
«Дуальна форма здобуття освіти як одна з моделей поліпшення якості
підготовки фахівців для аграрного сектору економіки України».
17 жовтня 2019 року, Науково-методичний центр ВФПО. – Київ, 2019. –
122 с.**

**За точність і зміст матеріалів, достовірність і розкриття проблеми
відповідальність несуть автори публікацій**

УДК 378.1 (045)

ІЩЕНКО Т.Д., канд. пед. наук, професор;

ЧАЙКОВСЬКА А.Б., спеціаліст вищої категорії

Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти

ЧИ БУДЕ ДУАЛЬНА ОСВІТА СВІТЛОМ У КІНЦІ ТУНЕЛЮ?

За визначенням ЮНЕСКО, XXI століття є століттям якісної освіти. Якість освіти – не національна, а глобальна проблема. Глобалізація зумовлює необхідність поліпшення якості освіти прискоренням інноваційного розвитку, реформуванням освіти загалом, що передбачає забезпечення відповідності вимогам розвитку економіки, сучасним потребам суспільства і кожного громадянина. Освіта має бути мобільною, швидко реагувати на будь-які зміни в житті суспільства та потреби сьогодення. При вході до одного з університетів написано: «Для того щоб знищити націю не потрібні бомби та ракети. Необхідно лише погіршити якість освіти і дозволити списування. Потім пацієнти будуть помирати від рук лікарів. Будівлі руйнуватися через інженерів, гроші губитися у бухгалтерів ... ». Міжнародний інститут планування освіти говорить, що якість освіти – це якісні зміни в освітньому процесі і навколишньому середовищі здобувачів освіти, які можна зафіксувати як поліпшення їхніх знань, умінь і цінностей. За словами міністра освіти і науки України Ганни Новосад, сьогодні необхідно переорієнтувати систему освіти і науки на потреби людини, сповідувати принцип людиноцентризму, студентоцентризму.

Сучасна освіта вимагає нових освітніх технологій, форм, інновацій, здатних забезпечити високу якість підготовки фахівців. Чому дуальна освіта конче потрібна Україні? Дані Державної служби статистики показують, що відбувається на ринку праці та в освіті. В Україні гостро бракує працівників робітничих професій. Лише 20 % випускників шкіл обирають навчання у професійно-технічних закладах освіти, наприклад у Чехії, Хорватії, Австрії чи Фінляндії – 70 %. Зношеність обладнання закладів вищої освіти сягає 60-80 %, а подекуди до 100 %. Це означає, що студентів навчають переважно на таблицях і «пальцях». Державна служба статистики дає показник зайнятості населення України за перше півріччя нинішнього року 16 283 200 осіб, тобто 56,8 % від усього населення віком 15–70 років. Крім того, за словами экс-міністра соціальної політики України Андрія Реви, на сезонні роботи за кордон виїжджає близько 9 мільйонів українців, водночас постійно живуть та працюють в інших країнах понад 3,2 мільйони громадян України [1].

Ринок праці диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі освіти. Сьогодні бізнес цікавить не стільки формат знань випускників закладів освіти, скільки їх готовність до професійної діяльності

та вміння працювати в команді. Опитування серед бізнес-партнерів, на виробничій базі яких студенти закладів освіти проходять практичну підготовку, свідчить про те, що студенти достатньо володіють теоретичним матеріалом, але рівень практичної підготовленості у них низький. Це заважає майбутньому випускникові швидко адаптуватися до новітніх технологій, роботи на сучасній техніці, обладнанні. Крім того, було проведено опитування керівників і співробітників аграрних підприємств про їх досвід роботи зі студентами та випускниками. У 2018 році було опитано респондентів із 53 агропідприємств у різних регіонах України [2]. Під час неодноразових зустрічей бізнесових та освітянських структур широко обговорювали питання поліпшення якості навчання та можливостей підготовки студентів за дуальною формою. На їх думку, дуальна освіта найбільш актуальна для виробничих, технологічних спеціальностей, аграрного сектору та ІТ. Досвід підготовки фахівців для аграрної галузі в провідних країнах Європи свідчить про те, що дуальна форма здобуття освіти є ефективною для підготовки кадрів для АПК певних спеціальностей у коледжах, технікумах та училищах. Водночас дуальна освіта не може носити масовий характер, а підходить тим, хто має витримку, самоорганізованість, мотивацію протягом всього періоду навчання, а також можливостей роботодавців.

Для запровадження дуальної форми здобуття освіти в Україні є достатнє підґрунтя. Це і вивчений міжнародний досвід, і досвід запровадження елементів дуального навчання в освітній процес вітчизняних закладів освіти, і частково наявна нормативно-правова база. Це, зокрема, Закон України «Про освіту», Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017–2020 рр., Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, затверджений Розпорядженням КМУ від 03.04.2019 № 214. Наразі готується наказ МОН щодо впровадження упродовж 2019–2023 років пілотного проєкту з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти за обраними спеціальностями в вищій та фаховій передвищій освіті. Розроблено та винесено на громадське обговорення проєкт Положення про дуальну форму здобуття професійної, фахової передвищої та вищої освіти. Після узагальнення пропозицій проєкт положення буде доопрацьовано.

Дуальна освіта за європейським зразком – це не про паперові реформи, це якісна підготовка фахівців на робочому місці.

Відповідно до Концепції дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [3].

Мета дуальної освіти – це формування та розвиток компетентностей, необхідних для вирішення прикладних завдань (відповідальність, самостійність). Ці компетенції можуть бути фаховими, методичними, особистісно соціальними.

Для запровадження дуальної освіти важливим є особистість та рівень підготовки викладача. Часто викладачі вчать того, що вони ніколи не робили. Наша позиція з цього питання – «навчити може той, хто сам уміє». Під час опитування викладачів аграрних коледжів було встановлено, що вони потребують підвищення кваліфікації. Але підходи до його проведення необхідно змінювати. Викладачі мають приділяти більше уваги підвищенню власних фахових знань та рівня кваліфікації, ознайомленню з новими технологіями виробництва, тренінгам зі сучасним обладнанням, сучасним методам викладання. Ще більше уваги мають приділяти підвищенню рівня володіння іноземними мовами тощо [2].

Якщо говорити про те, яких випускників бажають бачити на підприємствах, то опитувані респонденти здебільшого віддають перевагу випускникам коледжів. Друге місце посіли випускники ПТЗО, диплом закладу вищої освіти не відіграє ролі для покриття дефіциту у молодих кадрах. Незалежно від спеціальності майбутнього фахівця роботодавці очікують від молодих співробітників або випускників високий рівень сучасних фахових знань, передусім із сучасних технологічних процесів та інформаційних технологій. Крім того, для роботодавців велике значення мають мотивація, бажання працювати, відчуття відповідальності та комунікації, дисциплінованість, витримка та готовність до праці, цілеспрямованість і вміння працювати в команді, організаторські здібності та готовність до навчання, бажання працювати в аграрному секторі або іншій галузі економіки.

Водночас роботодавці оцінили компетенції викладачів коледжів. Якщо теоретичні компетенції викладачів оцінено як «достатні», то практичні оцінено більш критично. При цьому роботодавці виступають за подальше розширення зв'язків із закладами освіти, за підсилення ролі стажування викладачів та виробничої практики в освітньому процесі.

Серед пропозицій щодо удосконалення практичної підготовки фахівців, які звучали від роботодавців, – поліпшення знань у технічній галузі (сучасні сільськогосподарські машини та обладнання), інформаційних технологіях, методах і технологіях виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, розробок в АПК, наближення навчання до

практики, збільшення тривалості практики, врахування сезонності, підвищення кваліфікації викладачів тощо.

Варто зазначити, що аграрний сектор є важливою стратегічною та найбільш успішною галуззю національної економіки, яка гарантує економічну безпеку та продовольчу незалежність нашої держави. Це потребує належного кадрового забезпечення. Крім того, потрібно враховувати те, що за останні роки передові агротехнології швидко та якісно змінили сільське господарство. Відбувається діджиталізація агросектору. На думку Алекса Ліссітси, працівники усіх спеціальностей в агросекторі мають враховувати тенденції цифрових перетворень у сільському господарстві. А тому питання освіти, науки та підвищення кваліфікації виходять на перший план у технологічній революції під назвою Агро 4.0 [4].

У Німеччині майже 50 % випускників шкіл вступають до вишів. Решта отримують професійну освіту, з них 70 % отримують дуальну професійну освіту із 320 затверджених професій (у сільському господарстві – 14). Триває навчання від двох до трьох із половиною років. Студент проводить на виробництві 70 % навчальних годин, 30 % – у коледжі. Після отримання дуальної освіти шукають роботу лише 4 % випускників. Для порівняння: з-поміж тих, хто проходить навчання без реальної практики, відразу працевлаштуватися не може кожен п'ятий (19 %). У дуальній освіті беруть участь 20 % німецьких підприємств, переважно це малі та середні підприємства.

Суб'єкти, що пропонують аграрну освіту в Німеччині, це – Федеральне міністерство сільського господарства та Міністерство сільського господарства федеральних земель, соціальні партнери (роботодавці та профспілка), професійні асоціації (Німецька спілка селян, Центральна спілка садівництва, Спілка конярства тощо), компетентні органи (Сільськогосподарська палата та державні установи), навчальні та випробувальні установи; навчальні центри, що обслуговують кілька підприємств, сільські народні вищі школи, освітні установи професійної спільноти, Федеральна спілка німецьких освітніх установ з аграрної техніки (Deula), Німецька спілка сільського господарства (DLG), освітні центри аграрної індустрії, приватні центри освітніх послуг тощо.

Дуальна освіта не може носити масовий характер. Цілком трансформувати німецький досвід в Україну неможливо. Потрібно враховувати вітчизняний досвід, особливості законодавчої бази, структури системи української освіти, умови прийому до закладів освіти тощо. Крім того, слід розуміти, що організація освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти у коледжах технікумах, училищах та університетах відрізняються. Німці вважають великим досягненням те, що серед випускників дуальних програм немає безробітних.

Опираючись на європейський досвід, спробуємо відповісти на питання: «З чого потрібно починати, щоб запровадити дуальну освіту?». На нашу думку, для запровадження в освітній процес аграрних закладів освіти підготовки фахівців за дуальною формою навчання необхідно зробити такі кроки:

- пошук бізнес-партнерів та укладання договорів;
- опрацювання Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та Плану заходів з реалізації Концепції;
- розробка проекту положення про організацію освітнього процесу за дуальною формою навчання для аграрних закладів освіти, які мають свою специфіку підготовки кадрів, з наближенням до графіка технологічного процесу вирощування культур;
- розробка та узгодження навчальних планів, програм навчальних модулів на основі дуальної форми навчання;
- створення онлайн-курсів (комплексу методичного забезпечення) з дисциплін, модулів, окремих тем тощо;
- проведення майстер-класів, тренінгів для викладачів закладів освіти та фахівців підприємств щодо організації навчання студентів за дуальною формою [5].

Дуальна освіта має багато плюсів та переваг і водночас проблем. На думку експерта із освіти Українського інституту майбутнього Миколи Скиби, для здобувача освіти це можливість водночас навчатися та працювати, черпати знання з двох джерел: із закладу освіти та підприємства, це освіта, орієнтована на практичні знання, набуття всеосяжних базових знань, усвідомлення власного потенціалу через активну участь в освітньому процесі, гарантоване отримання першого робочого місця та коштів під час навчання, скорочення часу адаптації в умовах сучасного ринку праці, отримання на завершення навчання стаж роботи, необхідний для подальшого професійного зростання. Для роботодавців – це забезпечення власної потреби у фахівцях певної кваліфікації, цільова підготовка майбутніх працівників, висока частка продуктивного використання здобувача освіти в процесі навчання тощо. Сьогодні необхідно не зволікати з документами, які мають з'явитися після Концепції: потрібно чітко прописати конкретні кроки, розробити та ухвалити низку документів щодо функціонування дуальної форми здобуття освіти в Україні та наповнити інформаційне середовище в суспільстві. Важливо визначити критерії до підприємств, які можуть бути залучені до дуальної освіти. Водночас і закладам освіти необхідно усвідомити, що для реалізації підготовки фахівців за дуальною формою необхідно змінити підхід до організації освітнього процесу, інтегрувати та чергувати теоретичну і практичну підготовку під час періоду навчання, ширше впроваджувати індивідуальну освітню траєкторію студента, дистанційне, онлайн-навчання тощо.

Сьогодення вимагає змін, руху вперед, побудови нових моделей співпраці та партнерських зв'язків між закладами освіти та роботодавцями. Випускники закладів освіти мають бути затребуваними та конкурентоспроможними на ринку праці.

Література

1. Електронне посилання. URL : <https://hromadske.ua/posts/do-9-mln-ukraintsiv-vyizhdzhaiut-na-sezonni-zarobitky-zakordon-minsotspolityku>.

2. Актуальна ситуація у професійній освіті в аграрних коледжах України (скорочений варіант) / [Томас А., Шюле Г., Гетя А., Хассенпфлюг Х.Г., Іщенко Т.]. Київ, 2018. 53 с.

3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p>.

4. Алекс Ліссітса. 50 питань і відповідей про агрополітику. Київ : APD, 2019. 62 с.

5. Методичні рекомендації щодо організації та проведення навчання за дуальною системою в аграрних навчальних закладах / [Іщенко Т.Д., Хоменко М.П., Дудник Т.П., Чайковська А.Б., Будько І.Р., Ладика В.І.]. Київ : Агроосвіта, 2017.

6. План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-p>.

УДК 378.1 (045)

СКИДАН О.В., д-р екон. наук, професор;

БУГАЙЧУК В.В., канд. екон. наук

Житомирський національний агроекологічний університет

vitabugajcuk@gmail.com

РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В ЖИТОМИРСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРОЕКОЛОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Проблема розриву між теоретичною підготовкою і практикою в системі формування висококваліфікованих фахівців для усіх сфер економіки держави вимагає створення нових підходів до освітнього процесу та впровадження інноваційних форм навчання, які сприятимуть зменшенню невідповідностей та вирішенню основних проблем розвитку трудового потенціалу. Згідно з Державною національною програмою «Освіта», Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепцією підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти,

схваленої Кабінетом Міністрів України, Програмою організації підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Житомирській області у 2019–2022 роках відтворення тісної взаємодії між освітою і виробництвом можливе за умови впровадження нових освітніх технологій, модернізації матеріально-технічної бази закладів вищої освіти, вдосконалення освітнього і виховного процесів, а також забезпечення широкої доступності та високої ефективності освіти й формування нових кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці та здатних вирішувати основні проблемні питання економіки країни.

Проблему впровадження та розвитку дуальної форми здобуття освіти вивчали такі вчені, як Абашкіна Н.В., Амеліна С.М., Бойчевська І.Б., Благіна С., Гадзало Я.М., Дзвінчук Д., Іщенко Т.Д. та ін. Проте для широкомасштабного використання цієї форми у закладах вищої та професійної освіти потрібно продовжити дослідження та вирішити практичні проблеми щодо її реалізації.

Економічне зростання показників держави тісно пов'язане, зокрема, і з майбутнім процесом якісної підготовки фахівців вищої школи. Тому виникає необхідність запровадження нових підходів в організації підготовки фахівців на основі соціального партнерства підприємств і закладів освіти, одним з яких є впровадження дуальної системи освіти.

Термін «дуалізм» (від лат. *dualis* – подвійний) широко застосовують у різних науках – філософії, політології, економіці, а також соціальних та природничих науках. З позиції філософії, дуалізм або дуальне виражає поєднання матеріального та ідеального, що є досить актуальним для сучасного розвитку освітнього процесу закладів вищої освіти.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [2; 4].

Жодна форма навчання не викликала такої уваги, як дуальна. На перший погляд, вона досить схожа на вже звичну заочну форму навчання, адже теж передбачає довготривале перебування здобувача вищої освіти поза межами університету, тобто на підприємстві. Проте суттєвою її відмінністю є навчання під час набуття практичного досвіду. Дуальна форма здобуття освіти має свої підформи. Звичною або класичною є німецька форма, яка передбачає поєднання навчання та практики в співвідношенні 70/30. Цю форму використовує не лише Німеччина, яка вперше запровадила дуальну форму здобуття освіти, а і такі країни як Данія, Швейцарія, Нідерланди, Австрія, Велика Британія та інші європейські країни. Проте німецька форма дуальної освіти не передбачає її використання цілком без

змін, а є адаптивною моделлю, яку можна використовувати в різних країнах з урахуванням відповідних національних традицій, соціальних, культурних та економічних умов.

Можливим також є поєднання «змішаних систем», в основі яких є початок упровадження подвійної системи навчання ще у школах. Існує блокова форма дуального навчання, за якою здобувачі освіти поєднують тиждень навчання в університеті з тижнем перебування на підприємстві, або ж три дні на підприємстві та два дні в університеті. Таку форму використовують в Росії та Китаї. Підформу визначають спільно університетом та підприємством.

Дуальна система навчання передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер. Налагодження взаємодії освітньої сфери з бізнес-середовищем і роботодавцями є однією зі складових моделі, затребуваної суспільством. Тому необхідною є налагодження плідної та ефективної співпраці закладу вищої освіти з суб'єктами ринку праці. Дуальна система забезпечує рівновагу між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці. Адже співпраця освітніх і господарських суб'єктів передбачає підготовку саме тієї кількості фахівців і такої якості знань та вмінь, якої в певний час потребує ринок праці [1; 3].

В Україні розвиток дуальної форми здобуття освіти розпочався у 2016 році за ініціативи Міністерства освіти і науки України та зацікавив більшість закладів освіти. Житомирський національний університет, затвердивши у 2018 році Положення про дуальну форму здобуття освіти, проявив перші ініціативи та спробував використати в освітньому процесі дуальну форму. Так, на початку 2019 року 22 студенти різних спеціальностей («Економіка», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Маркетинг», «Облік та оподаткування», «Ветеринарна медицина», «Агрономія», «Агроінженерія», «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», «Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва») здійснювали навчання за дуальною формою на підприємствах Житомирської області, а саме у ПП «Галекс Агро», ТОВ «Органік Мілк», ТОВ «АгроВест Груп» та ПП «Меблева фабрика Мірт». По завершенні навчального семестру вісім студентів-випускників залишилися працювати на вказаних підприємствах. Інші планують продовжити навчатися за дуальною формою на цих підприємствах з нового навчального року. Можна стверджувати, що перші кроки у впровадженні дуальної форми здобуття освіти в Житомирському агроекологічному університеті є вдалими та потребують подальших заходів для реалізації цієї форми навчання в освітньому процесі університету.

Проте, існує низка проблем, які стримують швидкість реалізації проекту дуальної форми здобуття освіти. Основною та першочергово є необізнаність підприємств щодо цієї форми й відсутність інформативного

забезпечення. Тому на базі Житомирського національного агроекологічного університету запропоновано створити Центр дуальної форми здобуття освіти, який стане інформаційним мостом між закладами вищої освіти та підприємствами у процесі впровадження системи дуальної освіти.

Література

1. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ : Вища шк., 1998. 207 с.
2. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини // Проблеми трудової і професійної підготовки : зб. наук. праць. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
3. Бойчевська І. Б. Особливості професійного навчання в межах дуальної системи освіти в Німеччині. URL : <http://dspace.udpu.org.ua>.
4. Дуальна система Німеччини. URL : <http://nmcpto.sumy.ua/wpcontent/uploads/2017/04/Дуальна-система-Німеччини.pdf>.

УДК 378.147 (045)

ЛОМЕЙКО О.П., канд. техн. наук, доцент, проректор

з науково-педагогічної роботи

Таврійський державний агротехнологічний університет

oleksandr.lomeiko@tsatu.edu.ua

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ТАВРІЙСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ АГРОТЕХНОЛОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Ставлення проблеми. Однією з актуальних проблем вищої освіти в Україні є недостатня співпраця вишів та підприємств-роботодавців у напрямку підвищення практичної підготовки фахівців. А з огляду на постійне оновлення сучасних технологій на виробництві та недостатню матеріально-технічну базу закладів вищої освіти – впровадження нових форм навчання в освітній процес є сьогодні актуальним питанням.

Не секрет, що в Україні сьогодні кадровий голод, адже кращі кадри від'їжджають за кордон. Зі слів экс-міністра закордонних справ Клімкіна, число таких осіб щомісяця становить близько 100 тис., отже, не залишиться кому працювати на підприємствах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За дуальною системою навчання здійснюється в Німеччині, Австрії, Словаччині, Швейцарії, Данії, Нідерландах, Франції, Китаї та деяких країнах Азії. Зміст та структура освіти мають суттєві відмінності в різних країнах Європейського союзу, але мета

в усіх одна – одночасне надання теоретичних знань та практичних навичок у процесі навчання. В умовах сучасного виробництва студенти мають можливість вивчати безпосередньо на робочому місці сучасну техніку, обладнання і технології. Саме такий підхід дозволяє майбутнім випускникам стати висококваліфікованими фахівцями і головне відповідати сучасним вимогам ринку праці.

Формулювання цілей статті. З метою забезпечення якісної підготовки фахівців у Таврійському державному агротехнологічному університеті з 2017 року було започатковано експеримент з упровадження в освітній процес дуальної освіти для здобувачів вищої освіти з усіх спеціальностей. Участь у першому експерименті взяли 190 вмотивованих студентів, яких після проходження теоретичного курсу та підписання угод між університетом, підприємством і студентом було направлено на конкретні робочі місця.

Треба сказати, що перший крок з упровадження дуальної освіти виявив низку недоліків у теоретичні підготовці. Тому було проведено відповідну роботу щодо корегування навчальних планів і освітніх програм з кожної спеціальності і кожної дисципліни, аби забезпечити якісну теоретичну підготовку відповідно до сучасних потреб роботодавців. Крім того, звернулися до керівників підприємств з проханням проводити після завершення дуального навчання саме на виробництві атестацію студентів та надавати свої пропозиції щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу.

У 2018–2019 навчальному році вже 428 таких вмотивованих студентів університету було направлено на дуальне навчання на конкретні робочі місця, а з початку 2019–2020 року близько 500 здобувачів вищої освіти було переведено на дуальну форму навчання.

Якщо подивитися в розрізі спеціальностей ТДАТУ, то найбільш активно і ефективно йде впровадження дуальної форми за спеціальностями «Агрономія» (96 студентів), «Агроінженерія» (63), «Енергетика» (65), «Галузеве машинобудування» (35), «Харчові технології» (43).

За цей період між університетом і роботодавцями було укладено понад 200 договорів для впровадження дуальної форми освіти на вітчизняних підприємствах, в установах і організаціях.

Особливо треба відзначити співпрацю університету в підготовці інженерних кадрів з машинобудівними підприємствами міста Мелітополя. Адже на відміну від виробничої практики, за дуальної форми навчання підприємство не тільки тимчасово працевлаштовує здобувача вищої освіти на профілем спеціальності, а й закріплює за ним наставника з-поміж провідних фахівців, який контролює виконання в повному обсязі узгодженої програми практичного навчання.

Одним з найбільш потужних машинобудівних підприємств міста Мелітополь є заводи компанії «Гідросила ГРУП» (Гідросила МЗТГ та Гідросила ТЕТІС), які є виробниками гідравлічних машин та їх складників. Саме візит до університету співвласника та голови Наглядових рад ПАТ «Гідросила ГРУП» і «Ельворті ГРУП» Павла Штутмана та підписання угоди про співпрацю стало першим кроком до запровадження дуальної освіти в ТДАТУ. На сьогоднішній день близько 70 студентів нашого університету пройшли та 10 студентів продовжують проходити навчання на робочих місцях цих підприємств: операторів верстатів з чисельним програмним керуванням, випробувачів агрегатів гідравлічної системи, слюсарів механозбиральних робіт. Студенти з більш високим рівнем знань працюють у технологічному відділі та конструкторському бюро.

Проаналізувавши підсумки дуального навчання у минулому навчальному році, необхідно підкреслити, що деякі студенти, які працювали вдруге на робочих місцях підприємства «Гідросила», зараз отримують заробітну плату від 10 до 12 тис. грн.

Продовжується співпраця з машинобудівним заводом ПАТ «Ельворті» (м. Кропивницький). Тільки у минулому навчальному році 4 студенти зі спеціальності «Галузеве машинобудування» працювали на посадах стажистів-інженерів-конструкторів під керівництвом генерального конструктора підприємства. До речі, один з них навчався за дуальною формою вже і в цьому навчальному році і вже працевлаштувався в конструкторському бюро підприємства. Ще 5 студентів зі спеціальності «Агроінженерія» навчалися за дуальною формою на заводі «Ельворті», де працювали в команді з виробництва зернових машин (збірка сівалок, виготовлення технологічних ємностей тощо).

Особливо слід відзначити, що для можливості теоретичного вивчення техніки, яку виробляють на заводі, в університеті було обладнано спеціалізовану лабораторію «Ельворті».

Слід відзначити і співпрацю університету щодо дуального навчання із дилерськими центрами міста Мелітополь, які займаються продажем техніки закордонного виробництва фірм «Джон Дір», «Клаас» та «Кейс».

З цього року ТДАТУ уклали договір про співпрацю з ТОВ «Руслан-Комплект» з метою дуальної підготовки інженерів-конструкторів та інженерів технологів. Слід відзначити, що цей завод також є одним з вітчизняних лідерів із виготовлення запчастин для сільськогосподарських машин. Особливістю співпраці з цим підприємством є їх додаткова теоретична підготовка на підприємстві із використанням спеціального симулятора, який максимально наближений до верстата з числовим програмним керуванням.

Дуальну форму освіти активно впроваджують у ТДАТУ і за іншими спеціальностями. Так під час підготовки енергетиків особливо слід

відзначити співпрацю із компанією ДТЕК, яка не тільки навчає студентів, а і за власні кошти створила спеціалізовану лабораторію для практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Висновок. Дуальна форма навчання значно підвищує рівень практичної підготовки майбутнього фахівця і частково сьогодні компенсує кадрову проблему підприємств. Але Федерація роботодавців України і керівники підприємств мають розуміти, що без підвищення рівня заробітної плати приблизно до мінімальної в Польщі, відтік робочої сили не зупинити. І на це потрібна політична воля уряду держави, адже без них цю проблему не вирішити. Крім того, необхідно пришвидшити процес розробки і затвердження нормативно-правової бази з дуальної освіти у закладах вищої освіти.

УДК 378.1 (045)

ДАВЛІКАНОВА О.Б., аспірант

ВАСИЛЬЄВА Т.А., науковий керівник, професор кафедри фінансів і підприємництва, директор

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького

elena100deals@gmail.com

ПОЯСНЕННЯ ДО ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДУАЛЬНУ ФОРМУ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ (АНАЛІЗУЄТЬСЯ ВАРІАНТ ПОЛОЖЕННЯ ІЗ ПРАВКАМИ ПІСЛЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБГОВОРЕННЯ)

Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти було напрацьовано під час зустрічей групи, утвореної відповідно до наказу МОН від 13.02.2019 № 175, та експертних засідань у рамках проекту Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні «Розробка нормативної бази для впровадження дуальної форми здобуття освіти у вищу школу України». Починаючи з 2014 року у співпраці із Міністерством освіти і науки України, реалізується проект із популяризації, адаптації та впровадження дуальної форми здобуття освіти. Основними досягненнями є розробка та прийняття Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (схвалена Кабінетом Міністрів України 19.09.2018 р.) та сприяння виконанню плану з її реалізації. Зокрема, щодо розробки нормативної бази через створення майданчика для експертів від Представництва Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українського агрополітичного діалогу, проектів Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі», ТАІХ, Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої

освіти, закладів освіти різного рівня, Федерації роботодавців України та інших представників роботодавців, які на базі свого досвіду адаптують німецьку модель дуальної освіти з урахуванням особливостей вітчизняної нормативно-правової бази, реалій української системи освіти та потреб економіки. В основу Концепції та проєкту Положення, напрацьованих робочою групою при МОН, покладено європейський та вітчизняний досвід організації здобуття освіти за дуальною формою.

Наразі проєкт Положення пройшло громадське обговорення. Надіслані пропозиції було опрацьовано та враховано робочою групою.

Нижче наведено детальні пояснення щодо важливості внесення окремих пунктів у Положення, або роз'яснення щодо їх змісту, з огляду на питання, озвучені під час громадського обговорення документа та досвіду тих, хто популяризує або впроваджує дуальну форму здобуття освіти. Крім того, наведемо порівняння німецької та української практики організації навчання за дуальною формою на підтвердження необхідності адаптації німецького досвіду до українських реалій згідно з рекомендаціями самих німецьких експертів.

Проєкт Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти має таку структуру:

1. Загальні положення.
2. Організація дуальної форми здобуття освіти.
3. Порядок зарахування здобувачів освіти на навчання за дуальною формою.
4. Особливості реалізації навчання за дуальною формою.
5. Фінансове забезпечення.

1. Загальні положення

(п. 1.1.) Це Положення визначає порядок здобуття вищої або фахової передвищої освіти за дуальною формою здобуття освіти.

З огляду на недостатній рівень обізнаності стейкхолдерів (роботодавців, ЗО, здобувачів) щодо можливих механізмів упровадження цієї форми здобуття освіти в Україні та самої німецької моделі, яка вирізняється складністю та різноманітністю підходів щодо організації освітнього процесу через: особливості державного устрою (високий рівень автономії федеральних земель у прийнятті рішень, зокрема, щодо законодавчої бази в сфері освіти, трудових відносин, діяльності фахових об'єднань та організацій роботодавців та інше); кількості традицій наставництва, які заклали основу для активної позиції окремих роботодавців та їх об'єднань (наприклад, торгово-промислових та ремісничих палат) в освітньому процесі; рівень економічного розвитку Німеччини, що впливає на кількість місць для студентів, що мають бажання навчатися за дуальними програмами, та вмотивованість роботодавців ставати партнерами закладів освіти або створювати приватні дуальні ЗО; а також особливості

фінансування та вступу до ЗО Німеччини; постала необхідність створити документ, який би відображав у всій повноті механізм співпраці сторін з огляду на вітчизняні особливості нормативно-правової бази, окреслив би їх права та обов'язки, що дозволить зняти питання, якими вже задаються ЗВО і роботодавці, котрі впроваджують пілотні проекти, та сприяв би популяризації розуміння цієї форми здобуття освіти у всіх можливих варіантах її організації в Україні. Саме тому Положення містить окремі норми, що врегульовані іншими нормативно-законодавчими актами. Зокрема, це питання ліцензування, призначення відповідальних осіб, включно із такими особами та їх обов'язками від роботодавця. Але вважаємо, що таке дублювання сприятиме полегшенню сприйняття поданої інформації для тих, хто робить перші кроки до системного запровадження дуальної форми здобуття освіти. Адже під час організації співпраці та укладанні двосторонніх договорів між роботодавцями та ЗО важливо, щоб обидві сторони розуміли спектр можливостей щодо організації співпраці, очікування та вимоги, які можуть або мають бути відображені в договорі.

(п. 1.2.) Дуальна форма здобуття освіти у закладах вищої та фахової передвищої освіти (далі – заклади освіти) передбачає здобуття освіти шляхом поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях (далі – роботодавці) для набуття певної кваліфікації на основі договору.

Це визначення закріплено в Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, затвердженої Кабінетом Міністрів України у 2018 році, а також в Законі України «Про освіту» (Розділ I, Ст. 9, п. 10 «Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктив освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило на основі договору»), тому пропозиції щодо зміни формулювання не вносили.

«Як правило» було додано до визначення в Законі з метою забезпечення можливості впроваджувати дуальну форму здобуття освіти, зокрема, на рівні професійно-технічної освіти, де вік здобувачів освіти створює певні труднощі під час офіційного оформлення на роботу. Наразі, представники ЗВО рекомендують початок навчання на робочих місцях у рамках здобуття освіти за дуальною формою після (як мінімум) першого курсу. Це дозволить в більшості випадків обійти проблему вікових обмежень; провести роз'яснювальну роботу серед здобувачів освіти щодо особливостей навчання за дуальною формою; здобувачі матимуть більше часу, щоб прийняти рішення щодо правильності вибору спеціальності та бажання розвиватися професійно в обраній сфері; роботодавці отримають більше інформації щодо якостей та здібностей здобувачів освіти до/під час відбору. Тому в Положенні для закладів вищої та фахової передвищої освіти

передбачається укладання трудового договору, який покладає на здобувача освіти виконання певних посадових обов'язків. Однак, ця рекомендація не зобов'язує утримуватися від введення дуальної форми з першого курсу. Радше вона пов'язана з труднощами зарахування на дуальну форму під час вступу через особливості правил вступної кампанії та фінансування для студентів-дуальщиків, яке ще не нормується. Після закінчення формування нормативно-правової бази, що регулює здобуття освіти за дуальною формою, така перепона може бути знята.

Що стосується формулювання «для набуття певної кваліфікації», то мається на увазі набуття кваліфікації як результат виконання всієї освітньої програми, а не лише навчання на робочому місці. Що ж до присвоєння об'єднаннями роботодавців професійних кваліфікацій, то здобувачі будь-якої форми освіти наразі вже мають право скласти відповідний іспит. Крім того, німецький досвід передбачає обидва варіанти дуальних програм – з та без обов'язкового присвоєння професійної кваліфікації роботодавцями.

Загалом же німецьке поняття дуальної освіти ширше. Зокрема, поняття дуальної освіти у вищій школі охоплює:

1. Вища освіта, інтегрована з професійною освітою (Ausbildungsintegrierendes duales Studium): класична вища освіта, поєднана з практичною професійною (перелік освітніх спеціальностей стандартизований). Особливістю цієї моделі є одночасне навчання в закладі вищої освіти та в закладі професійно-технічної освіти, а також на робочому місці. Якщо середня кількість кредитів для бакалаврської програми 180 кредитів ЕКТС, то такі дуальні програми передбачають 360 кредитів. Обов'язковою умовою для зарахування на таку програму є підписання угоди з підприємством. По закінченні навчання здобувач отримує 2 дипломи про здобуття вищої та професійно-технічної освіти, а також кваліфікаційний сертифікат після іспиту у Торгово-промисловій палаті. Найпоширеніша модель розподілу часу – блочна. Здобувач на підприємстві має статус учня, визначений у Федеральному законі про професійну підготовку.

2. Вища освіта, інтегрована з виробничою практикою (Praxisintegrierendes bzw. kooperatives duales Studium): ця (найпоширеніша в Німеччині) модель дуальної освіти передбачає проходження тривалої практики на підприємстві як практикант або найманий працівник, але не учень, тобто цю модель не регулює Федеральний закон про професійну підготовку. Ця дуальна модель відрізняється від попередньої тим, що здобувач не отримує кваліфікаційний сертифікат. Ця модель також дозволяє зміну роботодавця кожного семестру. ЗВО не завжди підписують двосторонні договори з роботодавцями та не завжди узгоджують освітні програми. Особливістю цієї моделі є те, що працівник, який отримав свідоцтво про закінчення школи і після цього пішов працювати, може одразу вступити на магістерську програму.

3. Вища освіта, інтегрована з професійною діяльністю (Berufsintegrierendes duales Studium): передбачає поєднання навчання із продовженням професійної діяльності. За згодою роботодавця робочий час скорочується для надання можливості навчатися у закладі освіти. Обов'язковою умовою є тристороння угода між університетом, студентом і підприємством.

4. Вища освіта без відриву від професійної діяльності (Berufsbegleitendes / praxisbegleitendes duales Studium) – працівник працює повний робочий тиждень і навчається у вільний від роботи час.

Україні не варто так широко розглядати поняття дуальної освіти, адже програми із поглибленою практикою, заочне, дистанційне та вечірне навчання частково співвідносяться з описаними вище моделями.

(п. 1.3.) Метою впровадження дуальної форми здобуття освіти є підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти.

Європейська Комісія рекомендує європейським закладам вищої освіти переймати практики ПТО щодо співпраці із роботодавцями та узгодження змісту освітніх програм зі швидкими змінами вимог ринку праці в умовах переходу до економіки знань.

Однак, ми маємо зауважити, що дуальна форма здобуття освіти не повинна абсолютизуватися, а рішення про її впровадження та вибір спеціальностей, підготовку за якими здійснюватимуть за дуальною формою, має прийматись з огляду на потреби роботодавців та особливості національної економіки і законодавства.

(п. 1.4.) Права та обов'язки здобувачів освіти, закладів освіти та роботодавців під час організації здобуття освіти за дуальною формою визначають закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про зайнятість населення», Кодекс законів про працю, Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та інші нормативно-правові акти.

Нормативно-правова база, що стосується дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) на сучасному етапі потребує серйозного доопрацювання. Зокрема, залишаються відкритими питання щодо набору здобувачів на дуальну форму здобуття освіти, фінансування тощо.

(п. 1.5.) У цьому Положенні терміни вжито у такому значенні:

Координатор від закладу освіти – працівник закладу освіти, що відповідає за організацію здобуття освіти за дуальною формою та якого призначає керівник закладу освіти.

Координатор від роботодавця – працівник, що відповідає за організаційно-методичний супровід навчання за дуальною формою здобуття освіти та якого призначає керівник підприємства, установи, організації.

Куратор – педагогічний, науково-педагогічний працівник закладу

освіти, який контролює виконання індивідуального навчального плану і програми практичного навчання на робочому місці за дуальною формою здобуття освіти та якого призначає керівник закладу освіти.

Наставник – кваліфікований працівник роботодавця, який контролює виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти на робочому місці відповідно до програми практичного навчання на робочому місці та якого призначає керівник підприємства, установи, організації.

Введення термінів на позначення осіб, що мають відношення до організації дуальної форми здобуття освіти зі сторони ЗО та роботодавця, не є втручанням в автономію закладу освіти, чи тим більше роботодавця, щодо визначення штатного розпису, і не передбачає обов'язкове введення нових штатних одиниць, хоча такі зміни можливі за бажанням сторін. Пропонується розподіл функціональних обов'язків між діючими працівниками закладу освіти та підприємства/установи/організації. Однак без введення цих термінів неможливо далі пояснити права та обов'язки сторін, що є важливим у відсутності інших детальних інструкцій щодо впровадження ДФЗО, про що йшлося в поясненні вище.

2. Організація дуальної форми здобуття освіти

(п. 2.1.) Ініціювати переговори щодо організації здобуття освіти за дуальною формою можуть як заклади освіти, так і роботодавці. Здобувачі освіти можуть сприяти налагодженню співпраці між закладом освіти та роботодавцями.

Роль німецьких роботодавців у розгортанні дуальної освіти (більшою мірою на рівні професійно-технічної освіти) в Німеччині неможливо переоцінити, але не лише вони є рушійною силою для налагодження співпраці (особливо на рівні вищої освіти). Зокрема, німецькі ЗВО (а дуальна освіта у вищій німецькій школі тільки розвивається) займають активну позицію із пошуку роботодавців-партнерів, а також несуть основну відповідальність за підтримку контакту з партнерами. У деяких ЗВО Німеччини для вступу на дуальну програму абітурієнт має принести лист від роботодавця, що підтверджує готовність останнього забезпечити складову навчання на робочому місці для цього здобувача. В інших випадках, працівник за згоди роботодавця вступає до ЗО на дуальну програму і проходить навчання на робочому місці за місцем роботи (цю модель не внесено в поняття «дуальна освіта» в Україні). Для забезпечення виконання програми підготовки фахівців може бути організоване навчання здобувача на базі не тільки одного бізнес-партнера, а отже і договори можуть бути укладені із кількома роботодавцями-партнерами ЗО. Ця можливість зумовлена ще тим, що не завжди ЗВО та роботодавці підписують двосторонні договори, однак така модель співвідноситься з уже існуючою в Україні поглибленою практикою.

Роботодавці та їх об'єднання проводять широкі кампанії з підвищення обізнаності майбутніх студентів щодо дуальної освіти та наявних можливостей участі у дуальних програмах. Крім того, студенти мають можливість шукати місця проходження навчання на робочому місці у списках компаній, які такі місця пропонують, що публікуються торгово-промисловими палатами та самими компаніями. На жаль, ще не створено єдиної або регіональних баз українських роботодавців, котрі бажають долучитися до співпраці із організації ДФЗО. Торгово-промислові палати також не виконують функції, притаманні їх німецьким візаві в рамках дуальної освіти. Таким чином ідея, що інколи озвучується, щодо набору груп на дуальну форму із першого дня навчання, є неможливою для реалізації на цьому етапі розгортання системи організації ДФЗО не тільки з причини особливостей процедури вступу, але й через низьку обізнаність студентів про цю форму і відсутність умов для усвідомленого вибору компанії, на який студенти мають право, як третя повноправна сторона у ДФЗО. Але українське студентство має потенціал виступати посередником між роботодавцями і ЗВО та ініціювати налагодження зв'язків між сторонами і укладання двосторонніх договорів.

(п. 2.2.) Заклад освіти приймає рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти з урахуванням потреб ринку праці, визначає перелік освітніх програм, за якими навчання за дуальною формою є доцільним, та укладає двосторонні договори з роботодавцями про співпрацю в організації дуальної форми здобуття освіти.

Оскільки ЗО та роботодавець є рівноправними партнерами під час організації здобуття освіти за дуальною формою, то рішення про впровадження ДФЗО та перелік дуальних програм мають приймати виключно з огляду на потреби роботодавців, з якими ЗО може укласти двосторонні договори про співпрацю.

(п. 2.4.) В організації здобуття освіти за дуальною формою беруть участь роботодавці, які мають достатню матеріально-технічну базу, а також кадрові ресурси для забезпечення практичного навчання на робочих місцях за відповідною спеціальністю.

Визначення дуальної форми здобуття освіти в українському законодавстві передбачає, що компонент навчання на робочому місці не має сприйматися виключно як робота без складової «навчання», адже здобувач має виконати освітню програму, в якій зміст теоретичної та практичної частин взаємоузгоджені (хоча не всі різновиди німецьких дуальних програм відповідають цьому критерію). ЗВО має право самостійно розробляти загальні критерії, яким повинен відповідати роботодавець для встановлення партнерства, адже не всі компанії (установи, організації) мають достатню базу для навчання студента (адже партнерами ЗО можуть стати представники малого і середнього бізнесу). Такі критерії допоможуть ЗО

створити умови для позитивного досвіду здобувача освіти під час навчання за дуальною формою, що сприятиме її популяризації.

(п. 2.5.) Діяльність роботодавця щодо організації практичного навчання здобувача освіти на робочому місці під час здобуття освіти за дуальною формою не потребує ліцензування.

Хоча може здатися, що така норма не має міститися в цьому Положенні, вона допомагає зняти важливу перепону, яка на практиці постає у ЗО, які бажають налагодити співпрацю з роботодавцями. Роботодавець не видає документ про здобуття освіти, а організація навчання на робочому місці не є самостійною освітньою діяльністю, а отже не потребує ліцензування. Однак, ця особливість потребує окремого наголосу, адже є випадки відмови від співпраці, аргументовані саме необізнаністю в питанні ліцензування.

(п. 2.6.) Здобуття освіти за дуальною формою здійснюється відповідно до освітніх програм закладу освіти. Особливості організації освітнього процесу за дуальною формою відображають в індивідуальних навчальних планах.

Як вказано вище, малі та середні підприємства також можуть стати партнерами ЗО в організаціїДФЗО. Не всі вони мають потужності прийняти цілу групу на навчання на виробництві. До того ж, оскільки час, проведений у роботодавця все ж вважається навчанням, а не просто роботою, то здобувачі освіти мають ознайомлюватися з роботою багатьох відділів, і навіть у разі прийняття цілої групи на навчання на робочому місці, можлива ситуація, коли здобувачі будуть розподілені серед різних відділів. Саме тому індивідуальний навчальний план є ключовим документом для забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти й під час навчання за дуальною формою.

Хоча існує думка, що дуальна освіта найбільше підходить для підготовки за технічними спеціальностями, німецький досвід свідчить, що спектр застосування цієї моделі набагато ширший. Відділ координації дуального навчання Берлінської вищої школи економіки та права (Hochschule fur Wirtschaft und Recht Berlin) пропонує такі дуальні програми:

Бакалаврські програми:

- Фінанси
- Переробна промисловість
- Торгівля
- Сфера послуг
- Транспорт та логістика
- Туризм
- Міжнародне бізнес-адміністрування
- Бізнес-інформатика
- ІТ

- Будівництво
- Електрична інженерія
- Машинобудування

Магістерські програми:

- Менеджмент та адміністрування.

(п. 2.8.) Заклад освіти має право організовувати здобуття освіти за дуальною формою для здобувачів, які виявили особисте бажання та пройшли відбір роботодавця.

(п. 2.9.) Процедуру відбору здобувачів для здобуття освіти за дуальною формою погоджують роботодавець та заклад освіти.

Як йшлося вище, наразі не представляється можливим у ЗВО організувати набір на дуальні програми з першого курсу через особливості процедури вступу у ЗО та відсутність інформації для здобувачів освіти, яка б допомогла їм зробити усвідомлений вибір. Характерною особливістю дуальної форми є якраз усвідомлений вибір здобувачем освіти майбутньої професії, адже в умовах, коли роботодавець несе фінансові затрати на навчання майбутнього фахівця, мотивацією є перспектива отримати висококваліфікованого та умотивованого працівника для свого підприємства/установи/організації. І хоча ні роботодавець, ні здобувач не зобов'язані продовжувати трудові відносини після закінчення навчання, в ідеалі ДФЗО допомагає роботодавцям підготувати фахівця, який не потребуватиме періоду адаптації чи перенавчання під час приймання на роботу. Тому як ЗО, так і роботодавець зацікавлені в проведенні добре спланованої інформаційної кампанії серед здобувачів освіти.

ЗО та роботодавець мають узгодити процедуру відбору студентів. Оскільки в Німеччині поширено практику самостійного пошуку абітурієнтами вакантного місця у роботодавців, то компанії на своїх сайтах мають інформацію щодо подання заявки на навчання за ДО на вищезазначеному підприємстві. Інтерв'ю і тести компанії також розробляють та проводять самостійно, видаючи абітурієнтам документ на підтвердження своєї готовності взяти його/її за умови вступу у ЗО. Однак, в Україні наразі таку практику не поширено. Часто ЗО запрошує роботодавців чи їх представників, які проводять інтерв'ю із здобувачами у закладі освіти. Отже, процедуру мають узгоджувати сторони залежно від своїх можливостей, головне, забезпечити дотримання принципів прозорості та неупередженості під час процедури відбору.

Слід також наголосити, що процедуру відбору та переведення здобувача на дуальну форму треба зробити достатньо простою щодо бюрократичних процедур. Сучасна практика деяких українських ЗВО свідчить, що потрібно понад 3 тижні часу на дотримання обтяжливих процедур, які мають пройти здобувачі для переведення на дуальну форму. Такі складнощі не сприятимуть популяризації цієї форми, тому

рекомендуємо ЗО удосконалити процедуру для полегшення життя здобувачам освіти.

(п. 2.10.) Заклад освіти має право організовувати навчання за дуальною формою для спеціально сформованих груп чи окремих здобувачів освіти з метою забезпечення їх індивідуальної освітньої траєкторії.

Про необхідність забезпечити можливість організації ДФЗО як для груп, так і для окремих здобувачів, вже йшлося. Повторно наголошуємо на цій нормі саме тому, що наразі немає розуміння її важливості серед деяких стейкхолдерів. І хоча підготовка документів не для групи, а для окремого студента, додаткове навантаження для куратора від закладу освіти, все ж ЗО розуміють всі переваги такого підходу. Щодо роботодавців, то ми маємо зважати на їх потреби і можливості, адже не завжди вони мають потужності для навчання цілої групи, в той час, коли основне завдання ДФЗО – створити умови для якісного навчання та підготовки як фахівця кожного окремого здобувача.

(п. 2.11.) Навчальне навантаження здобувача освіти розподіляється між навчанням у закладі освіти та на робочому місці залежно від особливостей освітньої програми. Для організації здобуття освіти за дуальною формою використовують різні моделі, які містять, але не обмежуються такими:

- інтегрована модель: модель поділеного тижня (кілька днів протягом тижня у закладі освіти, інша частина тижня – на робочому місці);
- блочна модель: навчання у закладі освіти та на робочому місці за блоками (2 тижні, місяць, семестр);
- часткова модель: частина навчання на робочому місці покривається навчанням у навчально-практичних центрах;
- інші.

Важливо пам'ятати, що можливі різноманітні варіанти розподілу часу навчання в ЗО та на робочому місці. Такі моделі є орієнтованими і список не є вичерпним. Їх наведено як відповідь на одне з найпоширеніших питань, яке виникає у ЗО під час упровадження дуальних програм. Зокрема, у ЗВО Німеччини є дуальні програми, які передбачають навчання в ЗО за звичайною програмою, а навчання на робочому місці організовують лише під час канікул та періодів, відведених на самопідготовку. Така модель для українських здобувачів навряд чи стане привабливою, так само як і для роботодавців. Крім того, під час розподілу часу треба враховувати особливості роботи в різних галузях, наприклад, в аграрній, де види робіт напряму пов'язані із сезонними змінами. Деякі дуальні програми можуть також передбачати навчання протягом певного періоду за кордоном. Останній семестр часто відводиться навчанням на виробництві та підготовці дипломної роботи за результатами виконання реального проєкту

на підприємстві/в установі/організації.

На додачу, є думка, що у вищій школі впроваджувати ДФЗО освіти доцільніше з 2-3 курсу з майже безперервним навчанням на виробництві на 4 роки навчання. Однак, якщо освітня програма і специфіка спеціальності дозволяє вводити ДФЗО з першого року навчання, то слід користуватися такою можливістю. ЗО мають самостійно вирішувати ці питання з огляду на особливості підготовки за спеціальністю, потреби та можливості роботодавців і вимоги законодавства. Головне – забезпечити виконання здобувачем програми і не підмінити поняття ДФЗО практикою чи зводити до мінімуму час навчання на робочому місці з метою збереження годин викладачів ЗО, з одного боку, а з іншого, самі роботодавці зацікавлені в якісній теоретичній підготовці своїх потенційних працівників, тому один з них озвучує необхідність закріпити 30–40 % кредитів за аудиторними заняттями. Введення такої норми не є доцільною, адже ЗО самі зацікавлені в збереженні навантаження на викладачів.

Всі ці питання добре поінформовані ЗО та роботодавці зможуть узгодити під час підписання двостороннього договору про співпрацю.

(п. 2.14.) За результатами обговорення з'явилося кілька варіантів цього пункту:

(варіант 1) Практичне навчання на робочих місцях є складовою освітньої програми та обліковується у кредитах ЄКТС. Контроль за виконанням програми практичного навчання на робочому місці здійснюють спільно роботодавець і заклад освіти.

(варіант 2) Практичне навчання на робочих місцях є складовою освітньої програми, обліковується у кредитах ЄКТС, і має становити не менше 30 % від загального обсягу кредитів. Контроль за виконанням програми практичного навчання на робочому місці здійснюють спільно роботодавець і заклад освіти.

(варіант 3) Практичне навчання на робочих місцях є складовою освітньої програми, обліковується у кредитах ЄКТС, і має становити не менше 30 % від загального обсягу кредитів для навчального року, упродовж якого застосовується дуальне навчання. Контроль за виконанням програми практичного навчання на робочому місці здійснюють спільно роботодавець і заклад освіти.

(варіант 4) Практичне навчання на робочих місцях є складовою освітньої програми, обліковується у кредитах ЄКТС, і має становити не менше 20 % від загального обсягу кредитів. Контроль за виконанням програми практичного навчання на робочому місці здійснюють спільно роботодавець і заклад освіти.

Це питання ще потребує доопрацювання, адже кожен варіант прив'язки до загального обсягу кредитів ЄКТС для всієї програми чи для навчального року має свої переваги і недоліки. Все ж дотримання норми

в 30 % від кредитів із прив'язкою до навчального року за умови переходу на дуальну програму на останньому курсі може призвести до маніпуляцій, адже в такому випадку в середньому цей показник складатиме близько 10 % від загального обсягу кредитів. Для дуальної форми це замало. Для прикладу, якщо бакалаврська програма – 240 кредитів, то 20 % – 48 кредитів. Якщо студент переходить на дуальне навчання на 4 курсі, то на теоретичне навчання, виконання диплома залишається 12 кредитів. Чи цього достатньо? Тому для вищої освіти у багатьох випадках перехід на ДФЗО може відбуватися на 3-4 курсах, доцільно або не виставляти поріг загалом, або зробити нижній поріг хоча б на рівні 10 % відносно загального обсягу кредитів (тоді для одного року це буде більше третини). З іншого боку, теоретичного навчання на 4 курсі може і взагалі не бути. Питання кредитів є спірним ще з огляду на те, що одна з німецьких моделей співвідносна з вітчизняною заочною формою здобуття освіти. Кількість кредитів ЄКТС для навчання за заочною формою значно менша, але присвоєна кваліфікація не відрізняється від присвоєної здобувачеві, що навчався за денною формою.

Також варто враховувати, що освітні закони передбачають право здобувача поєднувати форми здобуття освіти. У цьому випадку в документі про освіту може бути зазначено поєднання форм, зокрема, у відсотках.

Головне пам'ятати, що відома німецька формула розподілу 30 % (в ЗО) на 70 % (у роботодавця) характерна виключно для рівня професійно-технічної освіти. Вища школа не може нею користуватися.

Нижче наведено приклади розподілу часу у вищій школі за різними моделями.

Таблиця 1

Приклад інтегрованої моделі

	Графік	Заклад вищої освіти	Підприємство
1-ша половина навчання	1-й семестр	Заняття	Паралельно – виробниче навчання та професійна школа два роки до іспиту у Торгово-промисловій палаті паралельно із заняттями в закладі освіти
	2-й семестр	Заняття	
	3-й семестр	Заняття	
	4-й семестр	Заняття	
2-га половина навчання	5-й семестр	Заняття (очна форма навчання)	Професійна кваліфікація у час, вільний від лекцій
	6-ий семестр	Заняття (очна форма навчання)	
	6-ий/7-ий семестр	Навчання за кордоном – навчання протягом шести тижнів у партнерському закладі вищої освіти	
	7-ий семестр	Бакалаврська робота	Більша частина годин на виробництві

Таблиця 2

Приклад блочної моделі

	Графік	Заклад вищої освіти	Виробництво
1-ша половина навчання	1-й семестр	Навчання	У час, вільний від лекцій, на виробництві
	2.1. семестр	По 14 днів у закладі вищої освіти та на підприємстві (наприклад, перших 2 тижні березня період практики на підприємстві, потім наступні два тижні березня у закладі вищої освіти, у час, вільний від лекцій, на підприємстві), іспит у Торгово-промисловій палаті	
	2.2. семестр		
	3.1. семестр		
	3.2. семестр		
2-га половина навчання	4-й семестр	Заняття (очна форма навчання)	Виробниче навчання у час, вільний від лекцій
	5-й семестр	Заняття (очна форма навчання)	Виробниче навчання у час, вільний від лекцій
	6-й семестр	Семестр практики	На підприємстві
	7-й семестр	Бакалаврська робота	Більша частина на підприємстві

Таблиця 3

Часткова модель

	Графік	Заклад вищої освіти	Виробництво
1-ша половина навчання	1-ше півріччя		Виробниче навчання
	2-ге півріччя		
	1-й семестр	Заняття	Виробниче навчання у час, вільний від лекцій
	2-й семестр	Заняття	
	3-й семестр	Заняття	
4-й семестр	Семестр практики	Виробниче навчання зі складанням іспиту у Торгово-промисловій палаті	
2-га половина навчання	5-й семестр	Заняття	Виробнича практика у час, вільний від лекцій
	6-й семестр	Заняття	
	7-й семестр	Бакалаврська робота	Більшою частиною на виробництві

Кредити розподіляють залежно не від кількості годин практики, а від проектів, що реалізує студент у період перебування на виробництві. Виконання проектів супроводжують та оцінюють також і ЗВО.

(п. 2.15.) Контроль виконання індивідуального навчального плану та оцінювання результатів навчання здобувачів освіти за дуальною формою здійснюють заклад освіти спільно із роботодавцем відповідно до Положення про організацію освітнього процесу закладу освіти за дуальною формою та вимог освітньої програми.

ЗО та роботодавець мають в індивідуальному порядку узгодити участь роботодавця в поточному оцінюванні та атестації. Практика партнерства українських ЗО та роботодавців свідчить, що домовленості можуть бути настільки різноманітними, що їх важко унормувати, або звести до 1-2 варіантів. Зокрема, частина роботодавців зацікавлені в участі саме тільки в атестації, тоді як інші – й в поточному оцінюванні.

(п. 2.17.) Атестація здобувача освіти за дуальною формою освіти здійснюється у формі, яку передбачено освітньою програмою. Із роботодавцем погоджується тема кваліфікаційної роботи. Представники роботодавця можуть бути введені до складу екзаменаційної комісії закладу освіти.

Відповідно до п. 2. Ст. 6 ЗУ «Про вищу освіту» «атестація осіб, які здобувають ступінь молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра, здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої можуть бути введені представники роботодавців та їх об'єднань, відповідно до положення про екзаменаційну комісію, затвердженого вченою радою закладу вищої освіти (наукової установи)».

Слід також підкреслити, що державні екзамени проводять за білетами, складеними у повній відповідності до навчальних програм за методикою, визначеною закладом вищої освіти, та наразі не можуть відрізнитися для студентів дуальної форми здобуття освіти.

3. Порядок зарахування здобувачів освіти на навчання за дуальною формою

(п. 3.2.) Після підтвердження наміру роботодавця забезпечити навчання на робочому місці конкретному здобувачеві заклад освіти готує тристоронній договір про здобуття освіти за дуальною формою і спільно із здобувачем освіти та роботодавцем розробляє й погоджує індивідуальний навчальний план здобувача.

Хоча тристоронні договори не є обов'язковою умовою для навчання за дуальною програмою в Німеччині, все ж доцільно особливо на етапі розгортання системи ДФЗО в Україні передбачити їх укладання для уникнення можливих спірних ситуацій у процесі здобуття освіти. Тристоронній договір, форма якого також напрацьовувалася робочою групою, детально окреслює права та обов'язки сторін.

(п. 3.3.) Укладання тристороннього договору про здобуття освіти за дуальною формою передбачає укладання роботодавцем із здобувачем освіти трудового договору.

Укладання трудового договору – важлива складова організації ДФЗО, адже передбачає не просто проходження практики, а виконання посадових обов'язків. Саме ця особливість є однією із найбільш характерних, яка вирізнятиме українську модель ДФЗО від поглибленої практики.

(п. 3.4.) Переведення здобувачів освіти на здобуття освіти за дуальною формою здійснюється, як правило, до початку навчального семестру, або протягом 14 календарних днів від його початку.

Вище ми вже обґрунтували складності зарахування на дуальну форму під час вступу у ЗО. Переведення на початку семестру значно спростить розподіл кредитів, але формулювання «як правило» робить цю норму рекомендаційною.

Слід наголосити на іншому важливому питанні – дуальна форма є окремою формою здобуття освіти, однак наразі роботодавці, які бажають отримати добре підготовленого теоретично працівника, надають перевагу програмам, які передбачають навчання за денною формою в періоди теоретичної підготовки, хоча поєднання навчання на робочому місці із заочною, вечірньою чи дистанційною формою здобуття освіти можливе. Іншими словами, з огляду на можливості поєднувати навчання та роботу, які вже передбачено українським законодавством, наразі для України доцільно розуміти під ДФЗО поєднання саме денної форми із навчанням на робочому місці.

(п. 3.6.) У разі переведення здобувача освіти на навчання за дуальною формою чи передчасного припинення дії договору про дуальну форму здобуття освіти за здобувачем освіти зберігається джерело фінансування здобуття освіти.

Отже, якщо наразі передбачено перехід на ДФЗО (бажано, хоча б після першого семестру, за спільною думкою роботодавців за представників ЗО), важливо гарантувати здобувачу освіти місце, доки використовується система «гроші ходять за студентом» із прив'язкою до форми здобуття освіти в умовах відсутності можливості вступу на таку форму. Крім того, оскільки ця форма для України відносно нова, студентство ще не матиме можливості зробити насправді поінформований вибір такої форми здобуття освіти з огляду на додаткове навантаження як працівника підприємства, чи роботодавця. За таких умов без гарантій невтрати свого місця можна значно знизити кількість бажаючих навчатися за дуальними програмами. Ці ж аргументи визначають необхідність пункту 3.7.

У Німеччині (Баден-Вюртемберг) передбачено норму про пошук нового роботодавця для проходження навчання протягом 8 тижнів, інакше здобувач освіти не матиме можливість завершити навчання взагалі. Така практика не розглядається українськими ЗО як прийнятна. Отже, хоча в українській практиці організації ДФЗО передбачається можливість переведення на іншу форму здобуття освіти, варто реально оцінювати

ресурси роботодавця та ризики співпраці ще на етапі пошуку партнерів закладом освіти.

(п. 3.7.) У разі зарахування здобувача освіти на дуальну форму здобуття освіти чи передчасного припинення дії договору про здобуття освіти за дуальною формою за здобувачем зберігається право на отримання стипендії та інших соціальних гарантій.

Хоча здобувач освіти має отримувати грошову винагороду від роботодавця, все ж не слід обмежувати право здобувача на стипендію та соціальні гарантії. Оплата праці здобувачів може становити близько від 1/3 (середній показник в Німеччині) і більше від розміру заробітної платні найманого працівника, але визначено в трудовому договорі в індивідуальному порядку і залежить від рішення роботодавця. ЗО не може гарантувати здобувачу освіти, який переходить на ДФЗО, що відмова від стипендії варта певних ризиків, особливо враховуючи те, що не всі роботодавці виплачують грошову винагороду в періоди теоретичного навчання, а стипендія є стимулом (винагородою) за академічні досягнення.

(п. Х.Х. – на обговоренні)

(варіант 1) Підставою для зарахування здобувача освіти на дуальну форму здобуття освіти є заява здобувача освіти або, у разі недосягнення повноліття, заява одного з батьків чи інших законних представників, підписання тристороннього договору за результатами відбору здобувачів освіти. Для забезпечення здобувачеві освіти умов для виконання освітньої програми та індивідуального навчального плану протягом періоду здобуття освіти за дуальною формою тристоронній договір може бути укладено зі зміною роботодавця у випадках:

- якщо суб'єкт господарювання, з яким укладено тристоронній договір, не має потужностей, щоб забезпечити виконання частини індивідуального навчального плану щодо навчання на робочому місці в повному обсязі;

- у разі ліквідації підприємства;

- у разі виникнення обставин непереборної сили, перелічених у тристоронньому договорі

АБО

(варіант 2) Здобуття освіти за дуальною формою може передбачати навчання на робочому місці у кількох роботодавців у рамках однієї програми.

Тут варто звернути увагу на можливість долучати навчальні центри для виконання програми здобувачем (відповідно до практики німецьких ЗО, що готують фахівців, зокрема для аграрної та металургійної сфери), який навчається за ДФЗО, а також поєднувати навчання у кількох роботодавців. Така практика характерна саме для закладів вищої освіти саме через більшу складність програм порівняно з програмами закладів ПТО. Тому не завжди

один роботодавець має потужності для забезпечення якісного виконання індивідуального навчального плану в частині навчання на робочому місці. У Німеччині така можливість існує для дуальних програм. Практика українських ЗВО показує, що і роботодавці, і здобувачі освіти з розумінням ставляться до зміни роботодавця протягом здобуття освіти.

4. Особливості реалізації навчання за дуальною формою

Для закладу освіти

4.1.1. Після прийняття рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти заклад освіти приймає відповідні внутрішні документи, призначає особу (осіб), що виконуватиме обов'язки координатора від закладу освіти та може за потреби створювати відповідні структурні підрозділи.

Ще раз наголошуємо, що положення не передбачає втручання в кадрову автономію ЗВО, але кращі німецькі практики засвідчили ефективність запропонованого підходу зі створення структур чи призначення відповідальних осіб з описаними нижче обов'язками.

4.1.2. Обов'язки особи (осіб), що виконують функції координатора від закладу освіти:

- організовує пошук та попередній відбір роботодавців, діяльність яких відповідає профілю відповідних освітніх програм і може забезпечити набуття здобувачами освіти програмних результатів навчання;

- ініціює та реалізує перемовний процес з роботодавцями щодо спільного впровадження дуальної форми здобуття освіти;

- готує та узгоджує двосторонні договори про співпрацю з роботодавцями щодо партнерства в організації здобуття освіти за дуальною формою;

- проводить інформаційну роз'яснювальну роботу серед здобувачів освіти щодо особливостей та переваг здобуття освіти за дуальною формою;

- координує організацію відбору здобувачів освіти, що бажають перейти на дуальну форму здобуття освіти та погоджує їх персональний склад з роботодавцями;

- організовує обговорення із роботодавцями змісту відповідних освітніх програм на предмет відповідності професійним стандартам та вимогам до компетентностей майбутніх фахівців;

- ініціює і контролює створення та узгодження програми навчання на робочих місцях;

- ініціює та контролює створення індивідуальних робочих навчальних планів, що відображають особливості здобуття освіти за дуальною формою;

- готує та узгоджує з усіма сторонами договори про дуальну форму здобуття освіти;

- забезпечує неперервну комунікацію між усіма сторонами для усунення можливих недоліків в організації навчання та вирішення поточних проблем, що можуть виникати;

- ініціює та контролює призначення куратора для кожного здобувача освіти за дуальною формою;

- координує роботу осіб, які виконують обов'язки кураторів;

- бере участь в аналізі результатів та якості освіти за дуальною формою здобуття освіти і вносить пропозиції щодо її поліпшення.

4.1.3. Особа (особи), що виконує обов'язки куратора:

- складає індивідуальний навчальний план здобувача освіти, враховуючи потреби роботодавця;

- забезпечує поточний контроль за виконанням індивідуального навчального плану;

- підтримує постійну комунікацію із здобувачем освіти та представниками роботодавця (зокрема, наставником) з метою своєчасного вирішення поточних питань та забезпечення виконання індивідуального навчального плану в повному обсязі;

- за потреби може ініціювати внесення змін до індивідуального навчального плану в процесі навчання за дуальною формою здобуття освіти.

4.1.6. Для контролю якості освіти заклад освіти має проводити регулярні зустрічі із роботодавцями (не рідше одного разу на рік) та забезпечити зворотний зв'язок від здобувачів освіти за участі особи, що виконує обов'язки куратора, про відповідність результатів навчання на робочих місцях цілям та вимогам освітньої програми.

Підтримка постійного контакту із роботодавцями – завдання саме закладу освіти, оскільки саме він відповідає за досягнення освітніх цілей, внесення змін до програми з метою приведення її до відповідності вимогам ринку праці і видає документ про освіту. Також систематичний контакт дозволяє вчасно вирішувати проблемні питання, якщо такі виникають. Водночас відповідно до п. 4.2.2. Положення «роботодавець може вносити пропозиції щодо зміни змісту освітніх програм та оновлення навчальних планів, ініціювати створення нових освітніх програм».

4.2.7. Роботодавець створює умови для підвищення професійного рівня наставників.

У німецькій практиці наставники проходять спеціальні курси щодо методичної підготовки. Положення передбачає пункт 4.1.4. «заклад освіти за потреби надає своєчасну методичну допомогу з організації навчання на робочих місцях співробітникам роботодавця, задіяних в організації здобуття освіти за дуальною формою». Більш детально обов'язки наставника розписані в п. 4.2.10.

4.2.9. Особа (особи), що виконує обов'язки координатора від роботодавця:

- відповідає за співпрацю із закладом освіти з питань узгодження (створення, перегляду та удосконалення) освітньої програми, за якою навчатимуть за дуальною формою, та індивідуальних навчальних планів;
- бере участь у відборі здобувачів освіти, що бажають перейти на дуальну форму здобуття освіти за відповідними освітніми програмами;
- супроводжує навчання здобувача на робочому місці відповідно до вимог освітньої програми та індивідуального навчального плану;
- забезпечує неперервну комунікацію із закладом освіти;
- здійснює контроль за розподілом та своєчасним переміщенням здобувачів освіти у структурних підрозділах підприємства, установи, організації;
- бере участь в аналізі результатів та якості освіти за дуальною формою здобуття освіти і вносить пропозиції своєму керівництву щодо її поліпшення.

4.2.10. Особа (особи), що виконує обов'язки наставника:

- здійснює керівництво навчанням здобувачів освіти відповідно до програми практичного навчання на робочому місці та індивідуального навчального плану;
- сприяє адаптації здобувача освіти до робочого місця;
- бере участь в оцінюванні результатів навчання здобувачів освіти відповідно до програми практичного навчання на робочому місці спільно з уповноваженими представниками закладу освіти;
- може проходити спеціальну методичну підготовку щодо здійснення керівництва навчанням здобувачів освіти на робочих місця, зокрема на базі закладу освіти.

Інші пункти Положення не потребують додаткового пояснення. Формулювання та номери пунктів можуть бути змінені в остаточному варіанті. Вважаємо необхідним рекомендувати цей документ як рамковий для доопрацювання в ході реалізації пілотних проєктів, передбачених наказом МОН про запуск пілотних проєктів українськими ЗВО.

УДК 330.163 (045)

КОЛЕСНИКОВА ОЛЕНА, голова галузевої ради Федерації металургів України

НЕСТАЧА РОБОЧИХ КАДРІВ – ВИКЛИК ДЛЯ БІЗНЕСУ

За даними рейтингу, який є складовою аналітичного огляду Global Economy Watch, опублікованого PricewaterhouseCoopers (PwC), Україна посідає перше місце за прогнозними показниками втрати трудових

ресурсів у 2019 році. Також невтішний прогноз за звітом Міжнародного валютного фонду до 2050 року.

Ми, роботодавці, вже сьогодні відчуваємо суттєвий дефіцит кадрів, і тут є дві проблеми. На ринку праці давно існує проблема невідповідності знань та умінь, отриманих випускниками закладів освіти, та потребами ринку праці. Значною проблемою абсолютно для всіх випускників, незалежно від рівня їхньої теоретичної підготовки, є відірваність знань від практики, невідповідність до роботи в бізнесі й нерозуміння того, як він працює.

Подолати розрив між теоретичними знаннями й практичними навичками, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців сьогодні в світовому досвіді покликана саме дуальна форма здобуття освіти. І ми активно намагаємося впровадити дуальну форму навчання в Україні і сподіваємося, що це значно наблизить теоретичну частину освіти до практичної і підвищить якість знань випускників.

Крім того, ми продовжуємо розроблення професійних стандартів, на основі яких спільно з Міністерством освіти і науки розробляємо та затверджуємо нові освітні стандарти на модульно-компетентнісному підході.

Ще однією проблемою є нестача потрібної кількості кваліфікованих кадрів, зокрема дефіцит молоді в країні. І це явище стає глобальним для країни. Причинами цього є демографічний спад, трудова міграція та міграція молоді. Аналіз еміграційних настроїв молоді України показує протягом останніх років стабільно високий рівень намірів серед молодих людей здійснити спроби виїхати за кордон, особливо на заробітки. Так, за різними даними, близько 53 % людей у віці 18–28 років погодились б виїхати з України, якби у них була така можливість, натомість середній показник серед усіх опитаних становить 32 %.

Взагалі питання збереження кадрового потенціалу – це проблема національної безпеки, зокрема економічної, і це питання має стати одним із пріоритетів державної політики.

Тому бізнесу разом з державою необхідно створити умови для збереження кадрового потенціалу та мотивувати трудових мігрантів повертатись в Україну.

Робітничі професії в Україні сьогодні втратили престиж у суспільстві, а зацікавленість молоді в отриманні професійно-технічної освіти є критично низькою, хоча заробітна плата у таких професіях, як, наприклад вогнетривник, газівник доменної печі, люковий, становить близько 30 тис. – 40 тис. грн, водночас середня заробітна плата юриста в Україні, згідно з даними work.ua, становить 10 тис. грн. Деякі галузі, як, наприклад, гірничо-металургійна, давно вже наблизилися до рівня заробітних плат тієї самої Польщі.

Щоб привернути увагу молоді до перспектив здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, ми незмінно інвестуємо в проекти щодо профорієнтації молоді, зокрема в конкурс професійної майстерності Worldskills Ukraine, створення STEM-лабораторій, різноманітні стипендіальні програми, а також в заклади освіти. Крім того, вкладаємо значні кошти в розвиток та навчання персоналу для підвищення їхньої кваліфікації та постійно стимулюємо працівників збільшенням розміру заробітної плати, впроваджуємо кар'єрні маршрути – пояснюємо співробітникам, яких результатів роботи їм потрібно досягти, щоб зайняти більш високу посаду та підвищити заробіток. Бізнес інвестує в це щороку мільйони доларів.

Всі ці кроки допоможуть підвищити престиж робітничих і технічних професій, але держава, у свою чергу, має забезпечити економічну стабільність, безпеку, якісну медицину та освіту – тобто ті умови, за яких українці залишатимуться жити й працювати в Україні. Україні дуже потрібна національна стратегія професійної орієнтації та розвитку кадрового потенціалу. І ми, українські роботодавці, зацікавлені та готові співпрацювати за цим напрямом задля збереження та зміцнення кадрового потенціалу країни.

УДК 378.14 (045)

ЧАЛИЙ В.І., *завідувач відділення агроінженерії*

Глухівський агротехнічний інститут імені С.А. Ковпака Сумського НАУ

vyacheslav_chaly@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПЕЦИФІКА ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Одним із чинників конкурентоспроможності кожної країни є кадровий потенціал. Від того, наскільки якісно та сучасно відбувається підготовка кадрів, залежить майбутній розвиток країни, ті реформи, які запроваджуватимуться, та ті результати, яких можна досягнути у майбутньому. Відповідно за сучасних умов глобалізаційних викликів питанню освіти приділяють значну увагу у кожній країні та намагаються застосовувати всі прогресивні методи навчання. Одним з таких методів є дуальна система навчання, яка стрімко поширюється та є популярною у багатьох країнах світу.

Концепцію дуальної системи навчання було введено у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у Німеччині з метою поглиблення практичної складової освітнього процесу та набуття абітурієнтами виробничих навичок. Дуальна система передбачає узгоджену

взаємодію освітньої та виробничої сфери, коли отримані теоретичні знання підтверджуються практичними навичками на виробництві [5].

Враховуючи актуальність трансформації системи освіти та необхідність її пристосування до сучасних викликів, значна кількість наукових досліджень присвячена питанням дуальної освіти, її перевагам та можливості запровадження. Так, Бойчевська І.Б. досліджувала роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині [1]. Дрозач М.І. вивчав розвиток професійного навчання кадрів на виробництві в контексті зарубіжного досвіду [3]. Дроздова А.О. аналізувала світовий досвід професійного навчання і розвитку персоналу [4]. Основні вектори щодо особливостей та специфіки впровадження дуальної освіти в українських реаліях відображено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [7] та у проєкті Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [8]. Соловйова С.В. досліджувала європейський досвід запровадження дуальної освіти [9]. Водночас значна кількість питань залишається дискусійними. Наразі вітчизняним вишам, враховуючи їх фінансовий стан та наявні реформи в освітній сфері, важко швидко пристосовуватися до нових викликів, відповідно це потребує певного часу. Водночас це є перспективним напрямом.

В умовах сучасної інтенсифікації виробництва компанії мають гостру нестачу кваліфікованих працівників, які здатні швидко навчатися та адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Частково проблеми практичного навчання вирішує дуальна система навчання. Відповідно до наявних світових рейтингів Україна – надзвичайно освічена країна, яка посідає четверте місце в світі за кількістю громадян із вищою освітою. Однак за якістю підготовки персоналу в компаніях та організаціях ми на 94 місці. Роботодавці зазначають, що наявність диплома, зокрема з відзнакою, не завжди свідчить про високий рівень практичної підготовки та готовність відразу працювати [2]. При цьому вони готові брати участь у навчанні студентів і формувати майбутній кадровий резерв для власних підприємств, тобто розвивати дуальну освіту.

В Україні дуальну освіту починають реалізовувати як у старших класах школи, так і у вишах. Так, у 2015 році за ініціативи ГО «Фундація розвитку інновацій» та підтримки МОН України в старших класах реалізують проєкт «Школяр-програміст». Враховуючи сучасні глобальні виклики, а саме значний розвиток інформаційних систем, діджиталізацію та автоматизацію виробничих процесів, актуальним наразі є поширення дуальної системи навчання в ІТ-секторі. Так, з 2016 року до проєкту дуальної освіти долучилися освітня платформа «SmartMe University» та Дніпровський міський відділ освіти із проєктом «Дніпро ІТ-школа» [6].

Дуальна система навчання дозволяє студентам отримувати теоретичні навички та брати участь у певних виробничих процесах конкретного

підприємства. Оскільки студенти залучені в повсякденне життя компанії, їм легше призначати завдання відповідно до їх здібностей і пропонувати практичний досвід зі самого початку. Незалежно від того, в якій галузі вони закінчують своє навчання, їх випробовуватимуть у реальному робочому середовищі. Крім того, після завершення навчання підприємство може отримати співробітника, який знає виробничий процес. Для студентів ще одним плюсом є те, що вони можуть заробляти гроші під час навчання. Зрештою, система подвійної освіти може надати ринку висококваліфікованих працівників, які мають достатній теоретичний і практичний рівень підготовки.

Аналізуючи стан запровадження дуальної освіти в Україні, слід зазначити, що у цьому напрямі у нас уже є деякі напрацювання та здобутки, але багато чого ще потрібно досягнути. У вітчизняних вишах є досвід щодо проходження студентами практики на підприємствах, де вони мають практично закріпити отримані навички. Водночас у багатьох випадках ця практика є лише формальною. Відповідно є значна кількість нарікань від підприємств щодо низької практичної підготовки випускників вітчизняних вишів.

За дуальної освіти існують різні правила, яких потрібно дотримуватися. Наразі потрібно орієнтуватися на навчання студентів широкого кола завдань, щоб вони могли адаптуватися до різних середовищ і світу, який швидко і безперервно змінюється.

Актуальним для України є запровадження європейського досвіду дуальної освіти. Один із способів підготовки до майбутньої професії в країнах-членах ЄС – це програма подвійного професійного навчання, дуальна система навчання. Такі програми пропонують багато можливостей для навчання на робочому місці і досвіду роботи. Програми, зазвичай, тривають від двох до трьох з половиною років і містять як теоретичні, так і практичні елементи. Студенти проводять один або два дні на тиждень або кілька тижнів водночас у професійно-технічному училищі, де вони отримують теоретичні знання, які знадобляться в майбутньому. Решту часу студенти проводять у компанії. Там вони можуть застосувати отримані знання на практиці. Вони дізнаються, чим займається компанія, як вона працює, отримують відповідь для себе, чи зможуть працювати там після завершення навчання.

У країнах-членах ЄС студенти, що проходять програму професійної підготовки, отримують щомісячну зарплату від компанії, в якій вони працюють. У середньому стажист може заробляти до 900 євро. Залежно від професії і регіону зарплата може бути вище або нижче. Заробітна плата, яку студенти отримують під час стажування, збільшується з кожним роком навчання. Частина заробітної плати вираховують для внесків соціального забезпечення. Програми подвійної підготовки, зазвичай, починаються

з 1 серпня або 1 вересня кожного року. Вони охоплюють навчання на робочому місці в компанії і заняття в професійно-технічному училищі. Близько двох третин занять присвячено предметам, важливим для майбутньої професії. Слід зазначити, що економічний розвиток європейських країн доводить ефективність такої системи освіти.

Висновки. Дуальна система навчання дозволяє студентам отримувати теоретичні навички та брати участь у певних виробничих процесах конкретного підприємства. Таке поєднання теорії та практики дає реальний старт у роботі: на той час, як студент закінчить навчання, у нього будуть не тільки необхідні технічні знання, а й практичний досвід роботи. Перспективи працевлаштування для студентів, які закінчили програму подвійної професійної освіти, дуже добрі. Це одна з причин, з якої цей вид навчання дуже популярний серед молодих європейців: близько двох третин усіх учнів, які закінчують школу, продовжують навчання за програмою професійної підготовки.

Наразі досить рано оцінювати наявні результати з впровадження дуальної освіти в Україні. Лише деякі виші її запроваджують та починають переважно з окремих спеціальностей. Водночас ця тенденція поширюється. Нині на підприємствах працює досить високий відсоток випускників, які раніше там стажувалися за системою дуальної освіти.

Література

1. Бойчевська І. Б. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині // Порівняльно-педагогічні студії. Умань : ПП Жовтий О.О., 2009. Вип. 2. С. 68–74.

2. Вчитися на роботі: як працюватиме дуальна освіта в Україні. URL : <https://uain.press/articles/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuye-dualna-osvita-v-ukrayini-943921>.

3. Дрозач М. І. Розвиток професійного навчання кадрів на виробництві в контексті зарубіжного досвіду // Наука та інновації. 2008. Т. 4. № 3. С. 88–94.

4. Дроздова А. О. Світовий досвід професійного навчання і розвитку персоналу // Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери : матеріали X-ої Міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених і студентів. Донецьк : ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». 2012. Т. 1. С. 94–96.

5. Дуальна освіта. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.

6. Дуальна освіта: як втримати ІТ-мізки в Україні. URL : <https://dou.ua/lenta/columns/dual-education-in-ukraine>.

7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL : <http://osvita.ua/legislation/other/36322>.

8. Проект Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://mon.gov.ua/en/news/usi-novivni-povidomlennya-2017-11-21-v-rozdiligromadske-obgovorennya-rozmishheno-proekt-konczepczyi-pidgotovki-faxivzivza-dual>.

9. Соловьева С. В. Дуальная система профессионального образования в Германии // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Сер. Социальные науки. 2013. № 4 (32). С. 95–99.

УДК 378.147 (045)

***АНДРЮЩЕНКО І.С.**, канд. екон. наук, доцент*

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ДУАЛЬНА ОСВІТА – ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ

Конкурентоспроможність будь-якої держави на світовому ринку та якість життя її населення напряму залежить від рівня професійної підготовки кадрів. Одним із провідних світових лідерів у сфері підготовки кваліфікованих кадрів сьогодні є Європейський Союз, який завдячує цьому дуальній системі вищої освіти.

Термін «дуальна система» (від лат. dualis – подвійний) уведено у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у ФРН – як нову, більш гнучку форму організації професійної та вищої освіти. Дуальність як методологічна характеристика вищої освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Концепція дуальної освіти передбачає просторове і часове поєднання за принципом 50 на 50 навчання у закладі освіти та стажування на підприємствах. Така форма навчання сприяє більшій інтеграції освіти, науки і бізнесу та поширена у Німеччині, Австрії, Швейцарії. Згідно з дуальним принципом навчання студенти під час стажування на підприємствах складають кваліфікаційні іспити, а фахівці, що працюють на підприємствах, беруть активну участь у формуванні переліку дисциплін та змісту і структури навчальних програм у ЗВО.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх бакалаврів та магістрів, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів

із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Переваги використання дуальної системи навчання порівняно з традиційною: організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів; розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості вищої освіти; навчання студентів під час трудової діяльності; залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); інституційне дослідження і консультивання (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, оновлення освітніх стандартів); усувається розрив між теорією та практикою; створюється нова психологія майбутнього фахівця, формується висока мотивація отримання знань та набуття професійних навичок; урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості вищої освіти.

Висока життєздатність дуальної системи пояснюється тим, що вона відповідає інтересам усіх учасників цього процесу: держави, закладу вищої освіти, роботодавців.

Для підприємств це можливість підготовки кадрів, безпосередньо, під своє виробництво, виробничі технології та обладнання, максимальна відповідність корпоративним інтересам, економія часу та коштів на пошук, добір фахівців, їх перенавчання та адаптацію до умов конкретного підприємства. До того ж у підприємства з'являється можливість перспективного планування заміни робочих ресурсів та відбору кращих студентів, оскільки за час навчання можна виявити їх сильні та слабкі сторони. Добре навчені працівники швидко пристосовуються до робочого ритму виробництва, витрачаючи мінімально часу для адаптації, що позитивно відображається на іміджі підприємства та закладу освіти.

Для держави це можливість реалізувати зміст вищої освіти відповідно до чинного законодавства і державних стандартів та, водночас, зменшити витрати на утримання та укомплектування закладів вищої освіти сучасним технологічним обладнанням тощо.

Заклад освіти забезпечує студентів теоретичними знаннями, достатньою професійною орієнтацією та наступним працевлаштуванням. Студенти за дуальною системою рано набувають міцних знань й стійких професійних прийомів та навичок роботи, самостійності і безболісно адаптуються до дорослого життя, у них з'являється впевненість у завтрашньому дні.

Саме тому необхідно сприяти подальшому розвитку експорту елементів дуальної форми підготовки кваліфікованих кадрів та прискорити запровадження її елементів у систему вищої освіти України.

УДК 377.354.001.36(1-87) (045)

АНДРОСОВА Т.В., канд. екон. наук, професор;

КОТ О.В., канд. екон. наук, доцент;

ГРИНЬКО П.Л., канд. екон. наук, доцент

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Підтримка дуальної освіти українськими закладами вищої освіти зумовлена необхідністю кардинальних змін у сучасній системі освіти, які орієнтуватимуть молодь на реалізацію своїх компетентностей та практичних навичок у вітчизняній виробничій сфері. Сучасні реалії національної економіки, на жаль, характеризуються величезним відтоком працездатної кваліфікованої молоді до більш розвинених країн. Впровадження дуальної освіти, на наш погляд, суттєво вплине на рішення цієї проблеми, адже вже під час навчання студенти будуть забезпечені робочими місцями.

Загально визнаним лідером в організації та впровадженні дуальної освіти є Німеччина, активно ці процеси розвиваються в Австрії, Швейцарії, Данії, Португалії, Іспанії, Бельгії та Норвегії. У країнах-лідерах основними видами професійної підготовки є безперервне навчання та навчання, що чергується з практичною підготовкою. У досвіді Німеччини одним з важливіших елементів дуальної освіти є соціальне партнерство в межах федеральної структури державного устрою, яке закріплено чіткими законодавчими актами. Підприємці разом з профспілками, федеральними та регіональними владами тісно співпрацюють із закладами вищої освіти у розробці та впровадженні освітніх стандартів. Навчання здійснюється на контрактній основі державно-приватного професійного навчання та фінансується за ліберальною моделлю. Слід відмітити дуже важливу роль та відповідальність держави в процесах дуальної освіти Німеччини. Підприємцям вигідно співпрацювати із закладами освіти та брати участь у підготовці кваліфікованих робочих кадрів, які стають досить мотивованими в процесі становлення та отримання професійних компетентностей. Основними відмінностями дуальної освіти у європейських країнах є джерела фінансування та терміни навчання, а також вік здобувачів освіти. Так, у Данії, Фінляндії, Португалії, Нідерландах, Швейцарії навчання за типом «школа – підприємство» здійснюється від 15 до 25 років та за різними термінами 2–4 роки. У Фінляндії, Бельгії, Норвегії, Португалії професійна підготовка є частиною соціальної політики держави, яка фінансує і контролює таке навчання. В Італії, Франції, Швейцарії, Люксембурзі, Нідерландах професійне навчання проводять коштом підприємств та податку з працівників без узгодження з державними органами. В Австрії

в управлінні професійним навчанням беруть участь Міністерство освіти, яке визначає межі дії приватних підприємств, Міністерство економіки, Міністерство зі справ молоді та сім'ї, а також Палата економіки, яка є відповідальною за дуальну систему освіти. Підприємства комплектують заклади освіти сучасним обладнанням, що підвищує професійні компетентності здобувачів освіти, а підприємства гарантовано отримують висококваліфіковані кадри. Палата економіки розробляє профорієнтовані веб-сайти та контролює розвиток дуального навчання.

Участь соціальних партнерів у розробці та впровадженні дуального навчання гарантує навчання саме за тими професіями, що є затребуваними на ринку праці. У Франції управління та фінансування професійною освітою переважно здійснює держава. Відповідно до законодавства Франції професійне навчання є безоплатним. Незважаючи на суттєві відмінності у системах дуального навчання в різних країнах, їх поєднує те, що така модель навчання стала результатом поєднання інтересів усіх зацікавлених у цьому процесі сторін: держави, підприємств, здобувачів освіти.

Дуальна освіта в Україні перебуває лише на початку свого розвитку, і ще необхідно зробити багато кроків до повноцінної дуалізації національної системи вищої освіти як з боку держави (доопрацювання Концепції дуального навчання в Україні, внесення відповідних змін до чинного законодавства), так і з боку закладів вищої освіти (розробка навчальних планів, навчальних програм, заключення договорів із підприємствами). Це дозволить напрацьовувати спільні рішення між державою, закладами вищої освіти та виробничою сферою, які сформують у майбутнього фахівця компетентності, що повною мірою відповідатимуть новим універсальним вимогам ринку праці. Сучасна адаптація студентів до умов реальної професійної діяльності має стати стратегічним вектором підвищення конкурентоспроможності національної системи вищої освіти у європейському просторі.

УДК 378.2 (045)

БІЛЕЦЬКИЙ Е.В., д-р техн. наук, професор

Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ;

ПЕТРЕНКО О.В., канд. техн. наук, доцент

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Рішення завдання підготовки фахівців, що відповідають вимогам сучасної економіки, є неможливим без розробки і впровадження в освітній

процес нових освітніх моделей, вдосконалення дидактичних основ, педагогічних засобів і технологій підготовки фахівців. Від системи освіти очікують професійної готовності і здатності викладачів до інноваційної діяльності.

Вітчизняна освітня практика, незважаючи на появу в багатьох закладах освіти нової техніки і обладнання, активну розробку нових форм, технологій, методичних засобів навчання та інших педагогічних інновацій, зберігає інертність і професійну негнучкість. До причин такого становища можна віднести те, що викладачами фахових дисциплін, зазвичай, є випускники ЗВО за відповідною спеціальністю, які не мають педагогічної освіти; фахові дисципліни викладають на основі досвіду педагога у ЗВО, а не у виробничій сфері; матеріально-технічне та технологічне оснащення навчальних лабораторій не відповідає рівню оснащеності сучасного виробництва; викладачі не знають проблем і потреб виробництва. Відірваність від виробництва не дозволяє освітньому процесу відповідати вимогам, що їх ставить сучасне суспільство до підготовки професійних кадрів. Уже недостатньо теоретичних і практичних знань, що їх отримують здобувачі освіти, потрібне поєднання навчання з частковою зайнятістю на виробництві, взаємодія ЗВО з різними інститутами ринку праці, тобто з роботодавцями, службами зайнятості населення, громадськими організаціями. Концептуально важливим є те, що система підготовки фахівця має будуватися на єдиній методологічній основі і бути послідовно взаємозв'язана з відповідною професійною підготовкою. По суті, мова йде про дуальну систему освіти як про один з актуальних і соціально-перспективних напрямів розвитку вітчизняної вищої освіти завдяки тому, що дуальна система навчання спрямована на забезпечення тісної взаємодії професійної школи і закладу освіти. Обидві установи є відносно одна до одної незалежними партнерами.

Дуальна система сама по собі не є інноваційним продуктом останнього часу. Її вже давно використовують у системі підготовки кадрів у багатьох європейських державах. Система дуального навчання має незаперечні переваги: усуває основний недолік традиційних форм і методів навчання – розрив між теорією і практикою; створюється нова психологія майбутнього фахівця; формується мотивація на одержання знань і набуття навичок, оскільки якість знань здобувачів освіти безпосередньо відбивається на виконанні службових обов'язків; працюючи в тісному контакті з замовником, освітні заклади отримують своєчасну і повну інформацію про вимоги, які висувають роботодавці до майбутніх фахівців і можуть коригувати програму навчання; підприємства отримують можливість підготувати фахівця відповідно до специфіки своєї діяльності, зводячи до мінімуму при цьому свої витрати на пошук і добір фахівців, їх перепідготовку та адаптацію; за час навчання на підприємстві

у роботодавця з'являється можливість підібрати персонал з-поміж кращих здобувачів освіти; як результат застосування дуальної системи навчання збільшується чисельність працевлаштованих випускників, оскільки вони здебільшого відповідають вимогам роботодавця, а навчання максимально наближене до запитів виробництва. Упровадження дуальної форми навчання в систему освіти України нині стримує відсутність програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації викладачів фахових дисциплін, майстрів виробничого навчання, а також наставників та інструкторів на підприємстві; слабка матеріально-технічна база закладів освіти, яка не відповідає вимогам і умовами дуальної форми навчання; матеріально-технічна база потребує оновлення та поповнення сучасним навчальним обладнанням, приладами і технікою; багато підприємств (роботодавців), особливо малого та середнього формату, не бажають приймати на практику здобувачів освіти з різних причин (додаткові фінансові витрати, обмеженість робочих місць, дотримання техніки безпеки на виробництві та інше). І на закінчення слід підкреслити, що незважаючи на складності з реалізації, неготовність окремих закладів освіти і багатьох підприємств, реалізація дуальної системи навчання сприяє переходу на якісно новий рівень підготовки і перепідготовки висококваліфікованих фахівців для високотехнологічного виробництва; формування загальних і професійних компетенцій випускників закладів освіти, що забезпечують їх конкурентоспроможність і затребуваність на ринку праці; розвитку ефективної системи соціального партнерства у сфері освіти, що, у свою чергу, стає потужним чинником її модернізації.

УДК 377.354 (045)

ГРОСУЛ В.А., д-р екон. наук, професор;

СИНИЦИНА Г.А., канд. екон. наук, доцент

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Сучасний ринок праці України потребує перегляду традиційних підходів у системі вищої освіти. Запровадження конструктивного підходу дає змогу забезпечити функціональну активну діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу щодо професійних компетентностей майбутніх фахівців. Заклади вищої освіти мають вирішувати актуальні завдання орієнтації пропозицій щодо компетентностей на потребу ринку праці, зменшення розриву між освітою та сферою праці, забезпечення взаємозв'язку між професійним світом студентів та їхнім науковим розвитком.

Досвід підготовки фахівців у провідних країнах Європи, який побудовано за дуальною системою навчання, свідчить, що така організація освітнього процесу є найбільш ефективною. 26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. У Концепції передбачено встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної (професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності. Розроблена концепція використовує німецький досвід дуальної форми здобуття освіти, відповідає цілям і завданням, передбаченим програмними документами та ініціативами Євросоюзу в галузі освіти, такими як Європейський пакт заради молоді (European Pact for Youth), Порядок денний щодо нових вмій (New Skills Agenda), Освіта і підготовка 2020 (Education and Training 2020). На думку фахівців, запровадження дуальної форми освіти в Україні в повному обсязі в рамках створеної концепції відбудеться за п'ять років. Насамперед, це пов'язано з низкою проблем (організаційних, змістовно-технологічних, юридичних, фінансових, морально-психологічних), які потребують оперативного вирішення: удосконалення системи підготовки сучасних фахівців, які відповідають вимогам ринку праці, шляхом розробки науково обґрунтованих методологічних основ їх навчання; вивчення чинного законодавства та формування нормативно-правової бази дуальної системи; розробка механізмів підвищення мотивації соціально-економічних партнерів (закладів освіти, підприємств, студентів) до співпраці; забезпечення якісного та прозорого оцінювання кваліфікаційного рівня випускників закладів вищої освіти із залученням роботодавців; скорочення терміну адаптації випускників до професійної діяльності.

Підставою для запровадження елементів дуальної системи навчання є Закон України «Про освіту», Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017–2020 рр. тощо. Враховуючи європейський досвід формування інноваційної системи навчання, принципами реалізації дуальної освіти є: студентоцентричний підхід, згідно з яким конкурентоздатність випускника на ринку праці визнається його головною потребою як споживача освітньої послуги; компетентісний підхід до розробки освітньої програми, згідно з яким передбачається використання різних методів для реалізації індивідуального послідовного супроводу розвитку студентів (охоплює теоретичну та практичну підготовку, яка передбачає формування фахової компетентності, методичної, особистісної, трансферної (застосування на практиці) компетентності); вільний вибір закладом вищої освіти форм реалізації освітніх програм (концепцією передбачається навчання на робочому місці від 25 до 50 %) і підприємств-партнерів; вільний

вибір студентом моделі здобуття вищої освіти за відповідною освітньою програмою; забезпечення відповідності освітніх програм професійним стандартам, потребам роботодавців і особливостям регіонального ринку праці шляхом залучення роботодавців до формування освітніх програм, набору студентів, оцінювання результатів навчання; забезпечення якості практичного етапу підготовки шляхом запровадження робочих місць і постійного зворотного зв'язку; юридичне врегулювання відносин між закладами вищої освіти, студентами і підприємствами.

На наш погляд, організація співпраці закладів вищої освіти, бізнесу, державної влади дозволить інтенсифікувати процеси професійної підготовки фахівців, яка орієнтована на практику.

УДК 377.36:33 (045)

ЛАЧКОВА В.М., канд. екон. наук, доцент

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ВИКОРИСТАННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Педагогічний колектив кафедри фінансів, аналізу та страхування Харківського державного університету харчування та торгівлі спрямовує свої зусилля на підготовку фахівців з високим рівнем знань, умінь і навичок, готових використовувати отримані знання для розв'язання життєвих проблем. Досягненню цієї мети сприяє структура освіти, яка поєднує переваги навчання на підприємстві й у вищій школі. Така освіта отримала назву дуальної і неодноразово виправдала себе. Дуальна освіта забезпечує високий стандарт освіти за обраним фахом.

Досвід дуальної освіти широко і не одне десятиріччя використовують у Німеччині, Франції, Польщі та інших країнах, в яких професійне навчання є важливим завданням економіки і держави, працедавців, співробітників підприємств і організацій. Знання та вміння фахівців становлять основу економічного успіху країни. Освіта за фахом має дві цілі: закласти основи успішної професійної кар'єри для молоді та забезпечити економіку країни фахівцями. Досвід показує, що існує тісний зв'язок між освітою та професійними шансами: за підвищення вимог щодо кваліфікації на ринку праці знання та вміння допомагають зберегти робочі місця. Потреба у фахівцях низької кваліфікації і без того в останні роки постійно скорочувалася і молодь, яка не має відповідної кваліфікації, поповнює лави безробітних; освіта стимулює готовність до навчання і пристосування у межах професії, що необхідно кожному, хто прагне зберегти свою професійну працездатність; навчання в умовах практики стимулює розвиток

особистості, зокрема самостійності, почуття власної гідності, соціальної поведінки, а також формує загальне ставлення до праці і мотивацію.

Дуальна система освіти відрізняється від загальноприйнятої такими ознаками: у межах дуальної системи велике значення приділяється практичній складовій; освіта за дуальної системи розподілена між двома її носіями: підприємством і закладом вищої освіти. Тобто для дуальної освіти характерним є те, що 60 % навчального часу зосереджено на предметній професійній освіті і 40 % відведено загальноосвітній підготовці.

Впровадження принципів дуальної освіти у систему підготовки фахівців за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» здійснюється через проведення комплексних фінансових тренінгів, виробничої переддипломної практики за ступенями бакалавр і магістр, а також через різні форми співробітництва з підприємствами і організаціями у сфері фінансових послуг. Зокрема, укладені договори співробітництва із страховими організаціями, банками відповідно до умов яких, університет забезпечує добір кандидатів для зарахування до майбутнього кадрового резерву підприємств зі складу студентів та вносить відповідне подання на ім'я його керівників; направляє відібраних підприємством кандидатів для проходження практики та стажування згідно з календарним планом та графіком освітнього процесу; визначає спільно з підприємствами теми курсових та дипломних робіт, зміст і завдання переддипломної практики для студентів, зарахованих до складу їх майбутнього кадрового резерву; надає можливості студентам, зарахованим до складу майбутнього кадрового резерву підприємств, щодо сумісництва навчання з роботою в його структурних підрозділах у вільний від навчання час; вводить представників підприємств до складу екзаменаційних комісій, якщо студенти захищають дипломні роботи за матеріалами підприємств; забезпечує умови щодо ознайомлення студентів, направлених на практику, з правилами поведінки з інформацією з обмеженим доступом, вимогами інформаційної безпеки, відповідальністю за порушення зазначених вимог. Підприємства приймають відібраних кандидатів для проходження практики та стажування; за рекомендацією деканату та випускової кафедри оцінюють потенційних кандидатів для зарахування до складу майбутнього кадрового резерву та погоджують з університетом кандидатури на завершальному етапі прийняття відповідного рішення; призначають на весь період дії угоди висококваліфікованих фахівців-кураторів для керівництва практикою, стажуванням та адаптацією студентів до майбутньої посади, надають консультації та рецензії щодо якості виконання курсових та дипломних робіт, дозвіл щодо безкоштовного користування оргтехнікою, устаткуванням, канцелярським знаряддям.

Упровадження дуальної системи освіти сприяє підготовці фахівців, здатних професійно і соціально адаптуватися до реальних запитів ринку праці, які швидко змінюються.

УДК 331.108.47:37.08 (045)

КОЛЕСНИКОВА ОЛЕНА, голова галузевої ради Федерації металургів України

УКРАЇНСЬКІ РОБОТОДАВЦІ: ПАРТНЕРСТВО З ДЕРЖАВОЮ ПІДВИЩИТЬ ЯКІСТЬ ОСВІТИ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Сучасний ринок праці швидко змінюється, як наслідок, змінюються вимоги до вмінь та навичок працівників, їх освіти та професійного досвіду. На ринку праці постала гостра проблема відсутності необхідних фахівців з очікуваними кваліфікаціями та навичками. Стандарти, впроваджені на виробництві, не збігаються зі знаннями та компетенціями, які випускники закладів освіти отримують після закінчення навчання, оскільки проблемою для всіх здобувачів освіти, незалежно від рівня їхньої теоретичної підготовки, є відірваність знань від практики, невідповідність до роботи в реальному бізнесі й нерозуміння того, як цей бізнес працює та нестача «softskills». Так, саме «softskills» є актуальними та не менш важливими, як професійні знання та вміння. Більшість закладів освіти не приділяють належної уваги розвитку в здобувачів освіти їх «softskills», хоча ці навички впливають на ефективність роботи співробітника.

Ми, роботодавці, вже сьогодні відчуваємо суттєвий дефіцит кваліфікованих кадрів, особливо за технічними напрямками. Однак, якщо аналізувати вступну кампанію до ЗВО у 2019 році за кількістю поданих заяв на бакалавра на основі 11 класів за всіма формами навчання, то найбільшу кількість заяв подано на спеціальності: «Право» – 69 307, «Філологія» – 67 957, «Менеджмент» – 54 766. Натомість на затребувані спеціальності: «Енергетичне машинобудування» подано 588 заяв, «Металургія» лише 491 заява. Також, за інформацією МОН, лише 20 % випускників шкіл ідуть здобувати професійну освіту, а 80 % – вищу. За цього є висока потреба економіки у робітничих кадрах. Такі дані свідчать, що майбутні студенти обирають напрям освіти чи професію здебільшого за престижністю, а не за попитом в економіці. Це пов'язано з тим, що держава мало приділяє уваги професійній орієнтації молоді, водночас у більшості європейських країн профорієнтація є неодмінною складовою шкільної програми.

Також у суспільстві є міф про важливість здобуття саме вищої освіти. Як наслідок, економіка України характеризується професійно-кваліфікаційним дисбалансом попиту і пропозиції професійних кадрів.

Тому неправильним є шлях, коли сьогодні заклади освіти різних рівнів змагаються між собою за здобувача освіти (школи із закладами ПТО та заклади ПТО з вишами).

Крім того, держава не має встановлювати переваг у виборі освіти, а чітко визначити, що середня освіта, професійна (професійно-технічна) освіта та вища освіта становлять єдиний освітній простір та взаємно доповнюють одна одну.

Також варто відзначити, що сьогодні на ринку праці гостро постає питання можливості швидко отримати нові кваліфікації або підтвердити здобуті неформальним шляхом протягом всього життя. Ця процедура не в повній мірі передбачена в трудовому законодавстві, сам процес є надто зарегульованим та не дає можливості працівникам підвищувати конкурентоспроможність на ринку праці України. Показовою є інформація, нещодавно опублікована Інститутом німецької економіки (IW), де Україна замкнула першу п'ятірку рейтингу держав, які є найбільшим джерелом висококваліфікованої робочої сили в Німеччині.

Ми, роботодавці, вважаємо, що для того, щоб підвищити якість освіти у сучасних умовах і, найголовніше, допомогти студентам підготуватися до професійного життя за межами закладу освіти, необхідно впроваджувати дуальну форму здобуття освіти як один з інструментів. Активна співпраця роботодавців та закладів освіти є взаємовигідною, оскільки бізнес матиме змогу отримати фахівців із необхідними професійними навичками, а заклад освіти не лише обіцятиме можливість подальшого працевлаштування, а залучатиме студентів до навчання за новітніми програмами з реальними кар'єрними перспективами від бізнес-партнерів.

Так, на сьогодні роботодавці подали велику кількість заявок до МОН на участь у пілотних проєктах з дуальної форми навчання у вищій освіті, а у професійній (професійно-технічній) освіті вже є успішний досвід впровадження елементів дуального навчання, наразі працюємо над реалізацією проєкту в повному обсязі. Також є багато інших ініціатив щодо профорієнтації: створення STEM-лабораторій, підтримка бізнесом та на державному рівні міжнародного конкурсу WorldSkills Ukraine, необхідність започаткування «Днів кар'єри» в школах, тобто реального механізму проведення профорієнтації школярів ще з молодших класів.

До того ж, важливою умовою ефективності профорієнтаційної роботи є проведення її не тільки з учнівською молоддю, а і з дітьми дошкільного віку. Це дасть можливість всебічно ознайомити дітей зі світом професій, усвідомити важливе значення кожної з них та необхідність правильного вибору.

Бізнес щороку інвестує мільйони доларів у різноманітні стипендіальні програми та проєкти. Наприклад, цьогоріч з метою пошуку, підтримки та розвитку потенціалу обдарованої молоді, а також збільшення кількості

абітурієнтів за технічними спеціальностями закладів освіти за ініціативи та підтримки Метінвест Холдинг та МАН України проведено математичні олімпіади для учнів 11 класів у Маріуполі, Запоріжжі та Кривому Розі. У планах ще безліч інших цікавих та корисних проєктів.

Ми, українські роботодавці, переконані, що побудова і розширення партнерських взаємин між державою та бізнес-середовищем є невід'ємною частиною заходів, спрямованих на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір.

УДК 378.14.001.76:377.3 (045)

ОМЕЛЬЧЕНКО С.Б., канд. техн. наук, доцент;

ГОРАЛЬЧУК А.Б., д-р техн. наук, професор

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку країни перед закладами вищої освіти постає низка питань. Якими вони мають бути? Як організувати освіту? Як підняти престиж закладу вищої освіти на ринку освітніх послуг? Головне завдання освіти – сформувати нову модель професійної підготовки, яка б пододала відставання в обсягах і якості трудових ресурсів від реальних вимог конкретних підприємств. Адже підготовка висококваліфікованих робітничих кадрів та фахівців середньої ланки – одне з тих завдань, вирішення яких може забезпечити економічний розвиток країни.

Великою проблемою вищої освіти сьогодні є розрив між теорією, яку студенти отримують у закладах вищої освіти, і практичними навичками, яких чекають від них роботодавці і ринок праці. Подібних недоліків у підготовці майбутніх фахівців позбавлена система дуальної освіти, що поєднує в освітньому процесі теоретичну і практичну підготовку. Перевагою дуального навчання є забезпечення працевлаштування випускників, оскільки вони повністю відповідають вимогам роботодавця. Навчання максимально наближене до запитів виробництва. Визначено, що учасником дуального навчання може бути невелика група студентів, в якій досягається висока мотивація отримання знань, формується психологія майбутнього працівника. Бізнес-структури на основі взаємовигідного партнерства із закладами вищої освіти отримують готових фахівців, навчених за їхніми вимогами.

Дуальна система освіти передбачає поєднання навчання в закладі освіти з періодами виробничої діяльності. Освітній процес організовано таким чином: паралельно зі звичайними заняттями у закладі вищої освіти

студенти ходять на роботу на конкретне підприємство або фірму, де набувають практичного досвіду. За системою дуальної освіти можна проводити навчання в рамках короткострокових курсів. Така форма підготовки і перепідготовки працівників дозволяє гнучко поєднувати проходження теоретичного курсу і професійної підготовки фахівців безпосередньо на робочих місцях і забезпечити присвоєння учням більш високих кваліфікацій, можливість розширення функціональних обов'язків.

Дуальна освіта за своїми принципами надає право підприємцю формувати індивідуальний розклад занять для студента, а також забирати зайві, на їх думку, предмети і навіть приймати іспити. Однією з переваг такої системи є стипендія, наближені до заробітної плати. Таким чином, у молодого фахівця зникне потреба шукати компроміс між навчанням і підзаробітком.

Перевагами дуального навчання є: забезпечення високого відсотка працевлаштування випускників, оскільки вони повністю відповідають вимогам роботодавця. Навчання максимально наближено до запитів виробництва; досягнення високої мотивації в отриманні знань. Формування нової психології майбутнього працівника. Студенти, спочатку закріпившись на підприємстві як потенційні працівники, вчаться зовсім по-іншому, більш свідомо і зацікавлено. Позиція пасивного споживача навчальної інформації змінюється ініціативною позицією фахівця на виробництві, з яким треба приймати рішення і нести за них відповідальність. Студент раніше адаптується до виробничих відносин у колективі; впровадження принципу «від практики до теорії», де студент більше працює не з текстами і знаковими системами, а з виробничими ситуаціями. Складні теорії легше засвоюються через практику і вирішення реальних професійних задач; оцінювання якості підготовки студентів проводять самі фахівці. З перших днів студент більшу частину часу проводить на робочому місці, показує свої навички і старання. Фахівці підприємства отримують можливість оцінити рівень підготовленості майбутніх фахівців безпосередньо у виробничих умовах; зниження навантаження на бюджет. Частину витрат з підготовки кваліфікованих кадрів несе підприємство.

Таким чином, дуальна система навчання – це інноваційний тип організації цільової професійної підготовки, який передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки фахівців.

Взаємодія освіти з бізнесом, суб'єктами ринками праці – це одна зі складових сучасної моделі, затребувана суспільством. Тому саме зараз потрібна всебічна підтримка програми дуальної освіти і має бути продовжена робота за її реалізації в тісній співпраці з фахівцями та соціальними партнерами, зацікавленими у розвитку дуальної освіти.

УДК 377.121.7 (045)

ГЛОВА В.С., директор коледжу

ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»

zaknubip@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОЛЕДЖАХ

Освітній процес сьогодення постійно оновлюється, модернізується. З огляду на те, що Україна у своєму розвитку орієнтується на країни Європейського Союзу, де ефективно функціонує дуальна освіта, ми маємо на меті проаналізувати проблеми, які виникають під час впровадження дуальної освіти в українському освітньому просторі.

Термін «дуальна» система освіти (від лат. dualis – подвійний) було введено у педагогічну термінологію в середині 60-х р. ХХ ст. у ФРН і трактували як нову більш гнучку форму організації професійного навчання. Дуальна освіта передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Основні характерні ознаки організації навчально-виробничого процесу під час запровадження елементів дуальної форми навчання – це:

- зміна співвідношення навчального часу:
 - 30 % відводиться на теоретичне навчання;
 - 70% навчальних годин – на виробниче навчання та виробничу практику;
- побудова навчального процесу за модулями:
 - опанування студентами базового модуля в закладі освіти, а потім почергово проводять:
 - модуль теорії (1–2 тижні) на базі закладу професійної освіти;
 - модуль практики (4–8 тижнів) на базі підприємств, установ, організацій;
- оцінювання результатів освітньої діяльності відповідно до реальних показників професійної підготовки, підтвердженої в умовах виробництва.

В українському освітньому просторі створено нормативно-правову базу для впровадження дуальної системи навчання:

- Закони України: «Про освіту», «Про інноваційну діяльність», «Про професійний розвиток працівників», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про організації роботодавців, їх об'єднання правові гарантії їх діяльності», «Про фахову передвищу освіту»;
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.;
- Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017–2020 рр. (розділ III «Розвиток людського капіталу», підрозділ 8. «Модернізація професійно-технічної освіти»;

- Наказ МОН від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників»;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» та інше.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, який передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях, на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило на основі договору» [1].

У Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти розкриваються суперечності, які виникли в нашому суспільстві, між освітньою підготовкою здобувачів освіти та вимогами роботодавців безпосередньо на робочих місцях [2].

Ми вважаємо, що відсутність державної координації між освітніми закладами та підприємствами породжує більшість із визначених в Концепції проблем. Можливо, у професійній підготовці кваліфікованих робітників використання елементів дуальної системи навчання більш актуальне, ніж у системі підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, оскільки практичні навички можна здобути на першому робочому місці, маючи хорошу теоретичну підготовку, а 30 % навчального часу, відведеного на теоретичну підготовку фахівця, є недостатнім для підготовки виробничого персоналу з високим рівнем професійної компетентності. Але впровадження елементів дуальної освіти у фахову передвищу освіту потрібне, бо сьогодні мало який заклад освіти може похвалитися створенням сучасної високотехнологічної матеріально-технічної бази.

Отже, підсумовуючи вищезначені тези, ми можемо сказати, що в сучасних умовах економічного розвитку країни та ринку праці у закладах передвищої освіти можна вводити елементи дуальної освіти, розвиваючи у студентів мотивацію та навички самостійної роботи, акцентуючи увагу на якості практичної підготовки студентів, й орієнтуючись на тісну співпрацю з роботодавцями в практичній діяльності.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. Ст. 380.

2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Кабінет міністрів України. Розпорядження від 19 вересня 2018 р. № 660 р. Київ. URL : zakon.rada.gov.ua/kaws/show/660-2018 р.

УДК [394.2]+[37:63](=161.2) (045)

СОПІЛЮК М.В., заступник директора з навчальної роботи

ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»

sopylyuk.mv@gmail.com

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ПОЄДНАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ В ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА І ВИНОГРАДАРСТВА (НА ПРИКЛАДІ САДІВНИЧОЇ ШКОЛИ В ЗАЛІЩИКАХ)

Актуальність теми. Однією із важливих умов фахової підготовки на сучасному етапі є врахування історичного досвіду поєднання теоретичної і практичної підготовки. В історії розвитку сільськогосподарської освіти України особливий інтерес викликає ХХ ст. У цей період було досягнуто значних успіхів в її розвитку, накопичено цінний досвід, що тривалий час не досліджували, а тому й недооцінювали. Сьогодні аграрна галузь, як і Україна загалом, потребує оновленої системи освіти, створити яку без урахування історичного досвіду неможливо.

Мета статті. Проаналізувати та узагальнити процеси становлення і розвитку фахової підготовки молоді в першій третині ХХ ст. у регіоні частини південного Подністров'я (Заліщанщина) на прикладі садівничої школи в Заліщиках, показати форми і методи поєднання теоретичної і практичної підготовки фахівця.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у справі фахової просвіти відіграє розвиток суспільної агрономії та кооперативний рух на Заліщанщині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Першими формами самоорганізації наших селян крім «Читальні» стало створення гуртків і секцій різних видів кооперативних об'єднань, що почали поширюватися в Західній Україні ще до першої світової війни [2, с. 36]. У Заліщицькому повіті започатковують гуртки «Сільського господаря», зокрема, в 1901–1902 рр. – у с. Товсте, в 1906 р. – у с. Дуплиська, у 1908 р. – у с. Кулаківці [4, с. 326; 6, с. 234].

Свою роль у поширенні сільськогосподарських знань і фахової підготовки відіграла також садівнича школа в Заліщиках, створена для підготовки фахівців садівничої та городничої справи. Відомо, що рішення щодо відкриття школи садівників у Заліщиках прийняв Крайовий сейм 15 лютого 1898 р. [8, с. 5]. Типове приміщення для школи збудували і відкрили в 1900 р. Цей будинок зберігся до наших днів і тут розташовано навчальний корпус № 2 ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого».

Заліщицька садівнича школа була одним із перших закладів сільськогосподарської освіти в Україні та східній Польщі. Наприкінці 20-х – на початку 30-х років рівень сільськогосподарської освіти на українських

землях, що перебували у складі Польщі, був низьким. У 1932–1933 роках тут було, крім інших закладів народної освіти (народні школи, українські гімназії, дитячі садки), 6 фахових шкіл і 3 бурси (гуртожитки для учнів) [7, с. 61]. Із 194 шкіл було лише 4 українські [8, с. 49]. Із загальної кількості лише 4 з українською мовою навчання [1, с. 94].

Провідну роль в організації господарського життя та економічної освіти українського населення відгравало товариство «Сільський господар», головою дирекції якого з 1925 р. був Є.В. Храпливий [5, с. 104]. Кількість гуртків цього товариства становила: 1910 р. – 85 філій, 1927 р. – 52, 1939 р. – 60, 1944 р. – 66 [3, с. 43]. Найбільшу активність товариство «Сільський господар» розгорнуло в 30-х роках. У 1935–1936 роках проводять курси садівництва, городництва і шовківництва [10, с. 7].

Масова позашкільна сільськогосподарська освіта серед українців розвивалася також через так званий «хліборобський вишкіл молоді» (ХВМ), організований товариством «Сільський Господар». Ініціатором цієї справи був Є. Храпливий. У 1938 р. функціонувало 1 180 гуртків у 550 селах, об'єднуючи 13 080 хлопців і 840 дівчат [3, с. 49]. Завдяки роботі цього товариства багато молоді, яка входила в секцію ХВМ, згодом продовжувала навчання в державних школах та садівничій школі м. Заліщики [9, с. 2-3].

Свою роль у становленні сільськогосподарської освіти та підготовці фахівців в галузі садівництва і виноградарства відіграла і садівнича школа в Заліщиках. Досвід організації її роботи запозичувався у споріднених закладах Варшави та Вільнюса. З 1908 р. тут було запроваджено практику проведення фахових курсів. Це були курси з основ садівництва, зберігання та переробки продукції для учнів Львівської духовної семінарії, Заліщицької гімназії, численних господарів та практиків з різних міст Галичини і Польщі. В 1932 р. тут було організовано Державні однорічні курси садівничої практики [8, с. 39].

У 1935 р. на базі школи разом з Львівським рільничим домом організовано першу спеціальну конференцію виноробів. Ще дві такі конференції відбулися в садівничій школі в Заліщиках в червні і липні 1938 р.

Для забезпечення практичного і теоретичного навчання учнів школа мала власний сад і город, навчальний корпус, фабрику переробки продукції, майстерні, і фундацію (господарство) в с. Шутроминці, яке входило до її складу. Навчання в школі охоплювало три курси, кожен по одному навчальному року [9, с. 140–142].

Освітній процес у школі було сплановано таким чином, що учень послідовно оволодівав всіма визначеними програмами підготовки теоретичними знаннями та практичними навичками. При цьому його робота постійно перебувала під контролем викладачів, педагогічної ради і органів

управління освітою. Так відпрацьовували систему підготовки майбутніх фахівців галузі садівництва, виноградарства та городництва.

Низку робіт з вирощування продукції виконували учні, які під керівництвом інструкторів займалися посадкою, закладанням парників, доглядом за культурами, внесенням добрив, обрізкою дерев та іншими видами робіт. Застосовували новітні на той час методи навчання в праці, а матеріали результатів друкували у фахових виданнях «Ogrodnictwo» і «Rocznik Nauk Rolniczych i Lesnych» Польської академії наук у Кракові.

Статус «Державної аграрної школи садівництва, овочівництва та бджільництва в м. Заліщики» передбачав як основну форму навчання практичні заняття. Вони проходили під керівництвом вчителя-фахівця, який відповідав за певний вид сільськогосподарських культур та інструктора, який допомагав у проведенні практичних занять. Практика охоплювала теоретичний і практичний курси навчання. Етап теоретичної підготовки практики відбувався шляхом обов'язкового написання реферату з обраної спеціалізації. Вибір теми проводив учень за погодженням з учителем керівником практики. Для його підготовки учні користувалися шкільною бібліотекою. Реферати зачитували на педагогічній раді у присутності всіх учнів школи, директора чи його заступника. Після прослуховування відбувалося його обговорення і в розділі «екзаменаційні оцінки» його залікової книжки виставляли оцінку за цю роботу. Реферат з оцінкою «5» міг бути опублікований у фаховій пресі.

Невід'ємною складовою практичного навчання були економічні аспекти виробництва продукції садівництва та овочівництва. Цикл лекцій і семінарів мав сприяти опануванню учнями основ розрахунків, ведення документації, ділового листування в межах потрібних для садового чи сільського господарства взагалі.

Практичні заняття проводили щоденно в групах чи індивідуально. Один раз на тиждень відбувалися семінари, на яких проходило обговорення пройденого за тиждень. Кожен учень, розпочинаючи навчання в школі, обирав собі один з предметів як головний предмет спеціалізації, і проходив річний курс навчання з цього розділу. Крім того, він мав обирати й другий предмет як додаткову спеціалізацію. У відсотковому виразі їх співвідношення могло становити 75 % : 25 % та залишатися протягом року нормою, визначеною директором школи за погодженням із завідувачами відділів [9, с. 140–149]. Закінчивши повний курс школи та пройшовши призначену професійну практику, зазвичай річну, учні складали завершальний екзамен призначеній комісії і одержували свідоцтво.

Висновки. Таким чином, аналіз дозволяє стверджувати, що аграрна фахова підготовка молоді в досліджуваній період характеризується різноманітними формами і методами, серед яких: проведення курсів, діяльність фахових шкіл, участь у роботі кооперативних організацій,

проведення лекцій, практичні заняття як основна форма навчання. Цей досвід є актуальним і під час формування сучасної освітньої системи підготовки фахівців аграрної сфери.

Література

1. Боровський М. Нарис історії сільськогосподарського шкільництва на Західньо-українських землях 1900–1944. Вінніпег, 1974. 261 с.
2. Верига В. Там, де Дністер круто в'ється. Історичний нарис виховно-освітньої політики в Галичині на прикладі вчительської семінарії та гімназії в Заліщиках (1899–1939 рр.). Львів : Каменяр, 1993. 384 с.
3. Витанович Г. Шляхами кооперації. Дрогобич, 1998. 469 с.
4. Історично-мемуарний збірник «Чортківська округа». Наукове товариство імені Шевченка. Нью-Йорк, 1974. Т. XXIV. 963 с.
5. Сірополко С. Історія освіти на Україні. Львів, 1937. 269 с.
6. Українське шкільництво на Буковині, в Галичині, на Закарпатті та в Канаді. Прага, 1931. 331 с.
7. Життя краю. Річний баланс народної праці в Заліщищині // Діло. 12 січня 1932. Ч. 7. С. 6.
8. Aleg. 50. Sprawozdanie Wydziału krajowego w sprawie założenia zakładu sadowniczego w Zaleszczykach. Wo Lwowie, 6. grudnia 1898. 963 с.
9. Aleg. 24. Sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowym zakładzie sadowniczym w Zaleszczykach i o popieraniu sadownictwa w kraju. Wo Lwowie 19 grudnia 1899. 398 с.
10. Krzyzanowski A. Studya agrarne. 1900. Tom 1. 459 с.

УДК 374.32:687 (045)

ЖИЛА Л.А., методист

ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти ДСЗ»

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ

Розділ 1. Організація освітнього процесу за елементами дуальної системи

1.1. Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання

Освіта в Україні стає автономною. А це означає, що заклади освіти тепер мають думати, де знайти кошти на свій розвиток і як оновити матеріально-технічну базу так, щоб абітурієнт захотів вступити саме до них.

Це одна проблема. Інша – відсутність мотивації до навчання: технічні та інженерні спеціальності зараз у дефіциті. Перенасиченість ринку праці економістами, юристами, менеджерами дає свої негативні плоди на теренах безробіття. Федерація роботодавців заявляє про суттєву нестачу висококваліфікованих кадрів. Шлях, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь і заклади освіти, і підприємство, може стати саме тим поштовхом, що необхідний українській освіті для підвищення якості навчання та її відповідності стандартам і запитам ринку праці. Дуальна освіта дає плюси одним та іншим: підприємства отримують кваліфіковані кадри, здобувачі освіти – роботу. Ця форма покликана поліпшити діалог між освітянами та ринком праці.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

1.2. Позитивні показники дуальної освіти

Сучасні технології змінюються так швидко, що їх навіть у підручниках описувати не встигають. Ні для кого не секрет, що освіта в Україні не встигає за технічним прогресом. Світ так швидко змінюється, що молоді люди, закінчуючи заклад освіти, випускаються з нього і потрапляють у зовсім інший технологічний світ, який за 1–5 років їх навчання змінився до невпізнання. Зрозуміло, що викладачі закладів освіти не завжди встигають відстежувати ці тенденції, і фахівців випускають, на жаль, не з найсучаснішими знаннями. Бізнес є значно спритнішим, він працює з новітніми технологіями і не може відставати, інакше програє. Німці ще в 70-х це зрозуміли, коли почалася сучасна технічна революція. Вони вирішили, що треба теоретичні знання давати у навчальному закладі, а практичні – на підприємстві. Для отримання теоретичних знань учневі (слухачеві, студенту) достатньо 1-2 дні на тиждень відвідувати заклад освіти, а також працювати самостійно. До того ж на допомогу навчанню приходять ще й інтернет, де можна знайти будь-яку інформацію. Решта підготовки – це конкретна робота на підприємстві. Тож, організація освітнього процесу за елементами дуальної системи охоплює: організацію співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів; розробку законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти; навчання під час трудової діяльності; залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі); створення інноваційного клімату серед педпрацівників, активне їх залучання до реалізації завдань інновацій та їх високий професійно-кваліфікований рівень і творчий потенціал; наявність перспективи впровадження передових освітніх

технологій; задоволення потреби у кваліфікованих робітниках певних професій та перспектива подальшого працевлаштування випускників.

Отже, під системою дуальної освіти мається на увазі практика, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь одразу два заклади – освітній (виш, коледж та ін.) і підприємство. Освітній процес організовано так, що у закладі освіти учень, слухач, студент спочатку отримує базові теоретичні знання, потім іде практикуватися на підприємство, з яким укладено угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною професією. Висока життєздатність цієї системи пояснюється тим, що вона відповідає інтересам усіх учасників цього процесу: держави, закладу освіти, підприємств чи організацій та учнів і студентів. Для підприємств – це можливість підготовки робочих кадрів безпосередньо під своє виробництво, виробничі технології та обладнання, максимальна відповідність корпоративним інтересам, економія часу та коштів на пошук та добір робітників, їх перенавчання та адаптація до умов конкретного підприємства. До того ж, у підприємства з'являється можливість перспективного планування заміни робочих ресурсів та відбору кращих учнів, оскільки за час навчання можна виявити їх сильні та слабкі сторони. Добре навчені молоді робочі кадри швидко пристосовуються до робочого ритму виробництва, витрачаючи мінімально часу для адаптації, що позитивно відображається на іміджі підприємства та закладу освіти. Відповідно до програми дуальної системи навчання викладачі та майстри виробничого навчання забезпечують учнів теоретичними знаннями, достатньою професійною орієнтацією та подальшим працевлаштуванням. Учні за дуальною системою набувають достатніх знань й стійких професійних прийомів та навичок роботи, вчать самостійності і безболісної адаптації до дорослого життя, у них з'являється упевненість у завтрашньому дні.

1.3. Дуальна освіта: навчання і робота – два в одному

Головним завданням сучасного професійно-технічного навчання в умовах стрімких змін, що відбуваються у світі, є підготовка кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів, здатних до самореалізації, швидкого реагування на потреби ринку праці, активна участь у соціально-економічних і культурних процесах країни та світу. Тому в останній час помітним стає цікавість до тих освітніх технологій, моделей та інновацій, які здатні забезпечити високу якість підготовки кваліфікованих робітників і реалізацію освітніх державних стандартів і програм. Для якісної підготовки кваліфікованих робочих необхідно успішно реалізувати навчально-науково-виробничу концепцію, яка охоплює всі аспекти підготовки молоді до самостійної роботи в умовах виробництва.

Однією з перспективних та водночас стратегічно важливою технологією організації освітнього процесу є дуальна система навчання. За її реалізації заклад освіти: забезпечує теоретичну підготовку, цілісність

освітньої програми навчання та відповідність стандартам освіти, несе відповідальність за якість підготовки здобувачів освіти. Роботодавець, що долучається до підготовки фахівців за дуальною формою освіти, має відповідати визначеним критеріям до підприємств (установ, організацій). Ще один учасник цього процесу – здобувач освіти, який має відповідально ставитися до виконання навчального плану згідно з графіком освітнього процесу відповідно до цілей та завдань навчання на робочому місці.

1.4. Дуальне навчання – основа підготовки конкурентоспроможних професійно-мобільних кваліфікованих робітників

За індексом глобальної конкурентоспроможності Україна на 11 місці, а за якістю підготовки персоналу в компаніях та організаціях – на 94-му.

Протягом останніх десятиліть відбулося знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти, поширилися імітація та фальсифікація практики. Чимало організацій взагалі відмовилися працювати з учнями, студентами, слухачами, посилаючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Внаслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які дозволяли розглядати практичну підготовку в позаекономічній площині. Але з розвитком великих корпорацій, інтенсифікацією виробництва гостро постала проблема браку підготовлених вітчизняних фахівців зі сучасним мисленням та знаннями. Дефіцит кадрів відчули і сировинні галузі, енергетика, сільське господарство. Впродовж тривалого часу важливими демпферами, які обмежують гостроту проблеми, є: робота випускників закладів освіти не за фахом (і тоді взагалі неможливо сформулювати критерії готовності до самостійної професійної діяльності) та здобуття надмірної для певного робочого місця формальної кваліфікації (широко розповсюджені ситуації, коли молодший спеціаліст працює на робітничій посаді, бакалавр виконує характерні для молодшого спеціаліста функції, магістр або спеціаліст працюють там, де було б достатньо бакалавра, що дозволяє компенсувати брак виробничих навичок за рахунок більш високого рівня соціальної адаптації). Тому впровадження елементів дуальної освіти стане засобом професійної соціалізації молоді, оскільки надасть їй найкращі можливості для отримання кваліфікації. Вона стане основним джерелом формування молодшої генерації кваліфікованих робітників і завдяки тісному зв'язку зі сферою праці забезпечить оптимальний старт трудового життя.

Крім того, втілюючи елементи дуальної системи, можна вирішити таке: зміцнити та удосконалити практичну складову освітнього процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки; забезпечити взаємозв'язок, взаємопроникнення та взаємовплив різних систем (наука і освіта, наука і виробництво чи громадський сектор), для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти; підвищити якість

підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями; посилити роль роботодавців та фахових об'єднань у системі підготовки кваліфікованих кадрів: від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання; модернізувати зміст освіти з метою приведення його у відповідність до сучасного змісту професійної діяльності; підвищити рівень конкурентоздатності випускників закладів освіти в умовах глобалізації та сприяння росту рівня зайнятості молоді; скоротити період адаптації випускників до професійної діяльності; підвищити мотивацію здобувачів освіти до навчання.

1.5. Як організують та проводять дуальне навчання?

Заклад освіти приймає рішення про впровадження дуальної форми освіти, досліджує потенціал ринку праці, визначається із переліком професій, для яких розроблятимуться дуальні навчальні плани, затверджує їх перелік, приймає відповідні внутрішні документи, призначає осіб або підрозділи, що відповідатимуть за впровадження дуальної форми, та проводить попередній відбір роботодавців для налагодження співпраці. Далі заклад освіти ініціює та реалізує переговорний процес і укладає договори із підприємствами, установами, організаціями, організовує обговорення дуальної навчальної програми (програм) за професією із роботодавцями на предмет відповідності професійним стандартам і вимогам роботодавців до компетентностей майбутніх фахівців. Після початку навчання за такою навчальною програмою заклад освіти забезпечує неперервну комунікацію між усіма сторонами для усунення можливих недоліків в організації навчання та вирішення поточних проблем, що можуть виникати. Для цього проводять регулярні зустрічі із роботодавцями та забезпечується зворотній зв'язок від здобувачів освіти про відповідність теоретичної та практичної частин програми та якість навчання на виробництві в установі чи організації, з якими заклад освіти уклав договори про реалізацію навчання за дуальною формою освіти. Роботодавці можуть звертатися до закладу освіти із ініціативою щодо впровадження дуальної форми освіти за професіями, в яких вони зацікавлені. Після укладення двостороннього договору роботодавці можуть брати участь у формуванні відповідної освітньої програми та дуального навчального плану, відборі здобувачів освіти для проходження практики на їх підприємстві, в установі чи організації, а також мають забезпечити виконання своїх обов'язків щодо організації проходження навчання на власній базі, що визначено укладеними договорами.

Дуальну форму можуть обирати здобувачі освіти, які навчаються за денною формою навчання та виявили особисте бажання. Здобувач освіти укладає тристоронній договір із закладом освіти та роботодавцем щодо навчання за дуальною формою та має виконувати свої зобов'язання в рамках

договору. Години між теоретичною та практичною складовою можуть розподілятися по-різному, залежно від особливостей навчання за професією. Зокрема, це може бути форма поділеного тижня: кілька днів протягом тижня у закладі освіти, інша частина тижня – на підприємстві); блочна (модульна) форма: години розподіляють між закладом освіти та підприємством за блоками (два тижні, місяць, семестр тощо). Оцінюють знання, уміння, компетентності здобувачів освіти представники закладу освіти та роботодавці. Навчання за відповідною спеціальністю за дуальною формою освіти може закінчуватися присвоєнням професійної кваліфікації у відповідному кваліфікаційному центрі, зокрема фаховою асоціацією, на підприємстві тощо.

1.6. Переваги використання дуальної системи навчання порівняно з традиційною: професійно-технічний навчальний заклад працює у тісному контакті з підприємством замовником кадрів, враховує його вимоги до майбутніх фахівців, а також залучає його працівників до розробки навчальних планів і програм з відповідних професій; зацікавленість керівників відповідних установ підприємства у практичному навчанні свого майбутнього робітника; усувається розрив між теорією та практикою; створюється нова психологія майбутнього робітника, формується висока мотивація отримання знань та набуття професійних навичок; вплив на учнів робітників виробництва з великим досвідом роботи і психології виробничого середовища на формування та становлення молодого робітника, його орієнтацію на конкретне виробництво; скорочуються ПТНЗ на закупівлю та утримання дорогого виробничого обладнання. Окрім того, в умовах виробництва швидше оновлюють виробничі технології та використовують найновіше устаткування.

Розділ II. Основні напрями роботи щодо впровадження елементів дуальної системи в навчально-виробничий процес ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти ДСЗ»

2.1. Навчальний заклад ДНЗ «Полтавський центр професійно-технічної освіти державної служби зайнятості» розпочав свою роботу в листопаді 2015 року. Створення центру – це системний крок в оперативному забезпеченні потреб роботодавців у робітничих кадрах та дорослого незайнятого населення і виробничого персоналу підприємств у якісних освітніх послугах. Одним із пріоритетних завдань центру є забезпечення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних за 13 професіями, які матимуть попит на ринку праці як Полтавського регіону, так і держави загалом. У складі штатних педагогічних працівників центру працює шість педагогів. Для якісного навчання слухачів центру як на курсах цільового призначення, так і під час професійного навчання до роботи у закладі освіти за договорами цивільно-правового характеру залучають досвідчених, висококваліфікованих

інженерно-педагогічних працівників, які мають достатній рівень практичної роботи, ґрунтовну теоретичну підготовку. Це – педагоги професійно-технічних навчальних закладів, працівники підприємств та організацій міста і області, працівники Полтавського обласного центру зайнятості. Заклад освіти має ліцензії на надання освітніх послуг (професійне навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації) з професій «Оператор поштового зв'язку», «Касир торговельного залу», «Офісний службовець (бухгалтерія)», «Продавець продовольчих товарів», «Продавець непродовольчих товарів», «Електромеханік торговельного та холодильного устаткування», «Швачка».

У 2017 році в ДНЗ «Полтавський центр ПТО ДСЗ» навчалось 1575 осіб, з них коштом фізичних і юридичних осіб – 10 осіб. Виконання річного плану становить 109 %. Ефективність навчання і працевлаштування у 2017 році становили: відсоток випускників, які успішно закінчили навчання (отримали документи державного зразка або посвідчення), – 98,5 %; відсоток втрати контингенту слухачів з-поміж безробітних – 0,4 %; працевлаштування після навчання в центрі слухачів, які: проходили підвищення кваліфікації за компетенціями – 95 %; проходили навчання за професіями – 80 %. Досягненню таких показників сприяли: тісна співпраця з відділом організації профнавчання Полтавського ОЦЗ та міськрайонними, районними філіями Полтавського ОЦЗ; співпраця з відділом організації профорієнтації Полтавського ОЦЗ, організація і проведення Днів відкритих дверей та інших профорієнтаційних заходів, створення комфортних умов навчання, психологічного клімату та соціальної адаптації слухачів; удосконалення робочих планів з професійного навчання, оновлення та розроблення робочих навчальних планів з курсів цільового призначення за напрямами, відповідно до тенденцій розвитку регіону, зокрема для започаткування власної справи; удосконалення системи методичної роботи щодо підвищення професійної майстерності педагогічних працівників центру; постійне поповнення матеріально-технічної бази; створення матеріально-технічної бази навчальних кабінетів загально-технічної підготовки, магазину-майстерні, швейних майстерень, облаштування кабінету інформаційних технологій, кабінетів спеціальної підготовки операторів поштового зв'язку, касирів торговельного залу, продавців, електромеханіків торговельного та холодильного устаткування; співпраця з навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Полтавській області щодо удосконалення навчально-виробничого процесу, оновлення навчально-методичних комплексів за ліцензованими професіями, підвищення кваліфікації педагогічних працівників центру, обмін педагогічним досвідом; створення робочих планів з професійного навчання, оновлення та розроблення робочих навчальних планів з курсів цільового призначення за напрямами відповідно до тенденцій розвитку регіону, зокрема з метою започаткування власної справи. У 2017 році здійснено

курсів підготовку безробітних за 37 напрямками у співпраці з Полтавською міськрайонною філією ОЦЗ, міськрайонними та районними філіями Полтавського ОЦЗ та коштом слухачів за напрямом «Забезпечення функціонування ОСББ»; розширення бібліотечного фонду навчальної, навчально-методичної літератури та електронних посібників, створення електронної бібліотеки закладу; застосування в освітньому процесі традиційних та інноваційних педагогічних технологій, форм і методів проведення занять, серед яких: заняття з використанням мультимедійного забезпечення, ІКТ – технологій (електронних підручників та посібників, робота в програмі АРМ ВЗ); лабораторно-практичні заняття, формою проведення яких є як традиційний практикум, так і ділові ігри, інтелектуальні конкурси, тренінги; уроки-заліки (захисти бізнес-планів) з використанням створених презентацій тощо; використання спеціалізованих бухгалтерських програм у т.ч. «Універсал SBE FREE».

У закладі створено і працює Рада роботодавців, основними завданнями якої є: формування та збереження ефективних зв'язків центру з роботодавцями для поліпшення якості освітніх послуг; пошук шляхів оптимальної співпраці між центром та роботодавцями; визначення подальшої стратегії діяльності та розвитку центру із врахуванням тенденцій ринку праці; забезпечення відповідності навчальних планів і програм вимогам та потребам часу; сприяння проходженню виробничого навчання та виробничої практики на підприємствах, організаціях, установах та працевлаштуванню випускників центру; сприяння залученню позабюджетних коштів для потреб центру; проведення ефективного аналізу заповнення вакансій підприємств, організацій, установ регіону випускниками центру з метою удосконалення навчального процесу.

2.2. Впровадження елементів дуальної системи навчання у навчально-виробничий процес

Згідно з наказом МОН України від 23.06.2017 № 916 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» навчальний заклад у співпраці з ФОП Луцишина А.Е. вирішив провести навчання з елементами дуальної системи. ДНЗ «Полтавський ЦПТО ДСЗ» має потужну матеріально-технічну базу для підготовки за професією «Швачка». Ліцензійні обсяги дозволяють вести підготовку кваліфікованих робітників у обсязі 30 осіб. Тривалість навчання 5 місяців. Але потреби Полтавського регіону у робітниках цієї професії значно перевищують ліцензійні можливості навчального закладу, а терміни навчання не завжди задовольняють доросле населення. Водночас у таких районних центрах Полтавської області, як Шишацький район, Котелевський, Кобеляцький почали відкриватися швейні цехи, які обладнано сучасною технікою і налаштовано на великі обсяги продукції. Потреба у кваліфікованих робітничих кадрах загострилася.

До адміністрації Полтавського обласного центру зайнятості звернулася підприємець, яка очолює досить потужне швейне виробництво як у м. Полтава, так і у районних центрах з проханням підготувати у найкоротші терміни робітників для цих виробництв. Адміністрація закладу освіти прийняла рішення застосувати елементи дуальної форми навчання під час підготовки робітників з надання часткової кваліфікації (компетентності) за професією «Швачка». Було розроблено робочий навчальний план та робочі навчальні програми перепідготовки з надання часткової кваліфікації (компетентності) за професією «Швачка», підписано договори про співпрацю і навчання, і перша група з 12 осіб розпочала навчання. Графік навчального процесу передбачав: теоретичне навчання – 48 годин – навчання на базі закладу освіти; виробниче навчання і виробнича практика – 280 годин – навчання у швейних майстернях підприємства. Майстри виробничого навчання – працівники підприємства. Навчання проходить цілком на обладнанні підприємства. Закінчується навчання виконанням комплексного кваліфікаційного завдання, яке оцінюють як викладачі закладу освіти, так і безпосередньо працівники швейного підприємства. Термін навчання – 2 місяці.

Для забезпечення навчально-виробничого процесу на належному рівні розроблено навчально-планувальну документацію:

- критерії оцінювання знань та вмінь;
- щоденники виробничого навчання та виробничої практики;
- ККЗ;
- навчальні плани і програми;
- програми з предметів професійно-теоретичного та професійно-практичного напрямку;
- детальні програми виробничої практики.

Головною метою цієї програми перепідготовки безробітних є формування у них професійних і загальних компетентностей в процесі вивчення загальнопрофесійних та професійно-теоретичних предметів, а також засвоєння професійно-практичної підготовки в обсязі змісту базового навчального блоку та відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики швачки 2 розряду. Рівень засвоєння базового блоку визначається виконанням слухачами комплексних кваліфікаційних завдань і є підставою для видачі їм посвідчення про отримання часткової кваліфікації з професії «Швачка». Оскільки навчання триває 2 місяці і охоплює не весь матеріал, передбачений освітньо-кваліфікаційною характеристикою швачки 2 розряду, кваліфікаційну атестацію не проводять, розряд не присвоюють і свідоцтво кваліфікованого робітника слухачам не видають.

Висновки. Для інноваційного процесу навчання майбутніх робітників необхідні висококваліфіковані викладачі та майстри виробничого навчання, що володіють фундаментальними професійними знаннями та інформаційно-

комунікативними технологіями, педагогічними технологіями та методикою навчання, вмінням застосовувати професійний досвід у процесі навчання, оптимальним поєднанням майстерності та компетентності, організації взаємодії в процесі навчання, стратегічним і творчим мисленням, вмінням аналізувати та оцінювати навчальні ситуації, вмінням бачити перспективу та бути готовими до змін і адекватно на них реагувати.

Для проходження психологічної адаптації слухачів має відбуватися постійна підтримка з боку наставників – високкваліфікованих робітників підприємства, контроль, надання допомоги слухачам щодо опанування знань, вмінь і навичок на високотехнологічному обладнанні, організації та активного впровадження новітніх виробничих технологій та власного професійного досвіду під час навчально-виробничої діяльності у навчально-виробничому процесі.

Результат впровадження елементів дуальної системи в навчально-виробничий процес ґрунтується на професіоналізмі педагогічного колективу центру та тісній співпраці з роботодавцями – наставниками підприємств швейного виробництва щодо підготовки професійно компетентних кваліфікованих кадрів з високою виробничо-технологічною культурою, здатних ефективно, самостійно вирішувати нестандартні питання, працювати за новими виробничими технологіями, з сучасними матеріалами, які матимуть попит на сучасному ринку праці швейного виробництва за професіями «Швачка».

Література

1. Закон України «Про освіту». Ст. 8.
2. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду на період 2017–2020 рр. розділ III «Розвиток людського капіталу», підрозділ 8 «Модернізація професійно-технічної освіти».
3. Наказ МОН від 23.06.2017 №9 16 «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників».
4. Наказ ДОН Полтавської ОДА від 10.08.2017 № 319 «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників».
5. Наказ НМЦ ПТО у Полтавській області від 18.08.2017 № 17 «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників».
6. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині : монографія. Київ : Вища шк., 1998. 207 с.

7. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини // Зб. наук. праць «Проблеми трудової і професійної підготовки». 2010. Вип. 15. С. 107–112.

8. Липкина И. Н., Тарантей В. П. Система образования взрослых в Германии : учеб.-метод. пособ. / Гродно : ГрГУ, 2001. 104 с.

9. Романов С. П. Дуальная система инженерно-педагогического образования // Образование и наука. 2007. № 5. С. 54–63.

10. Торопов Д. А. Обеспечение качества профессионального образования в Германии : дис... д-ра пед. наук. РАО Ин-т педагогики и психологии профессионального образования. 2005. 301 с.

11. Федотова Г. А. Профессиональное образование и подготовка по рабочим профессиям в ФРГ. Москва : Издат. центр АПО, 2001. 71 с.

12. Хюфнер К. Управління та фінансування вищої освіти в Німеччині. Київ : Вища шк., 2005. № 6. С. 97–117.

УДК 378-022.215:63+658.1 (045)

БРОШКОВ М.М., д-р. вет. наук, професор, ректор;

БУЛИШЕВА Д.В., канд. екон. наук, помічник ректора

Одеський державний аграрний університет

bu.dasha.bu@gmail.com

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПАРТНЕРСТВА АГРАРНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних умовах ринкової трансформації економіки України та збільшення кількісних показників надання послуг з отримання освіти відбулося знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти. Внаслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які дозволяли розглядати практичну підготовку студентів в позаекономічній площині. Податкові та інші ринкові преференції не отримали сталості і після впровадження швидко скасовуються з міркувань бюджетної консолідації і запобіганню корупції.

Проблеми вищої освіти виникли внаслідок тривалої дії багатьох чинників, основними з яких є: відсутність спрямованості формальної освіти на розвиток у претендентів освіти затребуваних роботодавцями компетенцій; відсутність у значної частини науково-педагогічних працівників компетенцій, необхідних для формування актуальних практичних навичок у студентів; незначна кількість достовірної інформації про поточні та майбутні потреби роботодавців; недостатність, або повна відсутність у закладах освіти сучасного обладнання і технологій; відчуженість більшості

бюджетних закладів освіти від сучасних ринкових відносин і невизначеність механізму співпраці в сфері державно-приватного партнерства [3]. Отже, вирішення проблеми інтеграції науки і освіти між собою і виробництвом з метою підготовки творчого, конкурентоспроможного фахівця є актуальним в умовах сьогодення.

60-і роки ХХ ст. ознаменувалися відкриттям механізму синергії якісної освіти та працевлаштування – Німеччина заснувала дуальну освіту. Науково-технічний прогрес і формування основ модернізованого попиту та пропозиції на ринку працевлаштування довів, що швидке працевлаштування за фахом слід шукати в правильній комбінації теорії і практики, місця навчання і роботи, співпраці університету і підприємства. На перетині цих понять виникла система дуальної освіти [3].

Дуальна освіта є видом освіти, за якої поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях підприємств, установ і організацій для набуття певної кваліфікації. Компанія визначає потрібні їй спеціальності і «замовляє» їх у закладів вищої освіти. В рамках відповідної освіти здобувач освіти поєднує навчання і стажування на підприємстві. За цього він отримує стипендію, близьку до заробітної плати.

Згідно з твердженнями німецького педагога В. Грайнерта, функціональними критеріями дуальної системи є такі [4]:

- потребу між кількістю працівників і учнів регулює ринок праці;
- носієм професійного навчання є підприємство. Однак процес професійної підготовки організовано за законодавчими нормами;
- якість професійних кваліфікацій реалізується, насамперед, за вимогами підприємства, а також зумовлена вимогами держави;
- засоби на професійну освіту за дуальної системи вносять переважно підприємства;
- рівень систематизації професійної підготовки зумовлений потребами держави, суспільства і залежить від фінансування.

Ініціатива системи дуальної освіти була підтримана проєктом ERASMUS + «Європейська подвійна система (EU-DualS)», що завершився в серпні 2018 року. Партнери EU-DualS на чолі з європейським підприємцем СЕА-РМЕ створили міст між закладами освіти та підприємствами, між попитом і пропозицією, інтегруючи студентів у робоче середовище. В рамках проєкту було доведено, що дуальна система може бути успішно перенесена в системи інших європейських країн, і вказано переваги та потрібні елементи реалізації її впровадження.

Протягом 2015–2017 років в Україні проходив експеримент з організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання на базі 3-х професійних училищ. Він запровадив такі зміни в організації навчально-виробничого процесу:

- зміна співвідношення навчального часу: теоретичне навчання – 30 %, виробниче навчання і виробнича практика – 70 % навчальних годин;
- упровадження блочно-модульної структури освітнього процесу: оволодіння базового модуля на базі навчального закладу, а потім – чергування навчання між закладом освіти та підприємством;
- оцінювання результатів навчання – відповідно до реальних показників професійної підготовки, підтвердженої в умовах виробництва [2].

Восени 2018 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію підготовки фахівців з дуальної форми здобуття освіти. У ній визначено етапи її впровадження в Україні, права і обов'язки закладів освіти і підприємств, а також очікувані результати [3].

В аграрній сфері система дуальної освіти є особливо необхідною, оскільки якісна освіта неможлива без постійно поновлюваної матеріально-технічної бази, яку може надати тільки підприємство і водночас без знань науково-методичних основ сталого розвитку сільського господарства, які можуть надати заклади вищої освіти.

Переваги системи дуальної освіти для всіх її учасників наведено на рис. 1.

Рис. 1. Переваги системи дуальної освіти

Як висновок слід зазначити, що дуальна освіта забезпечить стійкий взаємоузгоджений розвиток закладів вищої освіти, підприємств та студентів. Оскільки основна концепція дуальної системи освіти базується на посиленні

практичної спрямованості під час підготовки фахівців за допомогою синтезу освітнього та виробничого процесів, на нашу думку, відповідну модель має бути впроваджено не тільки в професійні училища та коледжі, а в усі заклади вищої освіти з метою підготовки висококваліфікованих фахівців для різних сфер діяльності та істотного збільшення можливості професійної мобільності випускників закладів вищої освіти.

Література

1. Бойчевська І. Б. Особливості професійного навчання в межах дуальної системи освіти в Німеччині // Репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL : <http://dspace.udpu.org.ua> (дата звернення: 11.09.2019).
2. Дуальна освіта: Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.
3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р // Офіційний вісник України. 2018. № 76. С. 119.
4. Greinert W. D. Das duale System der Berufsausbildung in der Bundesrepublik Deutschland. Struktur und Funktion. 2, verbesserte Auflage. Stuttgart: Holland Johannes, 1995. 154 S.

УДК 378.147.338.43 (045)

*БІЛОУС В.І., заступник директора з навчальної роботи
Чернятинський коледж ВНАУ
stars2011@ukr.net*

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Сьогодні створює нові горизонти розвитку будь-якої галузі. І найважливішою, на мій погляд, є освіта, яка формує не лише інтелектуальну особистість, а дає пізнати людині різні можливості розвитку. Через пошук нових підходів ми наближаємося до визначення самоцілі в суспільстві. Проте однієї теорії замало, щоб досягнути поставленої мети. І тут на допомогу вирішення проблеми приходять дуальна форма здобуття освіти. Що ж таке дуальна освіта?

Під системою дуальної освіти розуміємо практичну діяльність, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь одразу два заклади – освітній (університет, коледж, професійно-технічний ліцей тощо) і навчальне підприємство. Освітній процес організовано так, що у закладі освіти студент

спочатку отримує базові теоретичні знання, потім він іде практикуватися на підприємство, яке заздалегідь уклало з закладом освіти угоду про співпрацю і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. При цьому його працю оплачує підприємство.

Основоположниками системи дуальної освіти вважають німців. І це не дивує – народ практичний і працьовитий, намагається максимально використовувати ресурси, зокрема час. Поняття «дуальна система» з'явилося тільки в другій половині 60-х років у зв'язку з обговоренням введеного в 1969 році закону про професійне навчання. Відтоді німецька система, що поєднує державну професійну школу з виробничим навчанням, вважається всесвітньо зразковою і була експортована в інші країни. Потім цей досвід повторила Канада і багато країн Європи – Австрія, Швейцарія та інші. У радянську систему теж потрапили деякі елементи: тоді існували заводи-ВТУЗи, навчання в яких передбачало паралельну роботу на підприємстві.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців та кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у межах нових організаційно-відмінних форм навчання.

Науковці давно стверджують, що освіта в Україні не встигає за технічним прогресом. Світ так швидко змінюється, що молоді люди, закінчують заклад освіти і потрапляють у зовсім інший світ, який за кілька років їх навчання змінився до невпізнання. Через те, вивчаючи лише теорію, ми втрачаємо найголовніше – розуміння практичної реальності. Конкуренція – безжалісна річ, ти або адаптуєшся і працюєш на прибуток, або залишаєшся за межею. Особливо, на мій погляд, це стосується аграрної галузі.

Головне зрозуміти, що розвиток аграрного бізнесу є значно сприятливішим, він працює з новітніми технологіями і не може відставати, інакше програє. Німці ще в 70-х це зрозуміли, коли почалася сучасна технічна революція. Вони вирішили, що треба теоретичні знання давати у виші, а практичні – на підприємстві. Для отримання теоретичних знань студенту достатньо 1-2 дні на тиждень відвідувати заклад освіти, а також працювати самостійно. А сьогодні нам доступний ще й інтернет, де можна знайти будь-яку інформацію. Решта підготовки – це конкретна робота на підприємстві.

У Чернятинському коледжі ВНАУ студенти мають можливість проходити практичну підготовку на виробничій базі коледжу, оскільки ми маємо свою землю, сад, пасіку, тракторний стан. Це вже елементи застосування дуального навчання. За допомоги на виробництві здобувачі освіти отримують платню. Крім того, ми укладаємо договори з фірмами та аграрними підприємствами, де також проходять практичну підготовку наші

студенти. Проте, звичайно, це лише елементи дуальної форми здобуття освіти.

Потрібно працювати над тим, щоб, навчаючись на третьому і четвертому курсах коледжу, здобувачі освіти мали можливість паралельно працювати, щоб молоді люди змогли побачити справжнє життя на роботі. Таким чином, після закінчення коледжу вони зможуть залишитися в цій компанії, а можуть піти вчитися далі. Але я думаю, що згодом цю систему буде введено, і студенти, вступивши до університету після коледжу, зможуть працювати на підприємствах і отримувати знання водночас.

Позитивні показники дуальної освіти:

- організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів;
- розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти;
- навчання студентів під час трудової діяльності;
- залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі);
- інституційне дослідження і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері аграрної освіти, оновлення освітніх стандартів);
- урахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості освіти.

Саме тому потрібно сприяти подальшому розвитку експорту елементів дуальної форми підготовки кадрів та прискорити запровадження її елементів у систему профільної та професійної (професійно-технічної) освіти України.

Підстави для впровадження елементів дуальної системи навчання:

- Закон України «Про освіту»;
- Середньостроковий план пріоритетних дій уряду на період 2017–2020 рр., розділ III «Розвиток людського капіталу», підрозділ 8 «Модернізація професійно-технічної освіти»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників»;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти».

Щоб впроваджувати цю систему на державному рівні, МОН запускає перші пілотні проекти. Дуальну освіту випробують на морському транспорті, аграрних професіях та кібербезпеці.

Як на мене, дуальна освіта – це шанс молодим фахівцям, особливо аграрної галузі, стати справжніми фахівцями і мати можливість конкурувати на сучасному модернізованому ринку праці України.

УДК 378.14 (045)

*РОМАНЕНКО В.М., доцент кафедри вищої математики ім. В.І. Можара
Національний університет харчових технологій
13romvik@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ПІД ЧАС ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ У ВИЩУ ШКОЛУ

Міжнародні дослідження якості вищої освіти України засвідчують, що реформи у вищій школі є необхідними. Впровадження дуальної освіти є одним зі шляхів підвищення якості освітніх послуг і забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями, здатними реалізовувати здобуті знання на практиці. Дослідження Світового банку констатують величезний розрив у ключових секторах української економіки між тим, що знають молоді фахівці, і тим, чого потребують роботодавці.

Сьогодні освітні програми університетів базуються переважно на вивченні теоретичного матеріалу, а цього, зазвичай, не достатньо. Випускникам не вистачає досвіду практичного застосування компетентностей, їм важко адаптуватися в умовах реальної професійної діяльності. Стрімкий розвиток нових технологій, модернізація обладнання, оснащення виробництв комп'ютерною технікою – все це вимагає нового покоління кваліфікованих кадрів, здатних включатися в роботу відразу після закінчення ЗВО, не витрачаючи дорогоцінний час на додаткову підготовку або стажування.

На жаль, не можна скопіювати діючі моделі дуальної освіти європейських країн і впровадити їх в Україні. Сьогодні законодавча база не сприяє впровадженню такої форми здобуття освіти, але робота у цьому напрямі ведеться. Затверджена Кабінетом Міністрів України 19 вересня 2018 р. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та пілотні проекти, організовані на базі провідних університетів, є свідченням того, що Україна активно шукає свій шлях та свою модель дуальної освіти. Але складності дійсно виникають, в першу чергу, у закладах освіти. Основним питанням є розподіл годин та необхідність частину з них виділити на навчання на робочому місці. На перший погляд, здається, якщо частково навчання проводить роботодавець, заклад освіти не відпрацьовує заплановане навантаження, але це не зовсім так. Введення нових дисциплін, підготовка індивідуальних графіків та їх виконання часто вимагає від задіяних викладачів понаднормової роботи. Це пов'язано з необхідністю працювати з малими групами, а іноді і з окремими студентами індивідуально, що не вигідно закладам освіти. Деякі університети категорично відмовляються долучатися до впровадження дуальної освіти,

не дивлячись на те, що є намір роботодавців створювати спільні проекти. Також є величезний попит серед студентів на здобуття освіти за дуальною формою. Молодь стає більш свідомою. Студенти прагнуть розуміти, що вони вчать, для чого і як це можна застосувати, прагнуть швидкого кар'єрного росту. Навчання має бути студентоцентрованим, та в зв'язку з фінансовим забезпеченням закладів освіти цього складно дотримуватися. Тому необхідні внесення змін до законів про освіту та вищу освіту.

Також дуже важливим є затвердження Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти та типового трьохстороннього договору. Для багатьох закладів освіти це вкрай необхідно, щоб правильно організувати свою роботу. Ще важливо переглянути оцінювання результатів роботи закладів освіти, працевлаштування випускників за фахом має стати основним пріоритетом. Саме здобуття освіти за дуальною формою найкраще сприяє зануренню здобувача освіти у професійну діяльність ще зі студентської лави, а отже, збільшує вірогідність працевлаштування за фахом після завершення навчання.

Потрібно відмітити, що впровадження дуальної форми здобуття освіти, в першу чергу, необхідне в промисловості та аграрному секторі. Це пов'язано з локацією підприємств та закладів освіти. Як відомо, заклади освіти переважно розміщені у великих містах, а промислові та сільськогосподарські комплекси за сотні кілометрів від них. Це не дає змоги студентам, охочим працювати під час навчання, робити це на профільних підприємствах. Саме тому часто, працевлаштувавшись не за фахом, молоді люди переглядають свої плани щодо майбутнього, навчання стає формальним і після його завершення випускники у фах вже не повертаються. Особливо прикро, якщо на навчання таких студентів витрачають кошти державного бюджету. Дуальна форма здобуття освіти не лише дасть змогу студентам працювати за фахом і полюбити свою майбутню професію, але й забезпечить більш якісне навчання, враховуючи практичну складову.

Потрібно відзначити, що складності в організації освіти за дуальною формою існують і з боку представників бізнесу. Здавалося б, роботодавці мають бути зацікавлені у цьому, та далеко не всі хочуть, а головне, можуть бути партнерами в підготовці своїх майбутніх кадрів. Невеликі профільні підприємства можуть надавати лише робочі місця на своїх базах та організація практичного навчання, яке є невід'ємною складовою здобуття освіти за дуальною формою, їм не під силу. Залучатися до підготовки фахівців можуть не просто профільні підприємства, а підприємства з високими потужностями і достатньою матеріальною базою, підприємства, що мають змогу надати можливість студентам використовувати свої ресурси для здобуття практичного досвіду. Тому держава має стимулювати таких роботодавців готувати фахівців не лише для себе, а загалом для галузі.

Ще однією проблемою є необхідність призначити наставника відповідного рівня, який зуміє провести навчання на робочому місці з безпосереднім залученням студентів до виробничого процесу. Година роботи висококваліфікованого співробітника дорого коштує, тому роботодавцям часто не вигідно займатися навчанням студентів. Навіть, якщо роботодавець готовий взяти на себе такі зобов'язання, виникає необхідність підготовки самих наставників. Це питання досить складне і потребує підтримки на державному рівні. Потрібно створювати навчальні центри, де майбутні наставники різного профілю зможуть одержати необхідні викладацькі навички.

Очевидно, сьогодні дозволити собі експериментувати щодо впровадження нових форм підготовки фахівців можуть лише найпотужніші університети в партнерстві з найуспішнішими та далекоглядними представниками бізнесу. Безумовно, такі експерименти потребують не лише додаткових капіталовкладень, але й використання людських ресурсів, зокрема залучення до проєктів найкращих викладачів та професіоналів-наставників. Підтримка таких нововведень державою дуже важлива і обов'язково принесе позитивні зміни в економіку України.

УДК 371.13: 373.537 (045)

СЛОБОДЯН О.П., канд. пед. наук, доцент, викладач-методист вищої кваліфікаційної категорії

ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого»
olga67531@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЯ ТВОРЧОГО САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ

Сучасний інформаційний простір дуже насичений та різноманітний і в цьому контексті завдання викладача коледжу орієнтувати студентів на саморозвиток особистості студента. Вчені аргументують необхідність переходу на сьогоднішній день до освітньої системи, що ґрунтується на основі саморозвитку особистості, підкреслюють значення саморозвивальних процесів для створення нової парадигми освіти, що спрямована на формування людини з новими світоглядними засадами, з творчим дивергентним мисленням, зі здатністю до саморегуляції фізіологічних, інтелектуальних, професійних та духовних потреб.

Мета нашого дослідження – проаналізувати ефективність використання технології творчого саморозвитку особистості в умовах реалізації дуальної форми освіти. Дуальна освіта у закладах фахової передвищої освіти потребує розвитку нових підходів у системі освітньої

діяльності. В аграрному коледжі освітній процес має будуватися відповідно до специфіки професійного становлення студентів. Це передбачає розвиток мотиваційної сфери студентів, їх творчого потенціалу, навичок самоосвітньої діяльності та самовиховання як професійної якості майбутніх фахівців.

Оскільки дуальна освіта практично зорієнтована, то у студентів слід розвивати навички самостійної роботи, самостійного пізнання навчального матеріалу самоорганізації праці, а діяльність викладача в освітньому процесі має набувати форм педагогічного опосередкування. Однак, слід зазначити, що всі перелічені вище фактори не можуть здійснюватися без постійного самоконтролю особистості студента, який виражається у формах самодисципліни, самоорганізації, саморегуляції, самокерування, самовідповідальності, самовимогливості. Ми вважаємо, що самодисципліна організовує вольові зусилля особистості студента і виводить її на рівень самоуправління своїми пізнавальними процесами та процесами самовдосконалення. Мотиваційна сфера та самокритика стимулюють саморегуляційні процеси особистості, які ведуть до самокерування своєю діяльністю. Самоконтроль за своїм творчим саморозвитком загалом та за окремими його механізмами здійснюється на основі розвинутої самовідповідальності студента та вимогливості до себе.

Процес саморозвитку особистості, як вже зазначалося, може відбуватися спонтанно за тих чи інших умов, але ми маємо на увазі організований та систематизований процес творчого саморозвитку особистості студента коледжу, який відбувається постійно на основі запрограмованого механізму, підґрунтям якого є самоосвіта. Ми вважаємо, що робота особистості студента над своєю самоосвітою починається поступово з формування навичок систематизованого самонавчання на основі самодисципліни.

Студент аграрного коледжу, який оволодів методикою самонавчання, неминуче піднімається на вищий рівень, а саме на рівень самопросвіти, а звідси і самовиховання, бо ці процеси тісно взаємопов'язані між собою. Як результат формується глибока потреба особистості у самоосвіті, неможливість її існування без пізнавальної інформації. Далі на інформативному ґрунті самопросвіти базується самопроекування розвитку особистості студента відповідності із заданими параметрами, які впливають із проаналізованого загальнолюдського досвіду та вироблених людством ціннісних орієнтацій. На основі самопроекування і як результат самодіяльності студента починається процес самобудівництва та самостановлення особистості.

На рис. 1. представлено систему компонентів саморозвитку особистості студента коледжу та їхній діяльнісний взаємозв'язок.

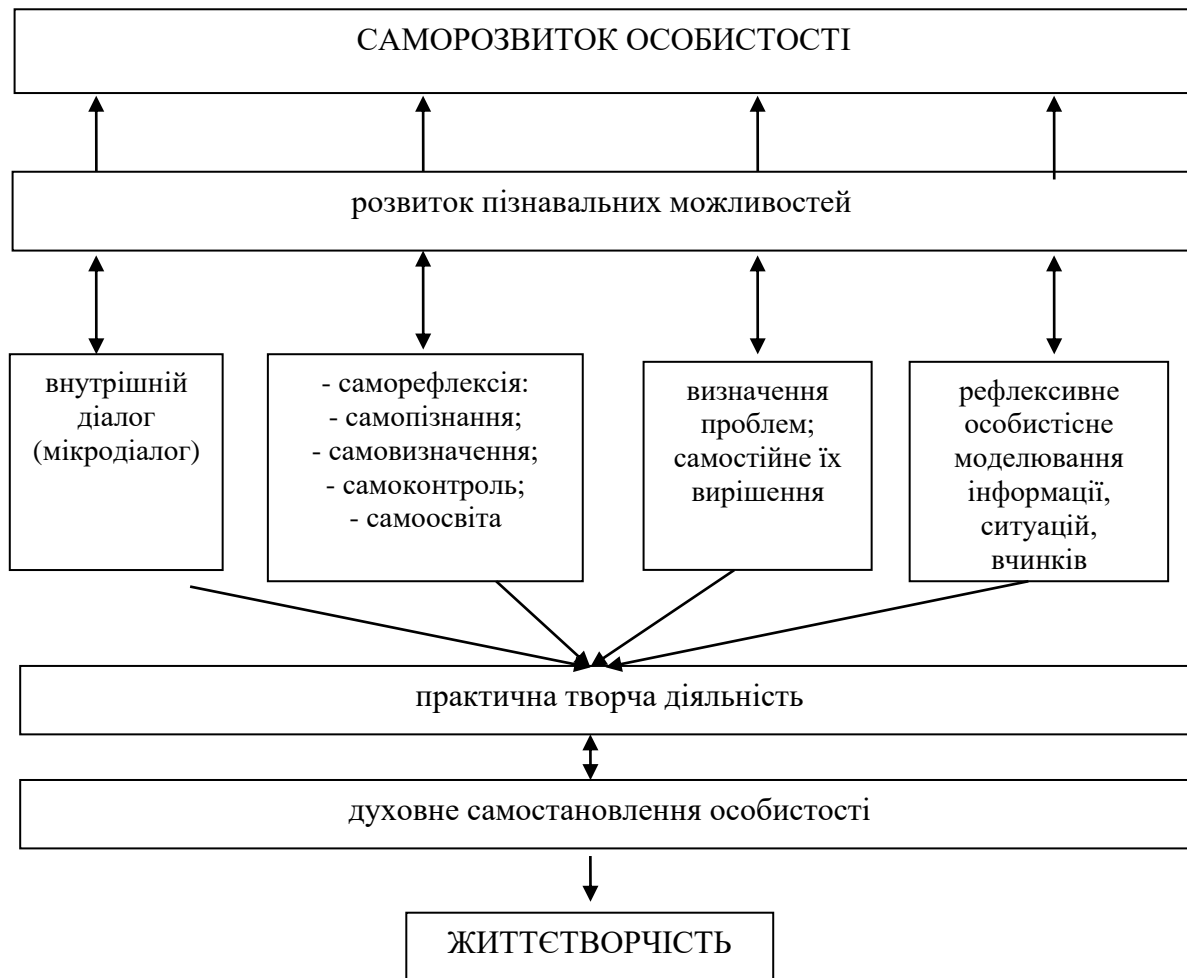

Рис. 1. Саморозвиток особистості

Запропонована нами технологія творчого саморозвитку базується не на безпосередньому, а на опосередкованому педагогічному керівництві процесом творчого самостворення особистості та розвитку пізнавального інтересу студентів на основі комплексного використання таких форм роботи, як:

- робота з навчальними текстами;
- організація групового рефлексивного діалогу;
- моделювання змісту навчального матеріалу;
- організація та корекція групової рефлексії.

Названі складові технології творчого саморозвитку особистості використовують у тих чи інших педагогічних системах (система розвивального навчання Д. Ельконіна – В. Давидова, Школа діалогу культур В. Біблера та ін.). Але доцільно зауважити, що в нашій технології вони об'єднані в комплексну систему на основі рефлексивної діяльності та взаємозв'язані із механізмами саморефлексії індивідуального саморозвитку особистості.

Висновки. За нашими припущеннями, така технологічна комбінація зумовлює нову якість викладання та освоєння навчальних дисциплін, і як результат дозволяє формувати творчу особистість студента, який вмie саморозвиватися, долучатися до діалогу, і, що дуже важливо для сучасного інформаційного суспільства, – самостійно здобувати знання, самонавчатися протягом всього життя. Як на нашу думку, то саме комплексне педагогічно організоване використання цих складових забезпечує багатовимірне інтегроване вивчення явищ навколишньої дійсності, осягнення об'єкта в його системній цілісності, сприяє вдалому застосуванню теоретичних знань у практичній діяльності і дозволяє ефективно впроваджувати в освітній процес дуальну форму навчання.

УДК 371.3:334.021.1 (045)

ШИШКІНА Г.В., директор;

НИКОЛАЄВА І.В., заступник директора з навчальної роботи;

КЛИМЕНКО Ю.В., викладач

Відокремлений структурний підрозділ «Бердянський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного»

bktdatu@gmail.com

РІВНОПРАВНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема освіти сьогодні полягає в розриві між теорією, яку студенти отримують у закладі освіти, і практичними навичками, яких чекають від них роботодавці на ринку праці. Дослідження Світового банку, згідно з якими чотири з десяти підприємств у провідних галузях української економіки говорять про великий розрив, стали цьому підтвердженням.

На думку більшості роботодавців, кадрове питання посідає стійке третє місце серед проблем, з якими стикаються підприємства. Саме тому ефективна взаємодія закладів освіти і підприємств є необхідною умовою розвитку системи фахової передвищої освіти та трудових відносин в Україні. Стимулювання цієї взаємодії передбачає узгодженість дій усіх зацікавлених сторін, тобто наявність взаєморозуміння між ними і прагнення до співпраці.

Актуальність рівноправного партнерства зростає у зв'язку з фінансовою кризою, яка не тільки висуває нові вимоги і ставить завдання перед системою фахової передвищої освіти, а й докорінно змінює пріоритети кадрової політики роботодавців.

Реагуючи на вимоги ринку праці, стратегія закладів фахової передвищої освіти в плані професійних компетенцій випускників змінюється пошуком новаторства в освітніх методиках і організації освітнього процесу.

Очевидно, що підготувати сучасного фахівця неможливо у відриві від реальних виробничих умов практики. Тільки разом із роботодавцями, об'єднавши свої зусилля, можливо провести модернізацію освіти.

Сучасна система дуальної освіти, яку наразі впроваджують у нашій країні, дозволить ліквідувати розрив між теорією і практикою під час підготовки кваліфікованих кадрів. Одним з основних принципів дуальної системи навчання є рівноправна відповідальність закладів освіти і підприємств під час підготовки фахівців.

На сьогоднішній день дуальна освіта є однією з найефективніших форм підготовки фахівців у світі, яку поширено в більш ніж 60 промислово розвинених країнах.

Яскравим прикладом може бути система професійної освіти Німеччини, яка, за оцінюванням Міжнародного інституту моніторингу якості робочої сили (Швейцарія), є одним із лідерів за рівнем кваліфікації кадрів, а її система дуального навчання багато в чому виступає зразком для Європейського Союзу.

Упровадження дуальної форми навчання може вирішити багато існуючих проблем, зокрема стосовно розвитку фахової передвищої освіти. Скопіювати закордонний варіант навчання неможливо з об'єктивних причин, головною з яких є відсутність достатньо розробленої законодавчої бази. Реалізація елементів дуальної освіти можлива через рівноправне партнерство, націлене на максимальне узгодження і реалізацію інтересів усіх учасників цього процесу.

Для підприємства – це можливість підготувати для себе кадри, економія на витратах з пошуку і підбору працівників, їх перепідготовки та адаптації. Для молодих людей дуальне навчання – відмінний шанс отримати професійний досвід і в подальшому легше адаптуватися до дорослого життя. Для держави – це ефективне вирішення завдання підготовки більш кваліфікованих кадрів для своєї економіки.

Якщо говорити про досвід ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ імені Дмитра Моторного» з цього питання, то необхідно зазначити, що впровадженню дуальної системи передувала велика підготовча робота, зокрема вивчення досвіду її організації за кордоном.

Визначаючи суть дуального навчання, слід зазначити, що воно підсилює практичну спрямованість підготовки фахівців шляхом інтеграції в освітній процес великого обсягу виробничої практики, що значно підвищує професійну мобільність випускників. Разом із тим, упровадження дуальної системи передбачає принципову зміну організації освітнього процесу, в основі якої є раціональне поєднання протягом усього навчального року теоретичної підготовки та розширеної виробничої практики на підприємстві.

Враховуючи все зазначене, запровадження дуальної системи в коледжі дало змогу визначити перелік заходів, які сприяють максимальному

задоволенню потреб рівноправного партнерства:

1. Заклад освіти та підприємство спільно мають: брати участь у розробці освітньої програми для підготовки кваліфікованих фахівців та графіка проходження практики на підприємстві; виявляти, підтримувати та заохочувати талановитих, здібних студентів; укласти тристоронні договори між закладом освіти, підприємством і студентом; створити наглядову раду для забезпечення корпоративності та прозорості управління; проводити «круглі столи», спільні навчальні семінари за участю викладачів коледжу та фахівців підприємств.

2. Заклади фахової передвищої освіти мають: забезпечити теоретичну підготовку, цілісність освітньої програми навчання та відповідність стандартам освіти, нести відповідальність за якість підготовки здобувачів освіти; обирати спеціальності, освітні програми, навчання за якими проходить організація освітнього процесу за дуальною формою; за визначеними критеріями проводити відбір підприємств, що надають місця практичної підготовки за дуальною формою освіти; розробляти навчальний план відповідно до галузевого стандарту та потреб роботодавців; забезпечувати узгодження змісту теоретичної і практичної частини підготовки; забезпечувати супровід навчання студента на підприємстві, разом з наставником приймати звітність та оцінювати результати.

3. Підприємства мають: розширювати базу практики, надаючи, якщо це можливо, оплачувані «робочі місця» студентам; брати участь у коригуванні навчальних планів, робочих програм, структури організації навчання і практики студентів відповідно до специфіки реальних умов дуальної цільової підготовки; забезпечувати робочими місцями та закріплювати студентів за досвідченими фахівцями; надавати рекомендації з питань поліпшення теоретичної підготовки; бути присутніми на державних іспитах і захисті дипломних робіт.

Спираючись на власний досвід, переведення студентів на дуальну систему навчання в коледжі доцільно проводити тільки з 3-го курсу. Це пояснюється тим, що до цього часу студенти повністю вивчають цикл загальноосвітніх дисциплін, набувають базові знання за фахом і переходять до вивчення профільних дисциплін, які формують основні професійні знання, навички та вміння. У цьому випадку дуальна система стає для студентів полігоном, на якому перевіряють якість отриманих знань, закріплюють теоретичний матеріал, формують практичні навички та вміння, що дуже важливо в контексті вимог компетентнісної моделі підготовки фахівців.

Перевагою запровадження дуального навчання є забезпечення в майбутньому високого відсотка працевлаштування випускників, тому що вони повністю відповідають вимогам роботодавця, оскільки навчання максимально наближене до виробництва.

На перспективу розвитку системи фахової передвищої освіти в дуальному форматі можна зазначити таке: з одного боку, необхідно зберегти сформовану систему освіти, що реалізує принцип «від простого – до складного», а з іншого – «від загального – до конкретного».

Таким чином, дуальна система навчання – це інноваційний тип організації цільової професійної підготовки, який передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки фахівців. Взаємодія освіти з бізнесом – це одна зі складових сучасної моделі, затребувана суспільством. Тому саме зараз необхідна всебічна підтримка впровадження програми дуального навчання у закладах фахової передвищої освіти і має бути продовжено роботу щодо її реалізації в тісній співпраці з роботодавцями.

УДК 377 (045)

СУПРУН В.В., професор кафедри менеджменту освіти та права

Центральний інститут післядипломної освіти Університету менеджменту освіти НАПН України

proftekhosvita@i.ua

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА ОСНОВІ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Створення в Україні сучасної високоефективної системи освіти є однією з найважливіших умов конкурентоздатності держави на європейському та світовому ринку. Сьогодні в Україні склалася нова ситуація в освіті, що зумовлена прийняттям Закону України «Про освіту», Закону України «Про фахову передвищу освіту» та провадженням Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, що ґрунтується на німецькому досвіді, який було презентовано, зокрема, завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проєкту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі» за участю закладів освіти різного рівня.

Своєю чергою, дуальну форму здобуття освіти визначають як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти. Тобто, в підготовці молодих фахівців бере участь і заклад освіти, і підприємство (установа чи організація). Сутність такої системи полягає у тісній взаємодії

підприємства та закладів освіти на основі їхнього партнерства, де обидві сторони є рівноправними партнерами, які розробляють та координують освітній процес, контролюють його результати.

Безумовно, першочерговим завданням розвитку вітчизняної системи освіти постає підвищення її якості, що полягає у досягненні високого ступеня відповідності якості надання освітніх послуг запитам суспільства загалом та конкретних роботодавців, замовників підготовки кадрів зокрема. Цілком очевидно, що це потребує удосконалення форм здобуття професійної освіти, яке має забезпечити системні зміни в освітній діяльності, як пріоритет державної освітньої політики України в сучасних умовах модернізації освіти та децентралізації управління.

Сучасна освітня реформа передбачає, що головною метою навчання стане не отримання суми знань, а оволодіння здобувачем освіти певним набором компетентностей та наскрізних умінь. Закон України «Про освіту» визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу освітню діяльність.

Можна константувати, що нині діючий механізм управління відтворенням виробничого потенціалу не відповідає викликам ринку праці, вимогам роботодавців, гальмує розвиток економіки, що несе загрозу національній безпеці України.

Однак, на нашу думку, дуальна освіта може виступити засобом підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців і є ефективною формою навчання саме для прикладних професій та спеціальностей, пов'язаних саме із виробництвом.

Так, Міністерство освіти і науки України протягом 2015–2017 років експериментує в організації освітнього процесу з елементами дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти кількох міст: Київ (професія «кухар»), Львів (професія «малювальник») та Запоріжжя (професія «токарь»). Цей пілотний проєкт підтвердив позитивні результати: високий рівень працевлаштування – до 97 % , підвищення якості професійної підготовки на 12–17 %, додаткові фінансові надходження (до 50 тис. грн у кожний заклад освіти), зменшення витрат на комунальні послуги та витратні матеріали, більш стійка та взаємовигідна співпраця з роботодавцями.

Слід зазначити, що перелік професій, спеціальностей, де використовують дуальну форму, збільшують. Поширення досвіду трьох міст відбувається в кілька етапів, за якими зараз завершують фазу розроблення нормативно-правової бази, з 2020 року розроблятимуть моделі дуальної форми освіти, впроваджуватимуть проєкти та оцінюватимуть їх

ефективність. А з 2023 року окреслено появу кластерів дуальної освіти, що об'єднують заклади освіти та зацікавлених роботодавців.

Дуальна форма навчання, яку пропонують у МОН, передбачає поєднання освітнього процесу з навчанням на робочих місцях. Лекційні заняття проводять в аудиторіях та кабінетах, а практичні, лабораторні та курсові проекти – на базі підприємств, установ, організацій. Основний принцип дуальної освіти – це практика.

Водночас проти дуальної форми здобуття освіти виступають деякі викладачі закладів освіти. Адже скоротять години, без достатньої кількості яких наразі неможлива гідна заробітна плата викладача.

Цілком очевидно, що шляхом запровадження елементів дуальної форми навчання, насамперед, досягатимуть головного – підвищення якості у наданні освітніх послуг та рівня працевлаштування випускників. Серед основних змін в організації освітнього процесу в разі запровадження елементів дуальної форми навчання слід виокремити: зміну співвідношення навчального часу: теоретичне навчання – 30 %, виробниче навчання та виробнича практика – 70 % навчальних годин; запровадження блочно-модульної побудови освітнього процесу: опанування базового модуля на базі закладу освіти, а потім почерговість: модуль теорії (1–2 тижні) на базі закладу освіти / модуль практики (4–8 тижнів) на базі підприємств, установ, організацій; оцінювання результатів навчання – відповідно до реальних показників професійної підготовки, підтвердженої в умовах виробництва. При цьому якість організації освітнього процесу і його зміст та інформаційно-аналітичне забезпечення є ключовими показниками успішності й ефективності освітнього процесу.

Для провадження національної реформи освіти та формування трудового потенціалу держави потребує удосконалення законодавча база актів, які б регламентували підготовку фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

В умовах створення конкурентного освітнього середовища, оновлення світоглядних і ціннісних орієнтацій професійної діяльності, спрямування змісту освітньої діяльності на виконання мети і завдань Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти потребують суттєвого оновлення й модернізації зміст освітніх програм, технологічний інструментарій викладача, форми і методи навчання, підходи до визначення результативності навчання, засоби навчання, спрямовані на різнобічну візуалізацію змісту навчання та його якості.

Процес навчання повинен мати персональну спрямованість, зорієнтованість на професійні потреби, запити роботодавців, замовників підготовки кадрів й очікування здобувачів освіти, впливати на їхню мотивацію та прагнення до професійної самореалізації, постійного самовдосконалення. Доречним, з нашої точки зору, є запропонувати форми

контролю і оцінювання результативності навчання як результату саме в контексті індивідуально значущих проявів здобувачів; диверсифікувати форми навчання, сприяти реалізації персоналізованого підходу в навчанні.

Аналіз ситуації в чинній системі фахової передвищої освіти свідчить про необхідність збереження державної підтримки конституційних зобов'язань щодо надання відповідної освіти, мотивувальної і стимулювальної ролі державного і місцевих бюджетів для створення оптимальної мережі цих закладів освіти, запровадження багатоканальності їх фінансування, розширення прав і відповідальності.

Необхідним стає також розподіл повноважень, прав та відповідальності органів освіти на загальнодержавному та регіональному рівнях, взаємодії суб'єктів управління освітою, закладів та установ фахової передвищої освіти, органів місцевого самоврядування, стейкхолдерів освіти, громадських організацій і громадян в умовах реформування освітньої галузі. Підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття здобувачами освіти досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптації в умовах професійної діяльності.

УДК 377.354 + 377.018 (045)

ШИМАНОВСЬКИЙ М.М., канд. пед. наук, старший науковий співробітник
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Ідею дуальної освіти запропоновано було в Німеччині, яка з давніх часів належала до традицій промислової цивілізації. Ідею найбільш активно підхопили країни Півночі Європи, а також індустріальна Японія із високорозвинутим духом вертикальної корпоративності, патерналізмом, принципом довічного найму та статичним ринком праці з вкрай низьким рівнем мобільності – близько 2 % [1].

Дуальна система Німеччини, як видається, пов'язана не тільки із вимогами ринкової економіки і мотивацією з боку роботодавців та освітньої системи, але є також результатом зацікавленості державних інституцій влади як на рівні федерального, так і рівні федеральних Земель. Важливу роль відіграє також і громадянське суспільство в особі профспілок та громадських організацій і політичних партій.

Як зазначають сучасні європейські дослідники [2], у деяких країнах Євросоюзу до 15 % випускників шкіл не можуть розпочати професійну освіту. До 30 % молодих людей, які починають професійне навчання, повністю відмовляються від нього або змінюють професію під час професійної підготовки. Професійна освіта значно втратила свою привабливість у більшості країн ЄС. У свою чергу, власники малих та середніх підприємств, які не мають можливості забезпечити повний цикл професійної освіти, скаржаться на відсутність кваліфікації випускників професійних закладів освіти та на дефіцит кваліфікованих фахівців.

Німецькі фахівці з педагогіки та чиновники вважають, що дуальна система пропонує найкраще вирішення проблем розвитку професійних і соціальних навичок, початкової професійної та подальшої професійної освіти й підготовки, кар'єри, працевлаштування, професійної компетентності та ідентичності. Вважається, що саме завдяки дуальній системі у Німеччині найбільш низький рівень безробіття серед молоді порівняно з іншими країнами світу. Традиційно це пояснюють тим, що молодь Німеччини мотивована на досягнення високого рівня кваліфікації [3], однак, варто зауважити, що така мотивація є результатом суттєвих зусиль як самої спільноти, так і інституцій громадянського суспільства, підприємців та держави. У Німеччині близько 50 % усіх випускників шкіл пройшли професійне навчання, що надається компаніями, які вважають найкращим способом залучення кваліфікованого персоналу саме навчання на виробництві [4]. Реалізуючи свою функцію підтримки дуальної системи, федеральна держава з необхідністю надає пільги підприємствам, які: утримуються від масових звільнень працівників та від скорочень; регулярно створюють нові робочі місця; працевлаштовують молодь, жінок та інвалідів.

За кожного прийнятого на роботу некваліфікованого працівника підприємству виплачують одноразову дотацію; за працевлаштування осіб до 30 років надають податкові пільги; фірми, що здійснюють професійну підготовку молоді, отримують компенсацію заробітної плати працівників, які навчаються на виробництві; субсидують компанії, які замість звільнення працівників, у період зниження ділової активності, скорочують робочий час [5; 6].

Відомо, що майже 60 % з-поміж учнівської молоді Німеччини щороку обирають професійну освіту. До 70 % з них обирають дуальну систему, тоді як решту навчають за традиційною моделлю у професійній школі. Сьогодні в Німеччині навчають протягом від 2 до 3,5 років за 349 ліцензованими кваліфікованими професіями, з них 250 – у промисловості та торгівлі [7].

Сфера обслуговування, банківська справа та торгівля, машинобудування та металообробка, медійні концерни, банки, страхові компанії, ремесла та промисли і розробники високих технологій – далеко не повний перелік підприємств, всього близько 450 тисяч фірм, які готові

і навчати на своїх територіях, і брати на роботу кваліфікованих працівників [8].

Центральним законом для професійного навчання в Німеччині є Закон про професійну підготовку (BBiG) [9]). Іншими важливими законами є: Кодекс ремесел (HwO, або Handwerksordnung or HwO or HandwO, Gesetz zur Ordnung des Handwerks – [10]); Постанова про навички тренерів (можна також перекласти «Директива про придатність інструкторів, або Положення про професійну кваліфікацію інструкторів) (Ausbildereignungsverordnung – (AEVO [11]). Постанова про робочі місця (Verordnung über Arbeitsstätten (Arbeitsstättenverordnung – ArbStättV) [12], Закон про зайнятість молоді [13], Постанова про навчання Ausbildungsordnung – [14], Закон про дистанційне навчання (Закон про захист учасників дистанційної освіти – Gesetz zum Schutz der Teilnehmer am Fernunterricht – [15] та інші правові документи. На підставі цих нормативних актів Федеральне міністерство економіки та енергетики (Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, коротко BMWi) [16] спільно з Федеральним міністерством освіти і наукових досліджень (Bundesministerium für Bildung und Forschung – BMBF) [17] приймає положення про освіту, що готують у Федеральному інституті професійної освіти (BIBB) шляхом інтенсивного залучення представників роботодавців та працівників.

Постійна конференція міністрів освіти і культури федеральних Земель (КМК) випускає рамкові плани, які узгоджують з освітніми нормами федерації. Навчальний план загальної освіти в професійних школах розробляють головним чином окремі Землі, оскільки культура і освіта в Німеччині підпорядковуються суверенітету федеральних Земель. До того ж випускні екзамени в усіх Землях однакові, уніфіковані за загальною програмою, отже, по всій Федеративній Німеччині визнають кваліфікаційні свідоцтва, видані у будь-якій Землі. Більш того, кваліфікаційні свідоцтва визнають по всій території Євросоюзу.

На рівні земель керівництво освітнім процесом здійснюють земельні профільні міністерства, які, зокрема, затверджують підручники для використання в школах цієї Землі. У кожній із Земель діє свій закон про освіту, складений на основі «рамкового» федерального закону [18].

Від початку навчання за дуальною системою підписується тристороння угода (договір) між учнем, роботодавцем та закладом освіти. Правова основа для освітніх відносин між підприємством та учнем встановлює контракт на навчання.

Договір на навчання містить такі складові: тип, структура і особливо мета навчання; початок і тривалість навчання; освітні заходи; тривалість регулярного щоденного часу навчання; тривалість випробувального періоду; спосіб оплати та розмір допомоги стажера; тривалість відпустки; передумови для припинення.

Договір про підготовку має для реєстрації бути поданий до компетентного органу – відповідної палати*. Обов'язковою умовою державної реєстрації є перевірена придатність підприємства для освітньої роботи і відповідна ліцензія.

У правових державах традиції та закони завжди визначають області відповідальності адміністративних структур, інших юридичних та фізичних осіб. У питанні про функціонування дуальної освіти йдеться про розподіл відповідно до норм права функціональних обов'язків між Федеральними органами влади, владою Земель, відповідними Палатами та спілками, закладами освіти різних типів, підприємствами та підприємцями-власниками та, зрозуміло, самими учнями.

Таким чином, успіхи Німеччини в економіці загалом, в освіті молоді, у її працевлаштуванні та зайнятості слід розглядати як результат комплексних зусиль, що ґрунтується не тільки на особистій ініціативі освітян та підприємців, але також на цілеспрямованій діяльності залежних від власного громадянського суспільства державних й громадських інституцій німецької держави.

Література

1. Політика регулювання ринку праці та національні моделі боротьби з безробіттям (світовий досвід). Європейський інформаційно-дослідницький центр. Програми USAID РАДА 2015–2016 рр. URL : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28866.pdf> (дата звернення: 22.06.2019).

2. Elna Priedulena The Hamburg Model – exemplary integration of youth into vocational education. URL : <http://www.vet-bsr.eu/wp-content/uploads/2015/09/Manual-Hamburg-Model.pdf> (дата звернення: 15.06.2019).

3. The German Vocational Training System. URL: <https://www.bmbf.de/en/the-german-vocational-training-system-2129.html> (дата звернення: 17.06.2019).

4. Vocational Training in Germany – The Dual System. Chamber of Commerce. URL : <https://www.hk24.de/en/produktmarken/training/vocational-training-dual-system/1147578#titleInText0> (дата звернення: 17.06.2019).

* Промислово-комерційні палати (Industrie- und Handelskammern (Abkürzung IHK)) є регіональні організації, міжгалузеві асоціації підприємців і підприємців. У Німеччині торгово-промислові палати є публічною корпорацією. Вони об'єднують компанії в регіоні. Законодавством належать всі торговці та компанії, за винятком підприємств чистого ремесла, сільського господарства та фрілансерів (які не зареєстровані в комерційному реєстрі). У Німеччині існує 79 торгово-промислових палат, які відповідають за різні регіони. Вони беруть на себе завдання самоврядування регіональної економіки. Основи регулюють Закон про тимчасове врегулювання права торгово-промислових палат (Gesetz zur vorläufigen Regelung des Rechts der Industrie- und Handelskammern).

5. Willkommen, wie können wir Sie weiterbringen? Schule, Ausbildung und Studium. URL : <https://www.arbeitsagentur.de/bildung> (дата звернення: 21.06.2019).

6. Ellen Ehmke, Fabian Lindner Labour Market Measures in Germany 2008–13: The Crisis and Beyond. Labour market measures in Germany 2008–13: The crisis and beyond / Ellen Ehmke and Fabian Lindner; International Labour Office, Research Department. – Geneva: ILO, 2015. URL : https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/inst/documents/publication/wcms_449926.pdf (дата звернення: 21.06.2019).

7. The dual system of vocational training in Germany. URL : <https://ec.europa.eu/programmes/proxy/alfresco-webscripts/api/node/content/workspace/SpacesStore/434e7659-ae68-4b34-b284-995f3ea1ba8d/Dual%20system%20of%20Vocational%20training%20in%20Germany.pdf> (дата звернення: 17.06.2019).

8. Стажер переходит в штат благодаря господдержке, предприятия Германии сами куют свои кадры. URL : <https://rg.ru/2017/09/20/v-germanii-dualnoe-obrazovanie-pomoglo-spravitsia-s-bezroboticej.html> (дата звернення: 17.06.2019).

9. Berufsbildungsgesetz (BBiG) BBiG Ausfertigungsdatum: 23.03.2005 Vollzitat: «Berufsbildungsgesetz vom 23. März 2005 (BGBl. I S. 931), das zuletzt durch Artikel 14 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBl. I S. 2581) geändert worden ist» / Stand: Zuletzt geändert durch Art. 14 G v. 17.7.2017 I 2581 Ersetzt G 806-21 v. 14.8.1969 I 1112 (BBiG). URL : https://www.gesetze-im-internet.de/bbig_2005/BBiG.pdf (дата звернення: 17.06.2019).

10. Gesetz zur Ordnung des Handwerks [Website]. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/hwo> (дата звернення: 17.06.2019).

11. Ausbilder-Eignungsverordnung (AEVO) // Das Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz und das Bundesamt für Justiz Bundesamt für Justiz. URL : https://www.gesetze-im-internet.de/ausbeignv_2009 (дата звернення: 17.06.2019).

12. Verordnung über Arbeitsstätten (Arbeitsstättenverordnung - ArbStättV) [Website]. URL : https://www.gesetze-im-internet.de/arbstdttv_2004/BJNR217910004.html (дата звернення: 17.06.2019).

13. Gesetz zum Schutze der arbeitenden Jugend [Website]. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/jarbschg/index.html> (дата звернення: 17.06.2019).

14. Website. URL : <https://www.pruefen-im-handwerk.de/recht/ausbildungsordnungen-ao> (дата звернення: 17.06.2019).

15. Gesetz zum Schutz der Teilnehmer am Fernunterricht [Website]. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/fernusg/index.html> (дата звернення: 17.06.2019).

16. Bundesministerium für Wirtschaft und Energie [Website]. URL : <https://www.bmwi.de/Navigation/DE/Home/home.html> (дата звернення: 17.06.2019).

17. Bundesministerium für Bildung und Forschung (kurz: BMBF) [Website]. URL : <https://www.bmbf.de> (дата звернення: 17.06.2019).

18. Study-in-germany [website]. URL: <https://www.study-in-germany.de/en> (дата звернення: 17.06.2019).

УДК 378:63 (045)

КРОПИВКО С.В., кандидат технічних наук, викладач-методист;

ГАПОНЮК Н.П., викладач-методист

ВП НУБіП України «Боярський коледж екології і природних ресурсів»

semko_garonyk@ukr.net

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Соціально-економічні трансформації, які проходять в Україні, вимагають вдосконалення та модернізації професійної підготовки фахівців для аграрного сектору економіки України й наближення її змісту до потреб роботодавців, більшість яких вважає, що випускникам українських закладів освіти часто бракує здатності самостійно ухвалювати рішення, швидко знаходити вихід зі стресової ситуації; відсутні професійні навички у діловодстві, логістиці тощо. Причини цієї проблеми доволі прості. Сучасні заклади освіти забезпечують випускникам якісні знання, але не можуть дати необхідних практичних навичок розуміння технологічних процесів, оскільки у більшості з них немає науково-дослідницьких центрів. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є впровадження дуальної системи освіти [1; 2].

Впровадження дуальної освіти допоможе розв'язати важливу проблему деформації системи підготовки кадрів і сприятиме тісному взаємозв'язку між роботодавцем і майбутнім працівником ще на етапі навчання.

Результати навчання мають оцінювати і роботодавці, і заклади освіти. Роботодавець братиме безпосередню участь у відборі студентів, що навчатимуться за дуальною системою. Усе це значний крок уперед назустріч новому формату побудови взаємин усередині освіти.

Дуальна форма навчання, яку пропонує МОН, передбачає поєднання навчання у ЗВО або закладах фахової передвищої освіти з навчанням на робочих місцях. Лекційні заняття проводять у закладах освіти, а практичні, у тому числі курсові проекти – в організації. Студенти-робітники мають

змогу повноцінно виконувати свої обов'язки, отримувати стипендію та заробітну плату [3].

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Рис. 1. Дуальна форма здобуття освіти

Концепція дуальної форми здобуття освіти передбачає:

- модернізацію освітніх програм під потреби ринку праці;
- підвищення якості підготовки фахівців;
- посилення ролі впливу роботодавців на освіту;
- підвищення мотивації для навчання серед учнів і студентів;
- зростання рівня зайнятості молоді;
- скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі;
- підвищення їх конкурентоздатності.

Все це сприятиме тому, що стосунки між учасниками стануть прозорими та зрозумілими, полегшить вироблення подальших документів, у яких прописуватимуться правила функціонування дуальної освіти в Україні (Закон «Про професійну освіту», Закон «Про зміни до Закону «Про вищу освіту», Положення «Про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття освіти») [2].

Позитивною стороною дуальної системи освіти стане її вплив на якість навчання. Викладачам необхідно буде постійно стажуватися на виробництві, адже ставити оцінки, як заманеться, не вийде, бо бізнес контролюватиме якість освіти. На невідповідальних викладачів очікуватимуть, у кращому випадку, перепідготовки, у гіршому – звільнення.

Дуальна форма навчання вигідна для всіх її учасників. Насамперед для здобувачів освіти, оскільки вони отримають не лише теоретичні знання, а й практичні навички. У закладі освіти не завжди є доступ до необхідної сільськогосподарської техніки. Іноді студент може побачити як вона

виглядає лише на стенді. А на сільськогосподарському підприємстві зможе відразу навчитися працювати з цією технікою. Система дуальної освіти дає можливість студенту по закінченні навчання влаштуватися на роботу.

РІВНОПРАВНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗАРАДИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

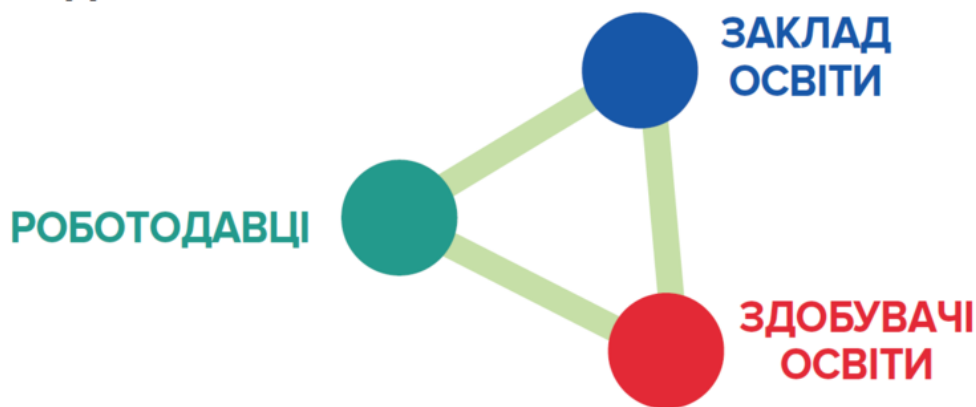

Рис. 2. Рівноправне партнерство заради розвитку освіти

Упровадження дуальної форми навчання вигідне для закладів освіти, адже вони постійно перебувають у пошуку коштів на оновлення матеріально-технічної бази та розвиток. Ці кошти їм може інвестувати бізнес. В Україні вже є позитивний досвід великих компаній, які інвестують в освітні проекти, але поки що це поодинокі випадки. Разом з тим підвищується якість підготовки педагогічного персоналу – викладач має тісно співпрацювати з виробництвом, підвищувати рівень кваліфікації шляхом стажування.

Найбільшою перепорою на шляху впровадження дуальної освіти є неготовність роботодавців, які ще не відчули і до кінця не зрозуміли свою вигоду від участі у дуальній формі освіти. Перед ними стоїть низка важливих проблем. Насамперед, це питання організації робочих місць для студентів, вирішення правових питань (заробітної плати, відпусток, підпорядкованості згідно з вимогами трудового законодавства тощо). Важливе місце належить якості юридичного забезпечення підготовки та функціонування тристороннього договору між підприємством, закладом освіти та здобувачем освіти.

Отже, впровадження дуальної системи:

- усуне розрив між теорією та практикою у процесі підготовки майбутніх фахівців аграрного сектору економіки України;
- дозволить ураховувати вимоги бізнесу щодо формування професійних компетенцій випускників аграрних ЗВО;

- стимулюватиме роботодавців робити інвестиції в аграрну освіту;
- формуватиме нову психологію молодого фахівця-аграрія, підвищуватиме його мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок, сприятиме адаптації у виробничих умовах наближених до реальності [1].

І, найголовніше, – майбутнє аграрної освіти в Україні залежить від ефективної співпраці держави та бізнесу.

Література

1. Дуальна система освітньої підготовки висококваліфікованих фахівців для аграрної сфери України. URL : [https://Users/natal/Downloads/E_apk_2018_7_3%20\(1\).pdf](https://Users/natal/Downloads/E_apk_2018_7_3%20(1).pdf).

2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL :<https://btsau.edu.ua>.

3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>. Малюнки до статті із сайту МОН. URL : <https://mon.gov.ua>.

УДК 619:611 (045)

ЧИГРИНОВ І.В., викладач

Вовчанський коледж Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка

Bondareva8btanya@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Останні роки в Україні лише 20 % випускників шкіл отримують професійну освіту, а решта – вищу. Водночас 80 % безробітних мають вищу освіту.

У європейських країнах, у середньому, 40 % випускників навчаються у закладах професійної освіти. А в таких країнах, як Австрія, Хорватія, Фінляндія, Чехія професійну освіту отримують 70 % студентів.

Відповідно, можна стверджувати, що в Україні ситуація з професійною освітою диспропорційна у підготовці кадрів професійної та вищої освіти. До того ж часто вимоги навчальних програм відрізняються від вимоги працедавців. І працедавцю слід ще вчити випускника. Також сьогодні в освітніх закладах використовують застарілу техніку та обладнання, що не дає можливості повною мірою підготувати фахівця.

Дуальна форма освіти дозволить проводити навчання в умовах, які відповідають сучасним технічним вимогам та на сучасному обладнанні.

Систему дуальної освіти було винайдено і апробовано у Німеччині у 60-х роках ХХ ст.

Німецька дуальна модель навчання знаходить визнання на міжнародному рівні і практикується в низці країн, таких як: Австрія, Угорщина, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Сербія, Словенія, Македонія, Чорногорія, Швейцарія, Португалія, Данія, Нідерланди, Франція і Єгипет; протягом декількох років у Китаї та інших країнах Азії. Систему навчання однієї країни неможливо, просто скопіювавши її, застосовувати в іншій. Її необхідно проаналізувати і адаптувати до умов у системі освіти конкретної країни.

У Німеччині протягом декількох десятиліть взаємодія освіти з виробничою сферою і постійний аналіз тенденцій розвитку цього союзу дає позитивні результати. Дуальна модель навчання має на увазі витрати значних коштів підприємства на підвищення професійної кваліфікації майбутнього фахівця. Незважаючи на те, що жодне підприємство не зобов'язане проводити навчання і жоден підліток не зобов'язаний у ньому брати участь, тим не менш, близько 70 % вікового контингенту приходять сьогодні на навчання за цією системою [3, с. 127]. Дуальна модель навчання має низку переваг для всіх суб'єктів, залучених в освітній процес, особливо для майбутніх випускників. Сучасне покоління, закінчуючи школу, має отримувати якомога більш кваліфіковану освіту, тому необхідно, щоб місця навчання пропонувалися в достатній кількості, були різними і рівномірно розподілені по регіонах.

Концепція дуальної освіти, яку вже зараз практикують в Україні, взяла за основу німецьку модель. Проєкт запустили ще в 2015 році на базі трьох установ професійно-технічної освіти. У 2018 році до системи дуальної освіти приєдналися вже 300 роботодавців.

«Це була програма з підготовки фахівців за трьома спеціальностями: маляр, кухар і токар. Було випущено в 2017 році три експериментальні групи. Цей випуск показав позитивні результати – 97 % випускників було працевлаштовано. У наступному навчальному році проєкт було масштабовано ще на 49 закладів освіти і 54 виробничі професії».

З листопада 2016 року уряд затвердив перелік пріоритетних професій. Підготовку фахівців за цими спеціальностями здійснюють за кошти державного бюджету. Зараз у списку 19 професій. На підготовку фахівців у державному бюджеті цього року виділено майже 120 млн грн.

Також у 2018 році було вдвічі збільшено фінансування на модернізацію закладів профтехосвіти.

У квітні 2019 року уряд затвердив план заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Основні переваги дуальної форми освіти:

1. Забезпечується високий відсоток працевлаштування випускників, оскільки вони цілком відповідають вимогам роботодавця. Навчання максимально наближене до запитів виробництва.

2. Досягається висока мотивація в отриманні знань. Формується психологія майбутнього працівника. Студент раніше адаптується до виробничих відносин в колективі.

3. Студент більше працює не з текстами і уявними ситуаціями, а з виробничими ситуаціями. Складні теорії легше засвоюють через практику і вирішення реальних професійних завдань.

4. Оцінюють якість підготовки фахівців самі роботодавці. Роботодавці отримують можливість оцінити рівень підготовленості майбутніх фахівців безпосередньо у виробничих умовах.

5. Викладачі мають володіти не тільки теоретичними знаннями на рівні, а й всіма нововведеннями на виробництві.

6. Знижується навантаження на бюджет. Частина витрат щодо підготовки кваліфікованих кадрів несе підприємство.

Таким чином, дуальна форма здобуття освіти значно поліпшить якість підготовки фахівців аграрного сектору, що неодмінно позитивно вплине на продуктивність аграрного сектору як питомої ланки економіки України.

Література

1. Глайсснер О. Ю. Система вищого образования в Германии: большое множество путей // *Alma mater*. 2008. № 10. С. 59–60.

2. Аникеев А. А., Артуров Е. А. Современная структура образования в Германии // *Alma mater*. 2012. № 3. С. 67–68.

3. Федотова Г. А. Развитие дуальной формы профессионального образования : дис. д-ра пед. наук : 13.00.08. Москва, 2002. 340 с.

УДК 337.12 (045)

СІВІРІН О.М., викладач

Вовчанський коледж Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка

shkregall@ukr.net

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ РОБОЧИХ КАДРІВ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку країни сформований ринок праці потребує високопрофесійних кадрів, які вміють якісно і відповідально

виконувати свої обов'язки, адаптуватися до мінливих економічних умов. Жорсткі професійні критерії вимагають підвищення рівня підготовленості кваліфікованих кадрів, зокрема в агропромисловому виробництві. Саме новий підхід до системи професійної аграрної освіти дозволить забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих фахівців майбутнього.

Одним з інструментів підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності агропромислових підприємств України є підготовка робочих кадрів за дуальною формою навчання. Дуальна система цілком відповідає основним принципам компетентного підходу, що лежить в основі сучасних державних освітніх стандартів професійної освіти: єдність теорії і практики, міждисциплінарний, інтегрований підхід в основі освітнього процесу, акцент на застосування умінь і знань у професійній діяльності, необхідність мережевих форм організації освітнього процесу.

Інноваційність дуальної системи полягає:

- в зміні організації освітнього процесу, скорочення аудиторних занять до 30–40 % від загальної кількості навчального часу; обсяг виробничої практики збільшено до 60–70 % від загальної кількості навчального часу;
- освітня програма, навчальний план мають бути складені відповідно до професійних стандартів і потреб реального роботодавця-партнера;
- виробнича практика заснована на індивідуальному підході і максимально наближена до умов реального виробництва;
- ознайомлення з корпоративною культурою підприємства;
- забезпечення стипендією від підприємства-партнера;
- тематика курсових, випускних кваліфікаційних робіт, індивідуальних проєктів орієнтована на потенційні потреби підприємства-партнера;
- розвиток інституту наставництва на виробництві, тобто діяльність наставника розглядають як частину партнерської взаємодії, яку регламентують обидві сторони.

Дуальна модель навчання – це інфраструктурна модель, що припускає участь у профорієнтації, формування прогнозу потреб у кадрах, процесі підготовки фахівців і незалежного оцінювання кваліфікації як підприємств і професійних освітніх організацій, так і органів виконавчої влади, бізнес-об'єднань, об'єднань роботодавців, а також рівну відповідальність зацікавлених суб'єктів за якість підготовки кадрів.

До основних принципів дуального навчання слід віднести: практикоорієнтовність – формування професійного досвіду студентів під час занурення їх у професійне середовище в процесі навчання, а також професійно-орієнтовані технології навчання, які спрямовані на формування у майбутніх фахівців значущих для професійної діяльності знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей; комплексність – створення єдиного освітньо-виробничого середовища; інтегрованість – міжпредметні зв'язки, орієнтовані на формування необхідної кваліфікації, створювані на

основі модульних освітніх програм; універсальність – єдність теоретичних і практичних аспектів підготовки майбутніх фахівців; гнучкість і варіативність змісту і технологій освітнього процесу; адаптивність – розвиток здатності до соціалізації фахівця в умовах мінливої виробничої ситуації; партнерство – реалізація заходів з підготовки кваліфікованих кадрів для підприємства на основі рівноправного партнерства; відповідальність – виконання сторонами взятих на себе зобов'язань; інформаційна відкритість – створення відкритого інформаційного середовища про напрями взаємодії підприємства і професійної освітньої організації.

Зважаючи на це, впровадження дуального навчання в освітній процес дасть можливість отримати низку переваг як для держави загалом, так і для підприємств, системи професійної освіти та студентів. Зокрема, ефект від впровадження дуального навчання для підприємств полягає в забезпеченні відтворення і розвитку кадрового потенціалу; можливості підготувати для себе кадри точно під замовлення, забезпечивши їх максимальну відповідність усім своїм вимогам, економлячи кошти на пошук і підбор працівників та їх перенавчання; вирощуванні мотивованих і випробуваних на власному виробництві працівників, які ідентифікують себе з підприємством і знають всі тонкощі виробничих процесів; можливості оцінити рівень підготовленості майбутніх фахівців безпосередньо у виробничих умовах; можливості під час навчання коригувати його зміст, змінювати навчальні програми відповідно до проведення технологічної модернізації підприємства та низки інших переваг.

Для системи професійної освіти впровадження дуальної освіти сприятиме забезпеченню диверсифікації професійної освіти, тобто збільшення різноманітності пропонованих професійних освітніх програм; підвищенню ефективності та якісної підготовки висококваліфікованих фахівців; якісно нові партнерські зв'язки між професійними освітніми організаціями та підприємствами; забезпечення високого відсотка працевлаштування випускників, тому що вони цілком відповідають вимогам роботодавця, а також навчання максимально наближено до запитів виробництва.

Для студентів основними перевагами дуального навчання є високий ступінь мотивації до отримання знань; забезпечення більш різнобічного професійного розвитку студентів, працює принцип «від практики до теорії», який дозволяє більше працювати не з текстами і знаковими системами, а з виробничими ситуаціями; можливість зіставити свої очікування і реалії майбутньої професійної діяльності; професійна адаптація, тобто освоєння нової професійної ролі, вміння самостійно здійснювати професійну діяльність; ймовірність отримати роботу на тому самому підприємстві, де проходив навчання, та більш ранньої професіоналізації.

Отже, дуальна система є дієвим і гнучким механізмом, що дозволяє забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих фахівців, затребуваних на ринку праці і, як наслідок, забезпечення високого відсотка працевлаштування випускників.

Тому впровадження дуального навчання в освітній процес в аграрних закладах освіти є доцільним, своєчасним і перспективним.

УДК 377.6 (045)

ПАНЮРА Я.Й., канд. техн. наук;

БОРУЦЬКА Ю.З., канд. геол. наук;

РИБАК С.Б., викладач-методист

Екологічний коледж Львівського НАУ

Borutska_Yulya@ukr.net

РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ДУАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ЕКОЛОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ЛЬВІВСЬКОГО НАУ)

На сучасному етапі розвитку соціуму особливо актуальними стають питання щодо наближення змісту освіти до вимог ринку праці, необхідність послідовної та системної роботи з упровадження інноваційних принципів дуальної освіти у систему підготовки фахівців в Україні, вважаючи цей напрям роботи відповіддю на ті виклики, які стоять сьогодні перед системою освіти зокрема та перед економікою і суспільством загалом. Адже саме наука, освіта, підготовка кадрів – це перспектива і досягнення високого рівня життя.

За останні десятиріччя у країнах Європейського Союзу спостерігається швидка переорієнтація більшості національних освітніх систем від соціалізації у національній культурі до розробки спільної освітньої політики щодо підготовки кваліфікованих фахівців для життя і роботи в умовах ринково орієнтованої конкурентної глобальної економіки. Кращої країни, як Україна – немає, «симбіоз» людського, природного, земельного, геополітичного потенціалу – неперевершений, але, тим не менше, нашим науковцям, викладачам варто їздити за кордон, бо у європейців є чого повчитися. А оскільки ми дбаємо про підготовку конкурентоспроможних фахівців, нам потрібно і своє вивчати-вдосконалювати, і переймати досвід іноземних колег.

Дуальна освіта дає можливість оптимально поєднати набуття теоретичних знань та практичних навичок, підвищує шанси випускників отримати найкращі робочі місця; забезпечує безперервну модернізацію змісту навчальних програм та гарантує здобуття сучасного рівня освіти, що головне сприяє економічному розвитку країни.

Потрібно акцентувати увагу на основних напрямках роботи щодо впровадження принципів дуальної освіти в Україні, а саме: налагодженні сталих партнерських зв'язків між закладами освіти та виробництвом (організаціями); формуванні системи незалежного оцінювання; розробленні та впровадженні механізмів погодження навчальних програм із партнерськими виробничими організаціями.

Основні завдання полягають у забезпеченні участі представників ринку праці в розробці професійних та освітніх стандартів навчальних програм підготовки й оцінюванні результатів навчання студентів відповідно до кваліфікаційних вимог; можливості проходження практичної підготовки (стажування) студентів на підприємствах; удосконаленні механізмів фінансування підготовки фахівців за програмами, погодженими зі стороною роботодавців, покращенні співпраці між закладами освіти та роботодавцями.

Отже, зважаючи на все вищезадеклароване та ґрунтовний аналіз європейської політики зайнятості, проблеми функціонування і регулювання ринку праці, присутнього у наукових працях Е. Лібанової, І. Безсонової, Л. Лісогор, В. Сердюкової, попередніх досліджень зарубіжного досвіду профільної та допрофесійної підготовки молоді у роботах Д. Дзвінчука, Н. Абашкіної, можемо з впевненістю стверджувати, що в Екологічному коледжі Львівського національного аграрного університету вже доволі тривалий термін започатковано та впроваджують такі дієві механізми, зокрема відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста для спеціальності 101 «Екологія».

Навчальним планом із спеціальності передбачено проходження навчальних і виробничих практик, індивідуального навчання. Практичне навчання студентів – складова частина освітнього процесу, ефективна форма професійної підготовки майбутнього фахівця. Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та засобами праці в галузі їхньої майбутньої професії, формування на базі одержаних теоретичних знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах підприємства. Програми практик забезпечують взаємозв'язок усіх видів практик, передбачають безперервність формування та розвитку в студентів професійних навичок. Для організації практичного навчання студентів Екологічного коледжу Львівського НАУ упродовж багатьох років використовують десятки підприємств і організацій – баз практик, серед яких: ДП «Жовківське лісове господарство», АТ «Львівський хімічний завод», АТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», Департамент екології та природних ресурсів Львівської ОДА, Державна екологічна інспекція у Львівській області, Яворівський національний природний парк, Національний природний парк «Сколівські Бескиди», ПАТ «Львівський жиркомбінат», Інститут біології тварин НААН, ТзОВ «ІК»

«Західдорпроект», навчально-виробничий полігон Екологічного коледжу Львівського НАУ.

Отримавши кваліфікацію «Технік-еколог», наші випускники можуть працювати у спеціалізованих лабораторіях, проектних, виробничих, науково-дослідних організаціях і закладах освіти, спеціалізованих екологічних та санітарно-гігієнічних інспекціях, де вирішують питання охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів і гігієни праці на виробництві.

Загалом, варто також наголосити, що отримання студентами робітничих професій в Екологічному коледжі згідно зі стандартами професійної (професійно-технічної) освіти, а саме: «Лаборант хімічного аналізу», «Агент з організації туризму», «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва», «Озеленювач», «Реставратор декоративних штукатурок і ліпних виробів», «Оператор комп'ютерного набору», дає можливість офіційного працевлаштування вже під час проходження навчально-виробничих і навчально-переддипломних практик.

Отже, дуальна система освіти та впровадження її елементів у закладах освіти України, зокрема в Екологічному коледжі Львівського НАУ, зможе подолати існуючий «теоретично-практичний бар'єр» між освітнім процесом і ринком праці, створити реальну можливість надання сучасної компетенції випускникам закладів освіти і підвищити на теренах нашої держави конкурентоспроможність як випускників закладів освіти, так і самих закладів освіти в умовах сучасного попиту та глобалізації освітніх процесів».

УДК 371.2:377.35 (045)

ЧЕРНІКОВА І.Б., канд. екон. наук, доцент;

КИРИЛЬЄВА Л.О., канд. екон. наук, доцент;

ПОЛУЛЯХ А.М., аспірант

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ПРО ДУАЛЬНУ ОСВІТУ В СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ

Сьогодні в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набуття особистістю якісних вмінь та навичок, приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог. Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Визначено, що вирішення цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові

знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети покладено в основу реформування сучасних закладів вищої освіти, головне завдання яких – підготувати всебічно розвинену особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях шляхом реалізації компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій кожного члена суспільства. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності фахівця сучасності, яка охоплює сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Сьогодні в економічному просторі наукових знань усе більшого значення набуває дуальний спосіб навчання як складова компетентнісного підходу, що поєднує теорію закладу вищої освіти та практику на підприємстві. Вважаємо, що розвиток дуальної освіти в Україні може стати мотивом для підвищення якості освіти, її відповідності стандартам та запитам ринку праці. Дуальний спосіб навчання передбачає отримання студентом теоретичних знань у закладі вищої освіти лише декілька днів на тиждень, а також самостійне опрацювання матеріалу. Рештою підготовки є робота на підприємстві. Таким чином, до освітньої арени долучаються заклади вищої освіти, студентська молодь і підприємства, які починають взаємодіяти, задовольняючи свої потреби.

За умов дуального механізму навчання у закладів вищої освіти з'являється можливість приділяти більше уваги підвищенню своєї конкурентоспроможності, збільшенню кількості абітурієнтів, вирішенню проблеми проходження студентами практики. Сподіваємося, що з обміном досвіду, по-перше, викладачі швидше реагуватимуть на потреби сучасного бізнесу та залежно від вимог регулювати зміст навчальних матеріалів; по-друге, студенти зможуть отримати якісну освіту, додаткові кошти, набути цінного досвіду в практичній сфері, зарекомендувати себе на ринку праці, що в майбутньому збільшить шанси успішно працевлаштуватися. Досліджено, що останнім часом підприємці зіштовхуються з такими труднощами, як добір висококваліфікованого бухгалтера, адже молодь не бажає працювати за фахом, вважаючи його неперспективним та малооплачуваним. Частково така ситуація пояснюється тим, що найчастіше після закінчення навчання молоді фахівці не отримують належної підтримки з боку держави, достатньої зацікавленості, роз'яснень щодо важливості та поважності професії серед інших вакансій, представлених на ринку праці. Маємо думку, що, беручи участь у дуальній освіті, насамперед початківці зможуть сформувати уяву про актуальність майбутньої професії на перших етапах її освоєння, тоді як підприємці забезпечать себе кваліфікованими співробітниками, яких вони підготують заздалегідь, що дозволить зекономити час на перенавчання під свою специфіку діяльності.

Отже, в умовах сучасності, держава вимагає професійних та комплексних знань від фахівця економічного профілю, здатного швидко орієнтуватися у змінах економічного становища, вміти творчо підходити до вирішення професійних питань. Однією з важливих вимог у досягненні цієї стратегічної мети є здатність фахівця постійно оновлювати та підвищувати свій рівень знань.

Наприкінці слід зауважити, що професійна підготовка у закладах вищої освіти нашої країни за дуальним механізмом освіти з використанням особистісно-орієнтованого підходу до освітнього процесу із постійною озброєністю студентів теоретичними знаннями та практичними навичками щодо бачення перспективи є універсальною, адаптованою до сучасного ринку праці, формування бажання та потреби повсякденно поліпшувати результати своєї праці, виховувати в собі якості бережливості, ініціативності, діловитості, дисциплінованості та має відбуватися на кластерній основі.

УДК 378.1 (045)

ПРИЩЕНКО Ю.С., викладач вищої категорії, голова циклової комісії економічно-облікових дисциплін

Відокремлений структурний підрозділ «Оріхівський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету»

pjs29@ukr.net

УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ

Однією з умов економічного зростання нашої країни є підготовка фахівців з високим рівнем професійної компетентності. Випускники коледжу мають бути конкурентоспроможні з високим рівнем професійної компетентності, мобільності, готовності до впровадження нових технологій, здатних до самореалізації, швидкого реагування на запити ринку праці.

Сьогодення ставить нові вимоги оновлення змісту освіти, запровадження інноваційних педагогічних та виробничих технологій, пошуку нових форм і методів організації освітньо-виробничого процесу.

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, зазвичай, на основі договору.

Дуальна освіта надає можливість підприємствам отримати кваліфіковані кадри, а студентам – роботу.

У дуальній системі навчання посилюється і якісно змінюється роль роботодавця, а точніше проявляється співпраця коледжу і підприємства. На території підприємства створюють навчальні робочі місця для студентів та призначають спеціальних підготовлених кадрів, які виступають у ролі наставників.

Дуальна освіта може забезпечити отримання кваліфікованих кадрів, підготовлених до потреб конкретного підприємства і його специфіки.

Одним елементом дуальної освіти під час підготовки фахівців з обліку і оподаткування є написання курсових робіт на підставі реальних даних підприємства. Отримавши завдання для виконання курсової роботи, студентів направляють на підприємства. Разом з бухгалтерами відповідного напрямку їх ознайомлюють з організаційно-економічною характеристикою підприємства, робочим місцем та посадовими обов'язками відповідно до обраної теми. На підприємстві формують вихідні дані для розрахункової частини курсової роботи на основі звітно-облікової документації.

Студенти після повернення з підприємства виконують курсову роботу на основі отриманих вихідних даних. Після рецензування викладачами коледжу курсових робіт їх допускають до відкритого захисту. Члени комісії запрошують представників підприємств, на підставі даних яких виконано курсові роботи.

Одним із завершальних етапів навчання фахівців з обліку і оподаткування є виробнича переддипломна практика, яка надає можливість студентам використати свої теоретичні знання на виробництві. Від правильно підбраної бази залежить якість проходження і виконання звіту студента. Студент, виконуючи програму практики, дублює основні посади працівників бухгалтерії, зокрема головного бухгалтера, а також збирає матеріали для виконання наскрізного завдання звіту з практики на реальних даних підприємства. По завершенні практики прорецензований звіт студент захищає перед комісією, до складу якої входять представники виробничих баз практики.

Зв'язок закладу освіти з виробництвом не завжди вдається налагодити на високому рівні, від цього погіршується якість практичної підготовки та стає неможливим використання елементів дуальної освіти.

Забезпечення послідовності між загальним і професійним навчанням та більш ефективною практичною підготовкою випускників закладів освіти готує випускників до виробничої діяльності та самостійного життя.

Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Організація професійно-практичної підготовки в умовах виробництва має низку переваг:

- студенти не лише знайомляться з виробництвом, але й засвоюють прийоми та навички роботи на робочих місцях бухгалтерії підприємства;

- навчання майбутніх фахівців в умовах виробництва створює високу мотивацію отримання знань і набуття професійних навичок, тому що їх якість безпосередньо пов'язана з виконанням службових обов'язків на робочих місцях;

- зацікавленість керівників відповідних установ підприємства у практичному навчанні свого майбутнього фахівця;

- вплив на студентів працівників бухгалтерії з великим досвідом роботи і психології виробничого середовища на формування та становлення фахівця-початківця, його орієнтацію на конкретне виробництво.

Отже, використання елементів дуальної системи в освітньо-виробничому процесі під час підготовки фахівців з обліку і оподаткування дозволяє: підвищити якість професійно-практичної підготовки, адаптувати професійні знання, уміння, навички випускників до мінливих умов ринку праці, забезпечити можливість як студентів, такі викладачів обліково-економічного циклу долучитися до останніх змін в організації обліку, підвищити рівень і обсяги спілкування викладачів коледжу з роботодавцями, підвищити кваліфікацію викладачів через стажування, підвищити привабливість підготовки випускників з обліку і оподаткування, забезпечити зростання мобільності й конкурентоспроможності випускників коледжу на ринку праці.

УДК 377.36:331.36 (045)

БОНДАРЕНКО О.М., викладач вищої категорії, заступник директора з навчальної роботи

*Коледж переробної та харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка
o.b.15081965@gmail.com*

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАПОРУКА ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОЛЕДЖІ

Головними напрямками розвитку освіти України є досягнення збалансованості між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці, розширення можливостей доступу для отримання фахової освіти, впровадження системи безперервної освіти. Найважливішим напрямом роботи коледжу є забезпечення наступництва закладу освіти з підприємствами, установами, організаціями, фірмами, які є потенційними

роботодавцями для майбутніх випускників. Соціальне партнерство – це довіра та впевненість у завтрашньому дні, це професійні, висококваліфіковані кадри та якісне формування пропозиції до державного замовлення. Дуальна освіта дозволяє узгодити взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів для переробної та харчової промисловості.

Основними інноваційними формами співпраці підприємців у підготовці кадрів для переробної та харчової промисловості з коледжем є:

1. Формування змісту освіти – участь у визначенні актуальних спеціальностей, участь у формуванні освітніх програм та стандартів освіти з метою їх адаптації до потреб ринку праці, участь в оцінюванні якості освіти.

2. Організація освітнього процесу – проведення навчальних практик і стажувань на підприємствах, підвищення кваліфікації викладачів закладів фахової передвищої освіти на підприємствах, участь фахівців з виробництва у процесі навчання (проведення лекцій, практичних занять тощо).

3. Створення інноваційної інфраструктури – підвищення кваліфікації працівників підприємств на базі коледжу, модернізація виробничого та навчального обладнання.

4. Спільне вирішення фінансово-економічних аспектів – фінансова участь підприємств у підготовці фахівців для своїх потреб, укладання тристоронніх договорів (студент, заклад освіти, підприємство) на підготовку фахівців із подальшим працевлаштуванням випускників, заохочення державою інвестування підприємствами коштів у підготовку фахівців.

Але соціальне партнерство співпраці закладів освіти і роботодавців у сфері освіти може мати такі проблеми: значна кількість роботодавців, які потенційно можуть бути соціальними партнерами відмовляють в укладанні довгострокових угод про співпрацю у зв'язку з економічною нестабільністю; не всі роботодавці висвітлюють новітні технологічні процеси приготування виробів, побоюючись конкуренції на ринку збуту; однією з проблемних питань сьогодення є велика вартість сучасного обладнання, що унеможлиблює самотужки закладу освіти його придбати, а співпраця з підприємствами різної форми власності створює належні умови для відпрацювання професійних умінь і навичок студентів на підприємстві.

Тому велику роль відіграє налагодження конструктивного, взаємовигідного партнерства з підприємцями, що дозволить залучити додаткові ресурси для розвитку закладу освіти і забезпечення дуальної освіти. Ефективність соціального партнерства залежить від особистісного потенціалу і рівня професіоналізму викладачів, майстрів виробничого навчання, їх уміння організувати цілеспрямовану спільну роботу зі студентами, професійно-практичну діяльність у всіх її формах і видах. Упровадження в освітній процес нових інноваційних технологій, співпраця закладу освіти з роботодавцями регіону, вивчення ринку праці, пошук

інноваційних шляхів соціального партнерства, налагодження тісних взаємозв'язків – це є основні напрями інноваційного розвитку закладу освіти.

Безпосередньо питаннями налагодження зв'язків з бізнесом у коледжі займається Центр практики, працевлаштування і кар'єрного росту студентської молоді. Використовуючи різні види і форми роботи для встановлення соціального партнерства з роботодавцями, Центр практики проводить виробничі, науково-практичні конференції, бізнес-форуми, Дні вакансій, бізнес-тренінги, майстер-класи фахівців підприємств та представників державної служби зайнятості, представників Спілки підприємців Харківської області, екскурсії на провідні підприємства харчової промисловості, відвідування центрів зайнятості та агенцій з працевлаштування; організовує участь у роботі щорічного міжнародного Харківського «Агрофоруму».

Для забезпечення професійно-практичної організації освітнього процесу у коледжі застосовують такі заходи: професійна спрямованість усіх навчальних дисциплін (предметів); урізноманітнення форм проведення занять (заняття-екскурсії на виробництво, віртуальні екскурсії з використанням комп'ютерної техніки, інше); розширення використання професійної лексики (проведення соціологічних досліджень, інтерв'ю з робітничими кадрами як елемент індивідуальних завдань на практику); оформлення інформаційних куточків у навчальних кабінетах про сучасні досягнення в галузі переробної та харчової промисловості; проведення виховних годин про видатних учених, винахідників, конструкторів, випускників коледжу цієї галузі.

Водночас потрібно перетворити студента з пасивного учасника освітнього процесу в активного суб'єкта, що приведе до змін у формуванні професійно-практичних компетенцій випускника, а саме: соціальної компетентності – студент розуміє з ким працюватиме; професійної компетентності – які функції і реальні роботи виконуватиме по закінченні коледжу; методичної компетентності – набуває алгоритму професійних дій під час виробничих функцій; особистісної компетентності – усвідомлює вмотивованість своєї майбутньої професійної діяльності.

Отже, дуальна освіта – це співпраця з роботодавцями щодо практичного навчання і працевлаштування випускників коледжу, які базуються на соціальному партнерстві і відіграють ключову роль у забезпеченні професійно спрямованого навчання студентів. А спільна взаємодія адміністрації, педагогічного колективу і студентів закладу освіти з підприємцями регіону сприяє більшій популяризації спеціальностей, які є у закладі освіти, дозволяє вчасно реагувати на пропозиції виробництва щодо професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців, сприяє швидкій адаптації випускників.

УДК 378.1 (045)

ПРИЩЕНКО К.В., викладач вищої категорії, завідувач навчально-методичної лабораторії практичного навчання

Відокремлений структурний підрозділ «Оріхівський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету»

kr34@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО АГРАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

Дуальна форма освіти передбачає поєднання навчання у закладах освіти із навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях. Необхідність упровадження дуальної освіти (передусім, для технічних, інженерних спеціальностей) зумовлено проблемою невідповідності рівня підготовки випускників закладів освіти вимогам сьогодення.

Традиційне навчання в більшості закладів освіти рівня коледжу (технікуму) відбувається за класичною схемою – лекції, практичні заняття, навчальні практики, курсові роботи чи проекти, виробничі практики, дипломне проєктування і випуск фахівця. Опираючись на великий педагогічний досвід викладачів, підтримується належний рівень підготовки випускників. Ні для кого не секрет, що рівень матеріально-технічного оснащення більшості закладів освіти сучасними машинами, обладнанням задовільний, і потенційні зміни сучасного аграрного виробництва спостерігаються в інтернет-мережі, участі в Днях поля, виставках і на екскурсіях. Це все як результат впливає на стан підготовки студентів не з кращого боку, особливо в практичному плані.

Час, необхідний на законодавчу підготовку до впровадження в Україні дуальної освіти, може бути використаний для вивчення існуючого досвіду дуальної освіти. Для того щоб прискорити впровадження дуальної освіти в закладі освіти, необхідно поетапно вивчати особливості організації освітнього процесу в нових сучасних умовах.

Студентів потрібно правильно мотивувати для того, щоб вони прагли пізнавати майбутню спеціальність і бачити, що тільки висококваліфікований фахівець може мати гарну роботу і високу платню за неї.

З другого курсу студенти спеціальності «Агроінженерія» починають вивчати курс технічних і спеціальних дисциплін. Передую цьому «Ознайомлювальна практика», від рівня організації якої, залежить перша мотиваційна складова підготовки фахівця. Проводити її слід на кращих аграрних підприємствах, підприємствах технічного сервісу і виробництвах

сільськогосподарської техніки. Практичні бази мають продемонструвати, де майбутній випускник зможе працювати, які знання і вміння потрібні будуть йому для майбутньої роботи.

Наступним елементом дуальної освіти є впровадження занять на виробництві для практичних занять і навчальних практик спеціальних дисциплін. Тут особливу увагу потрібно звернути на вибір баз практики, які б задовольняли всі вимоги програми підготовки з дисципліни.

Проблемою підготовки є також комплектування закладів освіти педагогічними кадрами, які б мали не тільки відповідну освіту, а ще й практичний досвід. Тому без виробництва сьогодні неможливо підготувати висококваліфікованого фахівця. Одним з видів підвищення кваліфікації викладачів є стажування, було б доречним проводити його на базі сучасних аграрних підприємств. Викладачі безпосередньо від виробничників отримували б побажання для підготовки студентів і самі здобували досвід роботи і організації сучасного аграрного виробництва.

У період закінчення третього і початком четвертого курсу в навчальному плані проходить виробнича технологічна практика протягом двох місяців. Цей елемент практичного навчання найбільш підходить до дуальної освіти, де вже повнолітні студенти, маючи посвідчення тракториста-машиніста, посвідчення водія транспортних засобів і значний обсяг теоретичних знань, проходять практику в аграрних підприємствах. Враховуючи, що в сільському господарстві сьогодні кадрова проблема зв'язана з трудовою міграцією населення за кордон, студенти отримують місця практики здебільшого на штатні посади з отриманням заробітної плати. І вже не перший рік студенти стаціонару після закінчення технологічної практики мають бажання перейти на заочне відділення чи отримати індивідуальне навчання на випускному курсі.

Тісний зв'язок освітнього процесу з виробництвом проходить також під час проходження студентами переддипломної практики. Студенти дублюють основні посади фахівців згідно з програмою практики, отримуючи можливість отримати досвід управління процесами на виробництві. Також збирають вихідний матеріал для дипломного проєкту. І в цей момент необхідно залучати виробничників до підготовки виробничого завдання для дипломного проєктування студентів, щоб по завершенні роботи прорецензувати його працю з можливістю часткового використання чи впровадження в роботу підприємства, а також взяли участь у захисті роботи і оцінити можливість надання студентові робочого місця.

Дуальна освіта набагато складніша за традиційну практику і потребуватиме більшого залучення ресурсів підприємства, оскільки підприємствам потрібно буде організувати повноцінний освітній процес із залученням власного обладнання та власних фахівців.

Врегулювати в майбутньому на законодавчому рівні одне з проблемних питань для впровадження дуальної освіти – вимоги до підприємств в плані організації освітнього процесу. Ми змогли б тісно співпрацювати з підприємствами в наданні освітніх послуг на їхній базі, вирішилось би питання працевлаштування випускників і заповнення існуючих вакансій в аграрному виробництві та сфері технічного сервісу АПК.

УДК 378.1 (045)

КОСТЕНКО Т.В., завідувач навчально-методичної лабораторії
з впровадження елементів дуальної освіти та робітничих професій
ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж»
ktv.1610@ukr.net

РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ – ШЛЯХ ДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ЖИТТЯ

Прийняття Закону «Про фахову передвищу освіту» та проекту Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти для закладів освіти є одним із суттєвих важелів для підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти та подальшого працевлаштування.

У закладах освіти існує багато проблем щодо якісної підготовки фахівців, безпосередньо у реалізації практичної складової: брак або повна відсутність сучасної техніки, обладнання та технологій, до використання яких необхідно підготувати молодих фахівців, байдужість масштабних товаровиробників до поліпшення матеріально-технічного забезпечення закладів освіти та стану якості надання освітніх послуг, відмови працедавців працювати зі студентами, втрата важелів державного адміністративного впливу на приватні підприємства, поширення практики роботи випускників не за фахом або не за відповідною кваліфікацією.

Одним із перспективних шляхів вирішення цих проблем може стати впровадження дуальної форми здобуття освіти, яка передбачає: встановлення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців та студентів з метою набуття останніми практичного досвіду в умовах реальної професійної діяльності, об'єднання зацікавленості роботодавців, закладів вищої освіти і здобувачів освіти як підготовки майбутніх фахівців, широке залучення роботодавців до формування навчальних планів підготовки фахівців, захисту звітів практичної підготовки та кваліфікаційних випускних робіт студентів, набуття здобувачами освіти компетентностей, які дозволять

їм адаптуватися до різноманітних економіко-технологічних змін, поєднання теоретичних знань з практичним досвідом роботи на підприємствах, збільшення шансів на отримання першого робочого місця після закінчення закладу освіти, отримання практичного досвіду під час навчання та можливості заробітку в процесі навчання, наявність до завершення навчання стажу роботи, необхідного для подальшого професійного та кар'єрного росту.

Заклади освіти зможуть приймати рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти на основі досліджень ринку праці, визначати перелік освітніх програм, за якими навчання за дуальною формою є доцільним.

Впровадження дуальної освіти та Закону «Про фахову передвищу освіту» дасть можливість людям дорослого віку змінити професію за бюджетні кошти, вступати не за результатами ЗНО, а за фаховими випробуваннями у самому закладі, поєднувати роботу і навчання, підвищувати свою фахову майстерність, здійснювати програму «навчання протягом життя», а процедуру відбору здобувачів освіти для навчання за дуальною формою спільно реалізовуватимуть суб'єкти господарювання і заклади освіти.

Аграрному сектору економіки України, що належить до найважливіших галузей економіки, в умовах інноваційних технологій і прогресивних змін у сфері виробничих процесів бракує висококваліфікованих фахівців. Тому Немішаївський агротехнічний коледж приступив до реформування своїх освітніх програм, у нас теоретична підготовка достатньо прив'язана до практики та практичних занять, викладачі коледжу відвідують різні країни Європи, заклади освіти і сучасні підприємства та, запозичуючи досвід колег, упроваджують у свою роботу.

У нас налагоджено тісну співпрацю з підприємствами регіону, що дозволяє нашим студентам проходити практичні навчання, ми запрошуємо досвідчених керівників підприємств, практиків і фахівців до навчальних курсів, проведення майстер-класів, семінарів-практикумів, проводимо навчальні заняття на потужностях базових підприємств («навчання на виробництві»). Це дає змогу роботодавцям вносити корективи та долучатися до процесу підготовки, а не перенавчання випускників, а також ефективніше використовувати часовий і фінансовий ресурс студентів, закладу освіти, роботодавців.

Запровадивши дуальну освіту, ми зможемо підготувати достатню кількість висококваліфікованих фахівців для аграрного сектору економіки України.

УДК 378.1 (045)

ЛИТВИНЕНКО А.В., канд. с.-г. наук, директор

Глухівський агротехнічний інститут імені С.А. Ковпака Сумського НАУ

СПІВПРАЦЯ, ЩО ПРИНОСИТЬ УСПІХ...

(з досвіду підготовки фахівців за дуальною формою у Глухівському агротехнічному інституті імені С.А. Ковпака Сумського НАУ)

Якісна підготовка майбутніх фахівців у сьогоднішній Україні – це, насамперед, інноваційні освітні технології, новітня організація освітнього процесу, залучення до нього і активна співпраця учасників – викладачів, студентів, роботодавців.

Така форма співпраці, за її належної організації, приносить успіх усім зацікавленим сторонам. Закладам освіти, підприємствам, представникам агробізнесу, роботодавцям, які отримують фахівців із ґрунтовною теоретичною і, особливо, практичною підготовкою, та й самим випускникам, здатним максимально оперативно і успішно адаптуватися до виробничих та життєвих реалій сьогодення, конкурентоспроможним на ринку праці не лише України, а й країн далекого зарубіжжя.

Глухівський агротехнічний інститут імені С.А. Ковпака Сумського НАУ готує фахівців освітнього ступеня бакалавр із 3-х та освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст із 8-ми спеціальностей. Причому 8 із 11 спеціальностей належать до технічних чи технологічних, що потребує наявності досить потужної матеріально-технічної бази та значною мірою впливає на організацію співпраці зі сучасним високотехнічним виробництвом.

Організація співпраці з виробництвом – справа дуже відповідальна, адже потрібно органічно поєднати сподівання та реалії трьох рівноправних учасників: закладів вищої освіти, роботодавців та студентів. В інституті ця співпраця проходить декілька послідовних етапів:

1. Аналіз потреб ринку праці.
2. Визначення потенційних підприємств-партнерів.
3. Визначення напрямів взаємовигідної діяльності.

Основними формами співпраці є:

- Проведення навчальних занять на виробництві.
- Роботодавці беруть участь у процедурах здійснення державного контролю за якістю підготовки в закладі через роботу в державних екзаменаційних та кваліфікаційних комісіях.

- Корегування навчальних планів та програм підготовки.

- Проведення спільних заходів на базі інституту: круглих столів, майстер-класів, тренінгів, практичних конференцій, ярмарків вакансій, днів кар'єри тощо.

- Допомога у модернізації матеріально-технічної бази.

- Проведення виробничих практик – один із основних напрямів співпраці з роботодавцями.

- Працевлаштування випускників. Підсумок співпраці з роботодавцями, показник її ефективності, взаємовигідності. Із студентів, які проходили виробничу практику на базі агропромислових підприємств, організацій та установ, після завершення навчання в інституті 80 % залишаються працювати там, де проходили практику.

Але найперспективнішою формою співпраці з виробництвом є дуальна форма здобуття освіти, за якої теоретичні знання студентам потрібно надавати у закладах вищої освіти, а практичні – на базі сучасних підприємств. Звичайно, ця система не є новою і унікальною, але сьогодні вона відповідає, враховує інтереси всіх зацікавлених сторін: держави, закладу, підприємств, студентів та їх батьків. Особливо зацікавлені в ній студенти, адже, ні для кого не є секретом, що за можливості, студенти старших курсів уже працюють.

Разом з тим, дуальна форма навчання ставить перед усіма зацікавленими сторонами значні вимоги.

Заклади вищої освіти мають:

- забезпечити якісну теоретичну підготовку;
- налагодити дієву співпрацю з роботодавцями;
- здійснити відбір підприємств-партнерів;
- розробити навчальні плани для дуальної форми;
- узгодити зміст теоретичної та практичної підготовки;
- постійно здійснювати дистанційний супровід навчання за дуальною

формою.

Студенти мають:

- старанно та відповідально навчатися на робочих місцях;
- дотримуватися вимог корпоративної політики;
- співпрацювати з наставниками від ЗВО та підприємств;
- дотримуватися правил техніки безпеки та охорони праці;
- своєчасно та якісно виконувати доручені завдання.

Підприємства-учасники навчання за дуальною формою мають:

- відповідати встановленим критеріям;
- відповідати за техніку безпеки та охорону праці;
- брати участь у розробці освітньо-професійних програм;
- брати участь у відборі студентів для навчання за дуальною формою;
- брати участь в оцінюванні результатів навчання студентів;
- закріплювати наставників від підприємства;
- надавати необхідні ресурси для роботи студентів.

В інституті використовуємо блочну модель навчання за дуальною формою, яка передбачає, що студенти протягом семестру навчаються

безпосередньо на робочих місцях а потім, під час екзаменаційної сесії складають передбачені навчальними планами та графіком освітнього процесу екзамену.

Основні етапи навчання за дуальною формою:

1. Формування бази студентів, які бажають навчатися за дуальною формою (на підставі заяви-клопотання від підприємства та заяви студента до/або на початку навчального року).

2. Відбір підприємств-партнерів для організації навчання за дуальною формою (до початку навчального року).

3. Укладання тристоронніх договорів (до/або на початку навчального року).

4. Призначення координатора від ЗВО (в інституті – заступник директора з навчально-виробничої роботи).

5. Призначення куратора від ЗВО (викладач професійних дисциплін, на початку навчального року).

6. Формування індивідуального плану студента (протягом першого тижня навчального року).

Після організаційного тижня в інституті студенти під керівництвом наставників від підприємства приступають до навчання безпосередньо на робочих місцях. Методичний супровід в дистанційній формі здійснюють викладачі інституту: студенти зобов'язані якісно виконати та своєчасно здати всі завдання, передбачені індивідуальним навчальним планом (у т. ч. і заліки).

Завершальним етапом навчання за дуальною формою (як і за денною формою) є обов'язкова підсумкова семестрова атестація студентів (здійснюється під час екзаменаційної сесії). Здебільшого проводиться за участю керівників та/або провідних фахівців, наставників від виробництва (екзамену можуть проводити і безпосередньо на підприємстві).

Дуальною формою навчання в інституті охоплені студенти-бакалаври I–II курсів, які навчаються за скороченим терміном, та студенти-молодші спеціалісти III–IV курсів.

Дуальна форма навчання – перспективний напрям діяльності закладів освіти, яка на сьогоднішньому етапі реалізації має низку позитивних та негативних моментів.

Позитивні:

- використання МТБ підприємств (актуально для підготовки з технічних та технологічних спеціальностей);
- практичне навчання в умовах реального виробництва;
- перспективи майбутнього працевлаштування;
- підвищення якості практичної підготовки.

Негативні:

- недостатня зацікавленість керівників підприємств та власників у такій формі співпраці (потрібна програма державної підтримки і стимулювання);

- відсутність сертифікованих підприємств та керівників від підприємств;

- не повною мірою розроблене нормативне та методичне забезпечення навчання за дуальною формою;

- нормативно не врегульована оплата праці керівників від закладів освіти та підприємств.

Ефективність діяльності закладу освіти залежить від багатьох чинників, в тому числі і від того, наскільки успішно організовано співпрацю з роботодавцями щодо навчання студентів за дуальною формою. Співпраця, яка обов'язково принесе успіх.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Безвух С., Стопчак С. Соціальне партнерство науки і бізнесу: форми взаємодії, проблеми і рекомендації щодо їх вирішення // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 3. С 7–14.

3. Бойчевська І. Б. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині // Порівняльно-педагогічні студії. Умань : ПП Жовтий О.О., 2009. Вип. 2. С. 68–74.

4. Вчитися на роботі: як працюватиме дуальна освіта в Україні. URL : <https://uain.press/articles/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuye-dualna-osvita-v-ukrayini-943921>.

5. Дуальна освіта. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.

6. Дуальна освіта: як втримати ІТ-мізки в Україні. URL : <https://dou.ua/lenta/columns/dual-education-in-ukraine>.

7. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. URL : <https://mon.gov.ua/en/news/usi-novivni-povidomlennya-2017-11-21-v-rozdiligromadske-obgovorennya-rozmishheno-proekt-konczepczyi-pidgotovki-faxivczivza-dual>.

8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL : <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>.

9. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні : погляд у майбутнє // Вища школа. 2006. № 32. С. 3–22.

10. Щербата Т. Теоретичні аспекти налагодження партнерських відносин підприємств із ВНЗ // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2016. № 847. С. 193–197. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2016_847_31.

УДК 378.1:631.3:631.5 (045)

СОРОКА В.С., канд. с.-г. наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи;

ПРИЩЕПА А.М., канд. с.-г. наук, професор, директор Навчально-наукового інституту агроекології та землеустрою;

КОЛЕСНИК Т.М., канд. с.-г. наук, доцент, завідувач кафедри агрохімії, ґрунтознавства та землеробства

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

t.m.kolesnyk@nuwm.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ФІЛІЙ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ НА ВИРОБНИЦТВІ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дуальна освіта є відмінною можливістю отримати практичні навички та сформуванню потужну теоретичну основу саме із тих знань, яких вимагає те чи інше виробництво. При цьому потрібно враховувати, що кожен тип виробництва, навіть кожен окремий об'єкт мають свою специфіку. Тому якщо студент за період дуальної освіти пройдёт лише один тип чи об'єкт виробництва, існує небезпека того, що здобуті практичні знання не забезпечать йому можливості бути універсальним фахівцем, який легко може змінити місце роботи на випадок потреби. Дуальна освіта передбачає також і теоретичну підготовку студента, яка дається переважно у закладі освіти через лекційні, семінарські заняття тощо, частково – на виробництві через різноманітні тренінги, виробничі наради, круглі столи і т. інше. Часто виникає дилема: підтримати бажання студента отримувати дуальну освіту чи ні. Якщо запитати про це у студента, то відповідь буде однозначною: «так». Більшість керівників виробництва дають таку саму відповідь. Тому у закладів освіти не залишається іншого шляху, як якісно задовольнити вимоги і студента, і виробничника, заради яких власне і здійснюється освітній процес, створивши можливість студентові отримати дуальну освіту. Яким чином це зробити? Варіантів та рішень може бути багато.

Кафедра агрохімії, ґрунтознавства та землеробства Національного університету водного господарства та природокористування розробила схему дуальної освіти для студентів, які навчаються за спеціальністю 201 «Агрономія», яку зображено схематично на рис. 1.

У цій схемі передбачено створення філій кафедри на підприємствах щонайменше двох основних типів (може бути більше): господарство 1 із органічною системою рослинництва та господарство 2 із конвенційною системою рослинництва. Передбачено, що студент-дуальник по чергово укладатиме угоду про дуальну освіту із кожним із цих підприємств, щоб здобути практичні навички і органічного, і конвенційного рослинництва, щоб стати універсальним агрономом. За бажанням студент може зупинитися на одному із підприємств і стати агрономом-органіком чи традиційним агрономом. При цьому колектив кафедри має сформувати наукову групу для кожного підприємства, яка забезпечуватиме науково-практичний супровід виробництва через польові дослідження в умовах цього виробництва та на його базі. Підприємство в свою чергу має забезпечити філію компетентним фахівцем, який проводитиме практики для студентів та забезпечуватиме поточний нагляд за польовими дослідженнями. Усі умови оговорюють під час укладання угод про формування філій освітніх установ на виробництві.

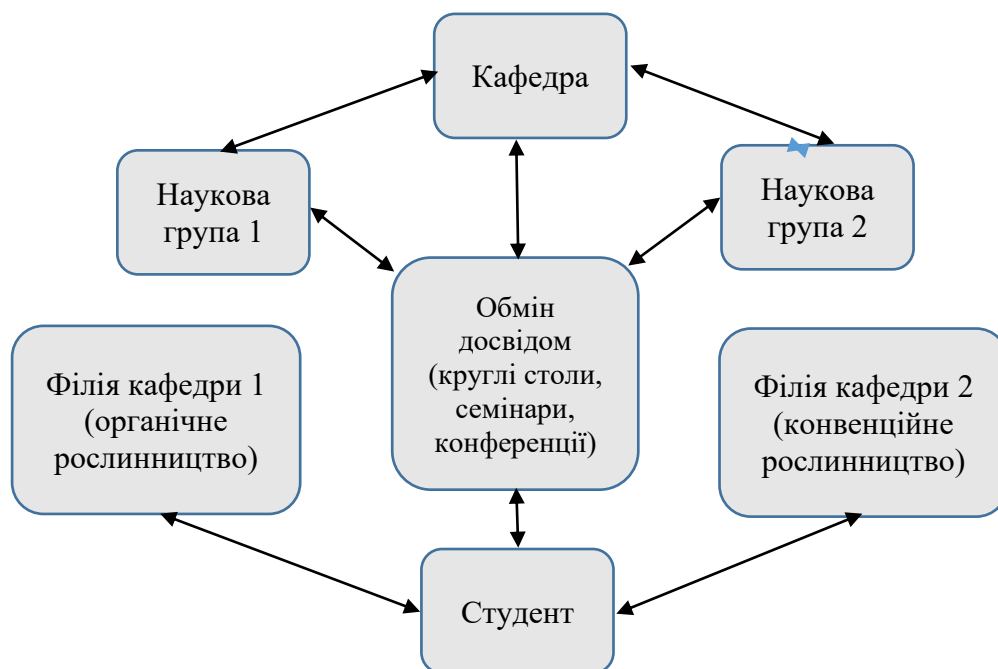

Рис. 1. Схема дуальної освіти студентів спеціальності 201 «Агрономія»

У представленій стратегії ключовими є взаємовигідні взаємовідносини між кафедрою та виробництвом, від яких напряму залежить якість освіти студента-дуальника. Чому ці взаємовідносини мають бути саме взаємовигідними? Тому, що жодне підприємство не працюватиме собі у збиток в найближчій чи дальній перспективі. Тому, що кафедри не існуватиме, якщо не буде студента, якому передаються передові знання та досягнення науки, якого потрібно навчити мислити, якщо не науково, то

хоча б практично-варіативно. Це основне завдання кафедри. Освітній процес займає багато часу у викладача, тому на наукову діяльність залишається мало часових, фізичних та моральних ресурсів. Дослідження в агрономії найчастіше базують на різного роду експериментах, вагому частку яких займають саме польові дослідження. Тому організація наукових польових досліджень на виробництві дає змогу отримати такі позитивні ланцюгові ефекти:

- 1) економія часу викладача-вченого;
- 2) економія матеріально-технічних ресурсів вишу;
- 3) прив'язка напрямів досліджень до вирішення виробничих завдань;
- 4) формування довіри виробничника до вчених та результатів їхньої діяльності;
- 5) формування тісного ефективного кластеру взаємодій учених – студент – виробничник;
- 6) прискорення вирішення проблем виробництва за допомогою інноваційних науково-практичних рішень;
- 7) наукове пояснення причин та прогнозування наслідків багатьох виробничих процесів;
- 8) і головний кінцевий ефект ланцюжка – масштабування вдалих інноваційних наукових рішень у виробництво.

Важливим є питання щодо оцінювання результатів такого навчання студента. Студент-дуальник отримує такий самий диплом, як і всі студенти, які здобувають традиційну освіту. Проте у дипломі доцільно вказати, що впродовж певного терміну студент проходив дуальну освіту на певному підприємстві, що сформує вищий рейтинг такого випускника під час працевлаштування та забезпечить його необхідним досвідом роботи.

Питання оцінювання результатів навчання студента за період дуальної освіти в експериментальному проєкті кафедри агрохімії, ґрунтознавства та землеробства Національного університету водного господарства та природокористування вирішено таким чином. Практичну складову дуальної освіти за кожною дисципліною оцінює керівник студента на підприємстві (40 % оцінювання) та викладач зі своєї дисципліни (20 % оцінювання), теоретичну складову (40 % оцінювання) оцінює центр незалежного оцінювання через тестування студента (тестова програма складається із тестів, розроблених спільно викладачем та керівником на виробництві (50% : 50%). Найбільш складним питанням у цьому напрямі є розробка адекватних тестових завдань, котрі охоплювали б достатньо базову теоретичну складову дисципліни та необхідні практичні навички. Тому доцільним є створення науково-методичної групи із представників різних вишів та різних підприємств у майбутньому, яка розробляла б такі завдання, щоб вони були водночас універсальними та враховували б специфіку регіонів України чи навіть світу.

УДК 374.7 (045)

САЄНКО Л.І., методист

Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти

saenkoludmila_nmc@ukr.net

ЯКІСТЬ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Якісна освіта нині є однією з обов'язкових умов успішного існування будь-якої країни. Світове співтовариство визнало, що освіта, добробут і здоров'я людини – головні чинники рівня її життя, а якість освіти є пріоритетом у розвитку громадянського суспільства. Нові цивілізаційні виклики у багатьох країнах призвели до справжнього освітнього буму, до хвилі глибоких реформ чи модернізації систем освіти. І Україна не є винятком. Головним сьогодні є усвідомлення цієї проблеми, розуміння того, що таке якість освіти, чим її визначають та від чого залежить, як її можна підвищити та чому з таким утрудненням просувається цей процес.

Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість. Найбільш чітким у концептуальному розумінні є таке визначення якості освіти. Якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості.

Реформа освітньої галузі є надзвичайно важливою. Сьогодні освіта має задовольняти потреби особистості та суспільства, економіки та відповідати світовим тенденціям. Тому головна мета сучасної реформи освіти – нова висока якість освіти на всіх рівнях: від початкової школи – до закладів вищої освіти. Одним із кроків реформування освіти є впровадження підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти.

Роботодавці і заклади освіти разом готують фахівців у багатьох країнах, зокрема в Австрії, Швейцарії, Німеччині. У Німеччині майже дві третини студентів дуальної системи освіти проходять навчання на середніх і великих підприємствах. За такою формою навчання студент отримує знання, які необхідні для майбутньої професії.

За українським законодавством, «дуальна форма здобуття освіти» – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Суттю дуальної системи навчання в Австрії є надання переваги в освітньому процесі практичній частині за обраним фахом на підприємстві. Практичні знання дуже цінують на ринку праці, і тому студент протягом чотирьох років навчання зобов'язаний працювати на підприємстві, оскільки за нього йде оплата згідно з дуальною угодою між ЗВО і підприємством;

після закінчення угоди він вільний, може йти на іншу роботу або вступати у ЗВО.

Швейцарська система підготовки кваліфікованих фахівців цікава тим, що вона як поєднує європейські цінності у підготовці та навчанні здобувачів освіти, так і враховує особливості національної освіти.

Швейцарія є світовим лідером у сфері підготовки кваліфікованих фахівців у галузі готельного бізнесу. У країні 12 державних університетів, де навчаються 90 тис. студентів. Високу цінність у світі мають дипломи у сфері економіки, права, банківської справи, менеджменту, лінгвістики, фізики, хімії, біології. У Швейцарії є 120 коледжів, що готують висококваліфікованих здобувачів і пропонують широкий вибір спеціальностей, затребуваних на ринку праці, за дуальною формою навчання. Особливостями з реалізації принципів професійного навчання у Швейцарії є присутність трьох складових освіти *«знання, розуміння, дія»*. У межах дуальної програми студенти вивчають багато прикладних наук і отримують практичні навички у сфері комунікації, управління людськими ресурсами, фінансів, продажу і маркетингу, а також володіють значенням сучасної теорії і практики менеджменту. Швейцарська освіта якісна та фундаментальна зі широким вибором освітніх програм. Практично всі випускники працевлаштовані у провідних компаніях різних галузей як в країні, так за кордоном.

Проаналізувавши зарубіжний досвід, освіта в Україні має поєднувати всі позитивні сторони досвіду цих країн.

«Кадри вирішують все». Щоб у будь-якій країні зробити економіку конкурентоспроможною, необхідно мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців. Тому розпочати потрібно зі зміни у підготовці та підвищення кваліфікації викладачів, розробки сучасного комплексу методичного забезпечення на основі компетентісного підходу та впровадження дуальної форми здобуття освіти.

Отже, наразі стає актуальним тісна взаємодія підприємств та закладів освіти у підготовці фахівців на основі соціального партнерства, де обидві сторони є рівноправними партнерами, які розробляють та координують освітній процес, контролюють його результати.

На думку Міністерства освіти і науки України, представників бізнесу та освітян, дуальна освіта є ефективною формою навчання для прикладних спеціальностей, пов'язаних із виробництвом.

Література

1. URL : <https://www.osvitaua.com/2018/04/63688>.
2. URL : [http://ird.gov.ua/sep/sep20184\(132\)/sep20184\(132\)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20184(132)/sep20184(132)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf).

3. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>.

4. URL :<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/jak-dualna-osvita-mozhe-vrjativati-ukrajinskij-biznes-2495532.html>.

УДК 008.6:336.225.68 (045)

БЕРЕЗЕНКО І.В., аспірант кафедри конституційного, адміністративного та господарського права

Академія праці, соціальних відносин і туризму

ВЗАЄМОДІЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ ТА ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ПІД ЧАС ПОДАТКОВО-ДЕЛІКТНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Нові економічні, соціальні й політичні реалії української держави вимагають удосконалення положень податкового законодавства, які мають бути націлені на забезпечення балансу приватних і публічних інтересів. Значна роль у досягненні цієї мети належить встановленню зручної, зрозумілої, справедливої й ефективної процедури виконання зобов'язаними особами свого конституційного обов'язку зі сплати податків з одного боку, і способів та порядку втручання держави у справи приватних осіб з метою примусового стягнення несплачених у строк обов'язкових платежів – з іншого [1, с. 2].

Представники українського бізнесу не відчують особливих змін у податковій системі. Про це свідчать результати опитування «Податковий індекс», яке провела Європейська Бізнес-Асоціація (ЄБА). Як виявилось, 87 % експертів вважають, що податкове законодавство України вимагає сумлінного виконання норм чинного законодавства, і тільки 21 % переконані, що необхідні зміни [2].

Враховуючи дослідження проведені Європейською Бізнес Асоціацією, можемо сказати про відсутність належної взаємодії між контролюючими органами та платниками податків.

Отже, права платників податків все частіше порушуються, довіри до контролюючого органу з питань відновлення порушеного права немає, податкові повідомлення-рішення лишаються переважно без змін після їх оскарження платником податків і все це зумовлює відстоювати своє порушене право і відновлювати його до попереднього стану шляхом оскарження рішення контролюючих органів.

Є багато законодавчих прогалин, які суперечать певним правовим мотивам і лишають негативний відбиток не лише судової неоднозначної практики, а й створюють недовіру до контролюючих органів загалом.

Сутність процедури адміністративного оскарження рішення контролюючого органу полягає в тому, що конфлікт, який виник між

сторонами податкового правовідношення – платником податків як зобов'язаною стороною та контролюючим органом уповноваженим правомочною стороною державою здійснювати функції щодо справляння податків, долається самими сторонами без втручання третьої особи [3].

Рішення контролюючого органу, оскаржене в судовому порядку, не підлягає адміністративному оскарженню. У разі звернення платника податків до суду з позовом щодо визнання протиправним та/або скасування рішення контролюючого органу грошове зобов'язання вважається незгодженим до дня набрання судовим рішенням законної сили.

Екстраполюючи здобутки науковців, робити висновки щодо оскарження контролюючих рішень, передбачених у судовому або ж позасудовому порядку та про перевагу один над одним є недоречним. Але факт присутності недовіри платників податків щодо перегляду повідомлень-рішень і зміни рішення вищим контролюючим органом лишається вочевидь малим та потребує посиленої праці як зі сторони держави, так і зі сторони платників податків.

Література

1. Боднарук Ю. В. Податкові провадження в Україні: теоретико-правові засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Одеса, 2007. с. 13.
2. Новостной портал Украины // Бизнес не видит изменений в налоговой системе Украины – исследование. URL : <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/biznes-ne-vidit-izmenenij-v-nalogovoj-sisteme-uk-354600>.
3. Кучерявенко М. П. Податковий Кодекс України: постатейний коментар. Харків, 2011. Ч. 2. 1128 с.

ЗМІСТ

<i>ИЩЕНКО Т.Д., ЧАЙКОВСЬКА А.Б.</i> Чи буде дуальна освіта світлом у кінці тунелю?	3
<i>СКИДАН О.В., БУГАЙЧУК В.В.</i> Розвиток дуальної форми здобуття освіти в Житомирському національному агроекологічному університеті	8
<i>ЛОМЕЙКО О.П.</i> Стан, проблеми та перспективи впровадження дуальної освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті	11
<i>ДАВЛІКАНОВА О.Б., ВАСИЛЬЄВА Т.А.</i> Пояснення до Положення про дуальну форму здобуття вищої та фахової передвищої освіти (аналізується варіант Положення із правками після громадського обговорення)	14
<i>КОЛЕСНИКОВА ОЛЕНА</i> Нестача робочих кадрів – виклик для бізнесу	32
<i>ЧАЛИЙ В.І.</i> Особливості та специфіка впровадження дуальної освіти в українських реаліях	34
<i>АНДРЮЩЕНКО І.С.</i> Дуальна освіта – інноваційна технологія навчання	38
<i>АНДРОСОВА Т.В., КОТ О.В., ГРИНЬКО П.Л.</i> Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду дуальної освіти	40
<i>БІЛЕЦЬКИЙ Е.В., ПЕТРЕНКО О.В.</i> Перспективи та проблеми впровадження дуальної освіти в Україні	41
<i>ГРОСУЛ В.А., СИНИЦИНА Г.А.</i> Запровадження елементів дуальної освіти в Україні: проблеми та принципи реалізації	43
<i>ЛАЧКОВА В.М.</i> Використання дуальної системи освіти у підготовці фахівців із фінансів, банківської справи та страхування	45
<i>КОЛЕСНИКОВА ОЛЕНА</i> Українські роботодавці: партнерство з державою підвищить якість освіти в нових економічних умовах	47
<i>ОМЕЛЬЧЕНКО С.Б., ГОРАЛЬЧУК А.Б.</i> Дуальна освіта як фактор модернізації партнерства закладів вищої освіти і підприємств	49
<i>ГЛОВА В.С.</i> Проблеми організації дуальної освіти в коледжах	51
<i>СОПИЛЮК М.В.</i> Історичний досвід поєднання теоретичної та практичної підготовки фахівця в галузі садівництва і виноградарства (на прикладі садівничої школи в Заліщиках)	53

<i>ЖИЛА Л.А.</i> Впровадження елементів дуальної системи навчання під час підготовки кваліфікованих робітників швейної галузі	56
<i>БРОШКОВ М.М., БУЛИШЕВА Д.В.</i> Дуальна освіта як ефективний механізм партнерства аграрної освіти та підприємництва	66
<i>БІЛОУС В.І.</i> Підготовка кадрів для аграрної галузі за дуальною формою здобуття освіти	69
<i>РОМАНЕНКО В.М.</i> Проблеми та шляхи їх вирішення під час впровадження дуальної форми здобуття освіти у вищу школу	72
<i>СЛОБОДЯН О.П.</i> Технологія творчого саморозвитку особистості студента в умовах дуальної форми освіти	74
<i>ШИШКІНА Г.В., НІКОЛАСВА І.В., КЛІМЕНКО Ю.В.</i> Рівноправне партнерство заради розвитку фахової передвищої освіти	77
<i>СУПРУН В.В.</i> Державна політика підвищення якості професійної підготовки фахівців на основі дуальної форми здобуття освіти	80
<i>ШИМАНОВСЬКИЙ М.М.</i> Зарубіжний досвід організації дуальної форми навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників	83
<i>КРОПИВКО С.В., ГАПОНЮК Н.П.</i> Дуальна система підготовки фахівців для аграрного сектору економіки України	88
<i>ЧИГРИНОВ І.В.</i> Перспективи розвитку дуальної форми освіти у підготовці фахівців для аграрного сектору економіки	91
<i>СІВІРІН О.М.</i> Підвищення ефективності підготовки робочих кадрів шляхом упровадження дуального навчання в аграрних закладах освіти	93
<i>ПАНЮРА Я.Й., БОРУЦЬКА Ю.З., РИБАК С.Б.</i> Роль практичного навчання студентів у процесі дуалізації освіти в Україні (на прикладі екологічного коледжу Львівського НАУ)	96
<i>ЧЕРНІКОВА І.Б., КИРИЛЬЄВА Л.О., ПОЛУЛЯХ А.М.</i> Про дуальну освіту в стратегії навчання	98
<i>ПРИЩЕНКО Ю.С.</i> Упровадження елементів дуальної освіти під час підготовки фахівців економічного напрямку	100

<i>БОНДАРЕНКО О.М.</i> Соціальне партнерство як запорука впровадження дуальної освіти в коледжі	102
<i>ПРИЩЕНКО К.В.</i> Використання елементів дуальної освіти в процесі підготовки фахівців технічного аграрного спрямування	105
<i>КОСТЕНКО Т.В.</i> Реформування освіти – шлях до запровадження в життя	107
<i>ЛИТВИНЕНКО А.В.</i> Співпраця, що приносить успіх... (з досвіду підготовки фахівців за дуальною формою у Глухівському агротехнічному інституті імені С.А. Ковпака Сумського НАУ)	109
<i>СОРОКА В.С., ПРИЩЕПА А.М., КОЛЕСНИК Т.М.</i> Формування філій закладів освіти на виробництві як спосіб забезпечення дуальної освіти	113
<i>САЄНКО Л.І.</i> Якість освіти як пріоритет освітньої політики	116
<i>БЕРЕЗЕНКО І.В.</i> Взаємодія контролюючих органів та платників податків під час податково-деліктного провадження	118